

T.C.
Gaziantep Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Halk Edebiyatı Bilim Dalı

137247

Gazi Antep Efsaneleri İnceleme-Metin

137247

Yahya ÖZDEMİR

Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

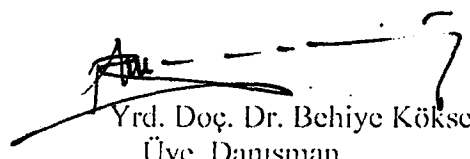
T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
İNCELEMELER VE ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

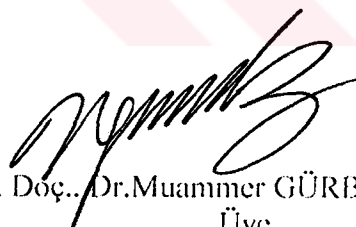
Gazi Antep
Haziran 2003

TUTANAK

Yahya Özdemir'in Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında(Türk Halk Edebiyatı) hazırlanmış olduğu "Gazi-Antep Efsaneleri İnceleme Metin" adlı tezin savunması 19 Haziran 2003 tarihinde yapılmış ve jürimiz tarafından başarılı bulunarak YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Fuzuli BAYAT
Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Behiye Köksel
Üye, Danışman

Yrd. Doç. Dr. Muammer GÜRBÜZ
Üye

G.Ü. İLHARİYAT FAKÜLTESİ
DİL VE EDEBİYAT ANA BİLİM DALI

İçindekiler.....	1
Önsöz.....	VIII
Öz.....	XV
Abstract.....	XVI
I. BÖLÜM	
1. GİRİŞ	1
1.1 Gazi Antep Kültür Yaşantısı ve Efsaneler.....	1
1.2. Gazi Antep'te Efsaneler Üzerine Kaynaklar ve Yapılan Çalışmalar.....	6
1.2.1. Kitaplar.....	6
1.2.2 Dergiler.....	8
1.2.3 Tezler.....	8
1.2.4. Tezimizdeki Efsanelerin Kaynakları.....	9
1.2.5. Efsane Derlenen Yerler.....	12
1.3. Efsane Tanımı-Tasnifi ve Diğer Türlerle İlişkisi	14
1.3.1. Tanımı.....	14
1.3.2. Efsane Tasnifleri/ Gaziantep Efsanelerinin Tasnifi.....	16
1.3.3. Efsanenin Diğer Türlerle Olan İlişkisi.....	25
II. BÖLÜM	
2. GAZİ ANTEP EFSANELERİ METİNLERİNDE İNCELEME.....	30
2.1. Gazi Antep Efsanelerinde Şekil Değiştirme Motifi	30
2.2. Kesikbaş Motifi.....	48
2.3. Tayy-i Mekan Motifi	49
2.4. Hızır Motifi	51

2.5.Kerametle İlgili Motifler	52
2.6.Efsanelerde Kahramanlar- Yer - Zaman.....	61
2.6.1.Kahramanlar.....	61
2.6.2.Efsanede Geçen Yerler	78
2.6.3.Efsanelerde Zaman	80
III. BÖLÜM	
3.GAZİ ANTEP EFSANELERİNİN MOTİFLERİ(ÖZETLERİ).....	81
3.1. Tarihi Efsanler	81
3.1.1. Tarihi Şahsiyetlerle İlgili Efsaneler.....	81
3.1.2. Kaleler, Köprülerle İlgili Efsaneler	82
3.2. Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler	83
3.3. Tabiat Varlıklarıyla İlgili Efsaneler	85
3.4. Olağanüstü Varlıklarla İlgili Efsanler	92
3.4.1. Alkarısı(Albastı) İle İlgili Efsaneler	92
3.4.2. Cinlerle İlgili Efsaneler.....	94
3.5. Taş Kesilme İle İlgili Efsaneler.....	96
3.6. Dini Efsaneler	99
3.6.1. Camiler ve Türbelerle İlgili Efsaneler	99
3.6.2. Erenler ve Evliyalarla İlgili Efsanler	101
IV. BÖLÜM	
4.METİNLER.....	109
4.1.Eyüpoğlu'nun Tutumluluğu.....	109
4.2.Hazreti Süleyman'ın Değirmeni	111

4.3. Aksak Timur'un Anadolu'ya Gelişi	112
4.4. Cibilönük – Öcübülönük	113
4.5. Mehterkale	114
4.6. Kale-İ Fusus	115
4.7. Gazi Antep Kalesinin Kuruluşu	116
4.8. Ali Kayası	117
4.9. Taşkın Ovası	118
4.10. Çarpın	119
4.11. Keferdiz	120
4.12. Geneyik	121
4.13. Zevkir	122
4.14. İslambatıran (İspatırın)	123
4.15. Şhreküstü	124
4.16. Ayın ve Tab-1	125
4.17. Aynı- Tövbe-2	126
4.18. Şarabın Keşfi	127
4.19. On Beş Nisan	128
4.20. Kammer Koppo Dağı	129
4.21. İncilipınar	130
4.22. Kızlar Kuyusu	131
4.23. Hz. Ali ve Sürüsü	132
4.24. Ağaçların Kökeni	133
4.25. Alleben	134

4.26. Gerdek Pınarı-1	135
4.27. Gerdek Pınarı-2	136
4.28. Acı Su Tatlı Su	137
4.29. Katır Hayvanı	138
4.30. Şempanze	139
4.31. Kaplumbağa-1	139
4.32. Kaplumbağa-2	139
4.33. Ayı	139
4.34. İbibik	140
4.35. Keklik	140
4.36. Kum Kertiş-1	140
4.37. Kum Kertiş-2	141
4.38. Yarasa	141
4.39. Tavşan	142
4.40. Serçe	142
4.41. Yılan	142
4.42. Üvez	143
4.43. Kırlangıç	143
4.44. Kadının Öldürdüğü Yaratık	144
4.45. Kadına Zarar Veren Varlık	145
4.46. Lohusa Kadın-1	146
4.47. Lohusa Kadın-2	147
4.48. Lohusa Kadın-3	148

4.49. Cin.....	149
4.50. Sudaki Kadın.....	150
4.51. Cinin Evlilik İsteği.....	151
4.52. Yanan Cinlerin Gazabı.....	152
4.53. Sıcak Kül ve Cinler.....	153
4.54. Sözünde Durmayan Çoban.....	154
4.55. Kırkız.....	155
4.56. Yedi Kızlar.....	156
4.57. Dermanlı Dedenin Bedduasına Uğrayan Kadın.....	157
4.58. Taşbaş.....	158
4.59. Aşık Taşı.....	159
4.60. Aşğın Başı.....	160
4.61. Yanan Aşıklar.....	161
4.62. Ukkâşe Hazretlerinin Devesi.....	162
4.63. Ali Nacar Camii ve Yapılışı.....	163
4.64. Kanalıcı Camii.....	164
4.65. Karagöz Camii.....	165
4.66. Kesikbaş.....	166
4.67. Ayşe Bacı Camiinin Yapılışı.....	168
4.68. Nallı Baba.....	170
4.69. Çıksorut.....	173
4.70. Şirvan Baba.....	174
4.71. Süleyman Baba.....	175

4.72. Bir Gecede Yazılan Kur'an-ı Kerim	176
4.73. Halk Ozanı Bir Eren	177
4.74. Memik Dede-1	178
4.75. Memik Dede-2	179
4.76. Memik Dede-3	180
4.77. Gafur Baba	181
4.78. Başsız Savaşan Gövde	182
4.79. Bir Güvercin Avı	183
4.80. Dördüncü Sultan Muratla Konuşan Bir Eren –1	184
4.81. Dördüncü Sultan Muratla Konuşan Bir Eren –2	185
4.82. Şeyhin Sillesi	186
4.83. Osman Dede-1	187
4.84. Osman Dede-2	188
4.85. Şaraplık Üzüm	189
4.86. Şeyhin Kerameti-1	190
4.87. Şeyhin Kerameti-2	191
4.88. Sultan Abdulhamit'in Tahtan İndirilişi	192
4.89. Aydoğmuş	193
4.90. Altın Döken Değirmen	194
4.91. Şeyh Bilecen	195
4.92. Ali Baba	196
4.93. Akyollu Mustafa Baba-1	197
4.94. Akyollu Mustafa Baba-2	198

4.95.Bilal Baba-1	199
4.96.Bilal Baba-2	200
4.97.Bilal Baba-3	201
4.98.Kara Baba	202
4.99.Kurban Baba	203
4.100.Bilal ve Reşit Baba	204
4.101. Seyyid Hasan-Ali Türbesi.....	205
5.Sonuç.....	206
Kaynak Kişilerin Kimlikleri	211
Efsanelerin Alındığı Kaynaklar	216
Kaynakça	217
Öz Geçmiş	222

Ö N S Ö Z

Teknolojik gelişmelere boğulmuş, akan zamanın gerisinde kalan ve halkın yüreğinden kopup gelen halk mahsulleri ihmal edilemez.

Hayatın anlamı, inançlar, değer yargıları, sevinçler ve hayat adına söylenecek ne varsa; hepsini yine halkın içinde ve halkın belleğinde buluyoruz. Gönüllerinde geçmişi saklayan halk, geleceğe de bu geçmişin gücüyle bakar. Onlar için hayat tecrübelerle yoğrulmuş ve tecrübeler geleceğe aktarılmaya hazır beklemekte. Onlar hayatı bir okul ve sıkıntıları, mutlulukları bu okuldaki birer öğretici olarak görürler. Anlatmak istedikleri onca şeyi bir atasözünde özetlerler. Hayal dünyalarını “Kaf Dağı” kavramında ölümsüzleştirirler. İçli ve bir o kadar da yürekten söyledikleri ninni, hoyrat, mani, ağıtlar onların his ve duygu dünyasını ortaya koyar.

Halkın gündelik uğraşları içinde, hayatları gözlerinin önünden bir film şeridi gibi geçer. Bu hayat yine kendi içlerinde ürettikleri hikayelerde, efsanelerde kendini gösterir. Zira onlar bu uzun hayat yolculuğunda günlük uğraşları içinde eğlenmeye, hoş zaman geçirmeye pek de zaman ayıramamışlardır. Hayatın içinde yeri ve zamanı geldiğinde anlattıkları bir mesel, örnek bir hikaye ile olayı, durumu ders çıkartarak ortaya koyarlar.

Zamanın değiştirdiği, yozlaştırdığı ve nihayet ortadan kaldırmak için son çabayı harcadığı halk anlatı ya da gelenekleri yavaş yavaş hazin sona doğru gidiyor. Zira halk mahsulleri yeni yetişen genç beyinlerin bir vazgeçilmezi olmaktan çıkmıştır artık.

Genç bireyler, kitle iletişim araçlarının son dönemdeki en önemli gönüllü kurbanlığını yapıyorlar. Onlar için hayat sorunlardan uzaklaşmış ve her yönüyle dertlerin kederlerin olmadığı yeni ve farklı bir şekle bürünmüştür. Yine bu gençler toplum sorunlarından, sıkıntılarında fersah fersah uzaklaşmış bir görüntü sergilemektedirler. Aynı gençlik anlamını hiç de öğrenemediği ve öğrenmeye de niyetlerinin olmadığı bir dünya peşindedirler. Geleneğin kalıplarını, uzantılarını ve gücünü kırıp; ondan hızla uzaklaşma düşüncesindedir. Yahya Kemal'in deyişiyle "Kökü mazide olan bir atı" anlayışı artık geçerliliğini yitiriyor. Böyle giderse geriye sadece geçmişle bağı kopararak başkalaşmış bir halk yığını kalacaktır.

Geçmişle bağı koparmak gelecek adına hiçbir sorunu halledemez. En önemlisi de geçmişe sırt dönmek bizleri "çağdaş medeniyet" seviyesine ve üzerine çıkaramaz. Tüm dünyanın nostalji diye hatırladığı, bir o kadar da ilgi duyduğu geçmiş, kendi ülkemizde unutulmak istenen ve ayak bağı olduğu düşünülen bir unsur olmuştur.

Kendi geçmişlerini koruyamayan milletlerin gelecekte, yeni modalara, yeni egemenliklere baş eğmesi işten bile değildir. Gününü gün edip geçmişini araştırmayan ve geleceği düşünmeyen fertler, toplum gemisini ancak buz dağına çarpmak için götürürler.

Dünyanın küreselleştiği yirmi birinci yüzyılda artık insanlığın kendi varlığı ya da farkıyla bu küreselleşmede var olması doğal bir süreç olarak görünüyor. Bireyin kendi yaşantısından, zevkinden, inancından, hayal dünyasından vazgeçip başkalarının dünyalarını yaşamaya çalışması, yok olmaya doğru gidişin ilk

basamağıdır. Varlığını borçlu olduğu köşe taşlarını yitiren halk ya da halklar, artık yeni bir medeniyeti imar etmeyi de başaracak konumda ve güçte değildir.

İşte bir halkın canlı kalmasını, geleceğe umutla bakmasını sağlayacak, geçmişle olan bağının kopmasını engelleyecek kriterler; halk anlatıları, inançlar, gelenekler ve göreneklerdir. Bu noktada bir masalın, hikayenin, efsanenin halkın dimağında nasıl yoğrulduğunun ya da şekillendiğinin bilinmesi gerekir.

Diğer taraftan bu ürünlerin halkın dünyasında nasıl bir etkiye sahip olduğu son derece önemlidir. Bu kültür değerleri hayatımızda ayrı bir yere sahiptir. Birbirini seven iki gencin hayatları pahasına neler yaptığını ya da yapabileceğini, hayal dünyasındaki beklentiye insanın nasıl kavuşacağını, bir velinin nelere gücünün yettiğini, bir taşın, kayanın ya da dağın oluşum sebebini efsanelerin menşesinde buluruz. Zira bunlar halkın bir şekilde sebebini açıkladığı durumlar ya da olaylardır.

Soğuk ve uzun kış gecelerinde, elektriğin, elektrikle çalışan teknolojik aletlerin olmadığı zamanlarda halk edebiyatı daha güçlü bir dönemini yaşamaktaydı. Bir ninenin torunlarını etrafına toplayıp onlara bilmece öğretmesi, masallar, hikayeler, efsaneler anlatması en doğal bir durumdu. Hayatın çocuksu yönünü orada bulabilirdiniz. İnsanların sırayla hoyratlar okuduğu, teknolojik gelişmelerden uzak düşün törenleri ve bu törenlerde eğlenceler düzenlediği zaman dilimi çoktan kaybolma yolunu tuttu bile.

Artık halk dünyası unutulmak ve tamamen yok olmakla karşı karşıya. Ne kadar erken ve ne kadar çabuk davranırsak o kadar kâra geçeriz. Yaşları kemâle ermiş, hayatlarının son dönemecinde ve hayatla bağları zayıflamış insanlara ulaşmak için elimizi çabuk tutmalıyız. Çünkü halk mahsullerini anlatanlar ne kadar usta ve

eskiye yakınsa; anlatılanlar da bir o kadar gerçekçi ve sağlıklıdır. Bir evlilik gerçekleştirecek gence gelin adayı nasıl aranır, düğün töreni nasıl bir seyir izler, Köse ile ilgili bildiği bir masal, yaşadığı yöreye, dağa neden böyle bir isim verilmiş v.s. Daha bir çok soruya cevap bulmak için o insanları gölge gibi takip etmek en büyük görevdir.

Zamanı tersine çevirmek ya da durdurmak elimizde değil. Ama zaman bize hâkim olmadan biz zamanın önünde gidersek, kendimizi bu yola motive edersek o zaman kârlı çıkan biz oluruz. Su gibi akıp giden zamanın içinde eskimeye ve unutulmaya yüz tutmuş ve tutacak halk adına ne varsa müdahale etmeye çalışmalıyız. Eski günleri tekrar yaşamak, belki bir ninenin ağzından masal dinlemekle zor gerçekleşir; ama ninenin söylediği masalı bir yazılı kaynakta bulmak daha kolaydır. Böylece insanlar ölünce hafızalarındaki bilgilerin, malzemelerin ölmesi de engellemiş olur.

İşte “Sahibi ölünce malı da ölür,” atasözündeki ümitsizliği ve burukluğu kırmak için, ölenle malının da ölmemesi için, küçük bir gayret gösterdik, bunu yapmak için efsanelere yöneldik. Efsanelerin halkın zihninde kalan parçalarını ya da kırıntılarını derlemek ve bunu kalıcı hale koymak istedik. Yaptığımız bu küçük çalışmada gerçekten halk mahsullerinin hazin sona doğru aktığını gördük. Yıllardır hiç kimseye böyle bir efsane anlatmayan ihtiyarlar bu duruma şaşırды kimse bunları sormuyor diye içlenen ve bir o kadar da sevinen bu insanlar, efsaneyi artık sadece araştırmacıya anlatmanın sıkıntısı içindeydiler.

Efsaneleri derlerken gördüğümüz en önemli noktalardan biri, anlatıcıların yaş ortalamasının altmış ve üzeri olmasıydı. Bu bize açık, bir o kadar da acı olan şu gerçeği anlatıyor: Genç kuşak artık böyle bir kültür ögesine ilgi duymuyor.

Çalışmamızın birinci bölümünde, efsanelere geçmeden önce bu şehrin geçmişten günümüze ekonomik, tarihi, sosyal ve kültürel yaşantısı üzerine değerlendirmeler yaptık. Efsanelerin halk hayatındaki yerinden bahsettik. Derleme alanlarımız ve derleme yaparken yaşadığımız olay ya da durumlara değindik. Efsaneler üzerine yapılmış bazı önemli araştırmacıların efsane tasniflerini tezimize aldık. Bu yapılan ayrımlar bazen geneli kapsarken bazen de sadece bir yöre üzerine yapılmış efsaneler(Erzurum, Elazığ v.s.) oldu.

Bu bölümde; efsanenin tanımı, diğer türlerle olan ilişkisi, efsane tasnifleri ve buna bağlı olarak Gazi Antep efsanelerinin tasnifini ortaya koyduk. Bu tasnifi yaparken de diğer tasnifleri-başta Pertev Naili BORATAV -pek tabi göz önünde bulundurduk.

İkinci bölümde metinlerdeki motifleri inceledik. Bu bölümde geniş yer alan ilgi çekici kısım şüphesiz şekil değiştirme motiflerinin olduğu kısımdır. Burada şekil değiştirmeleri efsaneleri inceleyerek vermeye çalıştık. Diğer taraftan çok bilinen ve yaygın olan motiflerle ilgili incelemeleri de bu bölümde ortaya koyduk. Kesikbaş motifi, tayy-i mekan motifi, Hızır motifi bahsettiğimiz önemli motiflerdir. Bir diğer önemli motif de kerametle ilgili motiflerdir. Bunları da alt başlıklar halinde ele alarak inceledik. Efsanelerin dünyasına biraz daha araştırmacı bir gözle baktık. Efsanelerin kökeninin İslamiyet'in yanı sıra asıl kaynağını İslamiyet öncesi eski Türk Şamanizm'inde aranması gerektiğini belirttik. Bir diğer nokta ise tezimizdeki

efsanelerin şahıs kadrosuna, yer ve zaman kavramına yönelik yaptığımız değerlendirmedir. Özellikle, Gazi Antep efsanelerinde şahıs kadrosunun çok zengin olduğunu söylemek gerekir. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler bu kadronun önemli öğelerindedir.

Üçüncü bölümde gruplara ayırarak verdiğimiz efsanelerin epizotlarını çıkardık. Epizotları(özetleri) verirken; varyantları arka arkaya koymaya çalıştık. Efsanelerdeki motiflerin özetleri bu bölümdedir. Metinler ise son bölümde yer almaktadır.

Dördüncü bölümde efsanelerle ilgili yazılı kaynaklardaki malzemeleri ve kendi derlemelerimizi bir araya getirdik. Her efsanenin başlığının yanına bir numara yerleştirdik. Böylece hangi efsanenin nereden ve kimden alındığını sona eklediğimiz bir listeye gösterdik. Bir diğer nokta ise kaynaklardan aldığımız efsanelerde kullanılan üsluba fazla bir müdahale etmedik. Bazı kelime ya da cümleler farklı gelebilmektedir.

Bugün hala devam eden inanç ya da geleneklerin Şamanizm'in bir devamı olduğunu anlattık. Ama aynı zamanda bunun Anadolu'da yaşayan diğer milletlerin inançlarından da biraz da olsa pay aldığını belirttik.

Bu çalışma, bu zamana kadar ekonomisi, ticaretiyle ülkenin belkemiğini oluşturup kültürel yönüyle geride kalan Gazi Antep ve insanlarına belki ufak bir ışık olacaktır. Çünkü bu yöre gerçekten araştırmacıya hasret durumdadır. Gelecekte daha azimli araştırmacıların bu ve bunun gibi halk folklorunun konularına eğilmeleri en büyük temennimiz. Çünkü tarih, kültür ve sosyal hayat; bir kuşağın ölmesiyle

kendisini de öldürüyor. Zaten amacımız da kültürü canlı kılmak ve gelecek kuşaklara da etkin bir şekilde aktarmaktır.

Kısaca bu çalışma bir mum misalidir. Gelecekte bunu fenere dönüştürecek çalışmalar ve bu çalışmaları yapacak insanların sayısının artması dileğiyle...

Eğitimimiz süresince bizlere en ufak bir yardımı bile esirgemeyen değerli hocalarımız Yrd. Doç. Dr. Ahmet Doğu ve Doç. Dr. Fuzuli BAYAT'a ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmamda bana değerli zamanını ayıran ve çalışmamızın her aşamasında beni destekleyen bölümümüzün çok değerli öğretim üyesi, hocam Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL'e de sonsuz teşekkürler.

Tezimi yazmamda bana yardımcı olan sevgili eşimin de hakkını unutmamak gerekir.

ÖZ

GAZİ ANTEP EFSANELERİ İNCELEME VE METİN

ÖZDEMİR Yahya

Yüksek Lisans Tezi, Türk Halk Edebiyatı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Behiye Köksel

Haziran, 2003, 222

Bu çalışmanın amacı Gazi Antep'te yüzyıllardır anlatıla gelen sözlü kültürel ürünlerden birisi olan efsanelerin yazılı kaynaklardan tespit edilmesi, derlenmesi ve tahlilinin yapılmasıdır. Bu tezdeki efsaneler Gazi Antep merkezi, ilçeleri ve köylerinden derlenmiş ve yazılı kaynaklardan alınmıştır. Tezimizde 101 efsane vardır. Ayrıca efsanelerin motifleri üzerine tahlil çalışmaları da yer almaktadır. Efsanelerde bulunan motifler tespit edilerek; bunların özetleri çıkarılmıştır. Bu tezde Gazi Antep'te efsaneler alanında daha önce yapılan çalışmaların ve derlemelerin niteliği üzerinde durulmuştur.

ABSTRACT

THE TEXT-RESEARCH OF GAZİ ANTEP LEGENDS

ÖZDEMİR, Yahya

MA. İn Turk Folk Litareture

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL

June, 2003, 222

The aim of this study is to determine, gather and to analyse the legends that have been being told for ages in Gazi Antep and which are the oral cultural products of people. The legends included in this thesis were gathered from the center of Gazi Antep, from its districts and villages and were taken from the written sources. There are 101 legends in our thesis and it is also included the studies of the legends' motives. The motives in the legends were determined and summarized . In this thesis the quality of the other previous studies and gatherings on the legends in Gazi Antep were also emphasized.

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1GAZİ ANTEP KÜLTÜR YAŞANTISI ve EFSANELER

Gazi Antep tarihi itibariyle çok eski bir geçmişe sahiptir. Şehir Hititlerden dört yüz sene önce Hurriler tarafından yerleşme muhiti olarak seçilmiştir. Yörede o döneme ait M.Ö. 1800-1700'lü yıllarda yirmi küçük krallığın kurulduğu¹ gerçeğini unutmamak gerekir. Böyle bir tarihi geçmişi olan şehir pek çok yönden ayrı bir öneme sahiptir.

Dünyanın en eski yerleşim birimlerinden biri olan Dülük, şehrin on iki kilometre kuzeyinde bulunur. Bu şehir Mezopotamya'yı İç Anadolu'ya bağlayan önemli bir ticaret yolu üzerindedir. Şehir ticaret yolları ya da başka deyişle geçiş yolları üzerinde bulunduğundan bir takım yenilik ve değişikliklere de adapte olmak durumunda kalmıştır.

Gazi Antep sonraki dönemlerde Bizansların elinde kalmıştır. Bunun inandırıcılığını ortaya koyan kiliseler ve Yahudiler için havralar², bir döneme şahitlik eder. Özellikle daha yakın zamana kadar şehrin değişik yerlerinde yaşayan azınlıklar (Yahudiler, Hıristiyanlar) çeşitli vesilelerle yaşadıkları bu şehirden ayrılmıştır. Şehirdeki azınlıklara ait bazı dini yerler camiye çevrilmiş (Kendirli Kilisesi gibi) ya da yıkılmaya yüz tutmuştur.

¹Prof. Dr. Nejat Göyünç, Gazi Antep Tarihi ile İlgili Bazı Notlar – (Osmanlı Dönemde Gazi Antep Sempozyumu) s.45 Gazi Antep 2000

² Gaziantep'te İnanç Turizmi(Turizm Müdürlüğü Broşürleri)

Hıristiyanlığın son patriği olan Aziz Nerses'in Rum Kale'yi kendine üs seçerek İncil'i burada çoğalttığını³ söylersek şehrin farkını da belirtmiş oluruz.

Şehir Müslümanların fetihlerine de tanık olmuştur. Peygamberin sahabelerinden Ukkâşe Hazretleri şehre yakın ilçelerin birinde şehit düşer. Bunun yanında; Davut Ejder, Said İbn-i Ebu Vakkas gibi önemli isimlerin de buraya geldiği anlatılmaktadır. Rivayetlerden hareketle Yuşa Peygamberin türbesinin de şehirde bulunduğu unutulmamalıdır.

Şehrin diğer bir yönü evliyaların sayısının oldukça fazla olmasıdır. Şehirde Gazali, Memik Dede, Şeyh Feyzullah, Kara Dede⁴ gibi isimlerin bulunması şehrin manevi yönden farkını diğer bazı şehirlere nazaran ortaya koyar.

Şehir Alparslan ve Melikşah zamanında Türk idaresine⁵ geçmiştir. Daha sonra Anadolu Selçukluları zamanında Türk idaresi devam etmiştir.

Osmanlılar zamanında orta Asya'dan göçen Türkler çeşitli oymak ya da boylar halinde (Karakeçili, Barak, Savcılı...) yöreye yerleşmişlerdir.

Osmanlı döneminde Doğu Anadolu'dan Ermeni nüfusunun göç ettirilmesi;bu bölgede 1831'den sonra artış yapmıştır. Ermenilerle ilgili diğer önemli nokta; Ermeni halk Gazi Antep'in Fransızlar tarafından işgali sırasında Türklere cephe alarak Fransızların yanında yer almıştır. Bunun dışında Yahudi, Rum(Ortodoks), Protestan ve Süryaniler de bulunur. En fazla nüfus ise Ermeni nüfusudur.⁶

³ A.G.E.

⁴ C.Cahit Güzelbey . Gazi Antep Evliyalari. İslami Hizmetler Vakfı Yayın No:1/ Yıl :1990

⁵ Prof. Nejat Göyünç Osmanlı Döneminde Gazi Antep Sempozyumu (Gazi Antep Tarihi İle İlgili Bazı Notlar) s. 45

⁶ Gazi Antep İl Yıllığı . Başbakanlık Basımevi, Ankara 2002, s.22

Şehir Osmanlılar zamanında güçlü bir eğitim yapısına kavuşmuştur. “Küçük Buhara” diye bilinen şehre İslam ülkelerinden talebeler gelir. Özellikle Bedruddin Aynî gibi önemli şahsiyetler eğitimin kökleşmesinde büyük etkiye sahiptirler. Bu gelişim çizgisi Osmanlıların zayıflamasıyla birlikte durmuş ve çöküşe doğru inişli bir grafik izlemiştir.

Evliya Çelebi, şehrin temiz sularından,bağlarından, bedesten, tekke ve çarşısından söz ederken; Şehr-i Ayıntab-ı Cihan(dünyanın gözbebeği şehri) diye bahseder.

Şehrin kültürel yapısına medrese, kütüphane ve rüşdiyelerin yanı sıra şehirde kurulan Amerikan Misyonerlerine ait okul, hastane, kiliselerin de etkili unsurlar olduğu bir gerçektir. Şehir hayatını canlandıran öğelerden biri de 19. asrın birinci yarısında(1831) şehre Amerikalı misyonerler tarafından getirilen matbaadır⁷.

Atatürk’ün önderliğinde değişen ve yeni kurulan genç Türkiye Cumhuriyetinde önemli değişiklikler olur. Atatürk’ün isteği ile kurulan Halkevleri ve onların çalışmaları en kısa zamanda meyvesini vermeye başlar. Gazi Antep’te bilim ve edebiyat alanında Ömer Asım AKSOY, Cemil Cahit GÜZELBEY, Şakir Sabri YENER gibi önemli isimler yetişmiştir.

Özellikle derleme alanında Cemil Cahit GÜZELBEY, Şakir Sabri YENER gibi isimler geleneksel kültürün korunmasına önderlik yapan bilim aşıklarımızdır.aşıklarımızdır.

Alleben, Başpınar ve Kültür dergileri ayrı bir hava ve heyecan vermiş; bu alanda uğraşan ve uğraşmak isteyen insanlara rehberlik yapmıştır. Bu dergiler

⁷ Gazi Antep İl Yıllığı. Başbakanlık Basımevi, Ank. 2002, s.343

toplumun geleneğini, göreneğini, inançlarını, yaşayış şekillerini, halk hikayelerini, manilerini, ninnilerini, tekerlemelerini; kısaca edebi içeriği olan folklor ve sanat eserlerini derlemişlerdir.

Ömer Asım AKSOY'un dil alanındaki gayretleri, yılmadan usanmadan olağanüstü bir gayretle ortaya koyduğu çalışmaları çok önemlidir. Biz, şehrin ağız özelliklerini, dil yapısını bilimsel metotlara oturtarak yapmaya çalışan bir gönül insanı görürüz, karşımızda.

Sözlü geleneğin yavaş yavaş erimeye başladığı belki de çoğu yerde kötü sona ulaştığı günümüz toplumunda, basın olumsuz etkini çok daha net görürüz. Çünkü yazılı ve görsel basın göze ve kulağa hitap ederek; düşünmeyen ve üretmeyen toplum yapısını amaçlamaktadır.

Elektriğin ulaşmadığı eski yılları hatırlıyorum da; tandır başında devlerle, cücelerle, keloğlanlarla ilgili masalları içten bir şekilde anlatıcıdan dinlerdik. Daha önceki dönemlerde ise öğrendiğimiz kadarıyla geceleri bir evde toplanılır, cenkler okunur, dualar edilir ve menkıbeler üzerine yorumlar yapılarak bu gelenek daha da canlı bir şekilde yaşatılırdı..

Yine halkın özellikle evliyalara ve onların gösterdiği olağanüstülüklerle karşı ayrı bir ilgilerinin, inançlarının olduğunu rahatlıkla görebiliyoruz. "Günahtır, çarpar" şeklindeki halk içindeki veli anlayışı, dini, gerçek çerçevesinin dışına çıkarmıştır. Bu anlayış, halk içinde ayrı bir kutsiyetle karşımıza çıkar.

Özellikle dini içeriği olan efsaneler ve bunlarla ilgili bilgilerin toplandığı⁸ bugüne kaynaklık eden eserler çok azdır. Bu konuda Cemil Cahit GÜZELBEY' in derlemelerinden istifade ettik.

Diğer taraftan kadınların “Albastı”, “Alkarısı” gibi olağanüstü insani vasıflardan uzak varlıklar üzerine bina ettikleri ve genelde korku kavramının hakim olduğu efsaneler vardır. Bu efsanelerde olayı yaşayan kişiler veya kahramanlar genelde sıkıntılı dönemlerinde böyle durumlarla karşılaşır.

Efsaneler konusunda sık sık karşılaşılan şekil değiştirmeleri dünya edebiyatında çeşitli farklılıklarla görürüz. Ülkenin içinde bir yerdeki efsane ile diğer bir yerdeki efsane büyük benzerlik içerir. Bu da halkın isteği, beklentisi, korkusu değişik yöreler olsa bile birbirine çok benzeyen sonuçları ortaya koyar. Bir yörede gerçekleşen taş kesilme başka yöredeki taş kesilmeyle benzer özellik gösterir. Hatta dünyanın değişik yörelerinde anlatılan taş kesilmeyle ilgili efsaneler birbirinden varyantlarla ayrılır. Bu da coğrafi etken, din ve kültür farklılıklarından kaynaklanır.⁹

⁸ C.Cahit Güzelbey, Gazi Antep Evliyaları, İstanbul Hizmet Vakfı Yay. Gazi Antep- 1990

⁹ Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katoloğu. Ank.1980.s.51

1.2.GAZİ ANTEP'TE EFSANELER ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR VE KAYNAK ESERLER

1.2.1. KİTAPLAR:

Bu konuda Cemil Cahit GÜZELBEY tarafından oluşturulan; “**Gaziantep Efsane ve Öyküleri**” adlı bir eser vardır. . .

Bu eserde hikaye, efsane ve masallar bir arada verilmiştir. Eserin bilimsel yönü olmadığı için yazar; bu eserde ürünleri karıştırarak vermiştir. Yazarın bazen efsane dediği malzemenin masal ya da hikaye olduğunu görüyoruz. Bundan dolayı eserde tam bir uyum yoktur.

Gazi Antep Üniv. Vakfı : 1. Basım: Aralık 1994 / Gazi Antep Üniv. Basımevi

Cemil Cahit GÜZELBEY'in “**Gazi Antep Evliyalari**” adlı eseriyle bu konuda bir çalışması daha yer almaktadır. Aralık-1990/ Gazi Antep.

Yazar bu esrinde Gazi Antep'te yaşamış ya da şehirle bir şekilde ilişkisi olan sahabe ve evliyalari bir grupta toplamıştır. Diğer bir grupta ise şehirde Osmanlı devleti döneminde yetişen ve Cumhuriyet döneminde de yaşantısını sürdüren din adamlarından ve yaptıkları çalışmalardan bahseder.

Kitabın ilk bölümünde yer alan sahabe ya da evliyalari ile ilgili hayat hikayeleri ve bunlardan yer yer kerametler vardır. İsmi çeşitli sebeplerle daha fazla anılan evliyalardan bazısı için anlatılandan daha fazla keramet karşımıza çıkar. Bazı isimlerin hayatları çeşitli kaynaklara dayandırılarak verilir. Bazı sahabelerin veya evliyalari ise herhangi bir kerametinden bahsedilmez.

Cemil Cahit GÜZELBEY evliyalarla ilgili bazı çalışmalarını Gazi Antep Kültür Dergisinin değişik sayılarında yayımlamıştır. Bunun yanında bazı menkıbeler Gazi Antep Efsane ve Hikayeleri'nde de yer bulmuştur.

Dr. Saim SAKAOĞLU: **“101 Anadolu Efsanesi”** s.:75-129 (Damla yayınları – İstanbul / 1976)

Bu eserde Gazi Antep'e ait iki efsane vardır. Efsanelerden birisi sahabeden Hazret-i Ali için diğeri ise veli olarak bilinen Şeyh Bilecan için söylenmiştir.

Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU'nun bir başka eseri de **Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu'dur.**

Bu eserde Gazi Antep'e ait taş kesilmeye örnek yedi efsane yer alır. Kitaptaki yedi efsanenin bilimsel bakış açısıyla, taş kesilme incelemeleri için örnek olarak verildiğini görüyoruz..

“Efsanelerimiz” İnönü Üniv. Basım Tarihi: 1990 s. 178-220-221

Yurt çapında açılan bir yarışma olduğu için yarışmaya gönderilen eserler üniversitede bir jüri tarafından seçilir ve kitapta yayımlanır. Bu kitapta Gazi Antep ve ilçeleri ile ilgili dört efsane vardır. Bu efsaneler; Memik Dede, Kızlar Kuyusu, Şih Mansur ve Aşık Taşı'dır.

1.2.2 DERGİLER:

Gazi Antep Kültür Dergisi- 1960(Temmuz- cilt 3- s: 148)

1960(Temmuz- cilt 3- s: 148-166)

1962(Mayıs- cilt 5 – s: 106-115)

1963(Temmuz- cilt 6- s: 149)

1965(Ağustos- cilt 8- s: 188)

1972(Şubat- cilt 13- s: 134)

1972(Mayıs- cilt.13- s: 165-167)

1.2.3 TEZLER:

Fatma Utar: “**Gazi Antep Ziyaret Yerleri**” üzerine Gazi Üniv. Bitirme tezi. Fatma Utar bu tezini adına çeşitli sebeplerle türbe yapılmış veya halk arasında çeşitli kerametleri olduğuna inanılan veli ya da keramet sahibi insanlar üzerine yapmıştır. Utar; bazı isimlerin hayatları ile ilgili yazılı kaynaklara ulaşmayı başarmış, bir kısmını Cemil Cahit GÜZELBEY, Cemil GÜÇYETMEZ ve Sabri YENER’den almış; bir kısmını da halkın arasında söylene gelen efsanelerden elde etmiştir. Utar, eserde ayrıca bu kişilerle ilgili söylenen ya da yazılı kaynaklarda olan efsanelere de yer vermiştir.

Fatma UTAR(Yavuz) Doç. Dr. Fuzuli BAYAT danışmanlığında Gazi Antep Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi hazırlamıştır. UTAR, hazırladığı “Gazi Antep Evliya Menkıbeleri ve Kaynakları” adlı tezinde evliyalar ve kerametleri ile ilgili çalışma yapmıştır. Utar, burada menkıbelerin uydurma ya da birilerinden kalmadığını aksine eski Türk ve Şaman inancının ayrılmaz bir parçası olduğunu ısrarla belirtmiştir.

1.2.4. TEZİMİZDEKİ EFSANELERİN KAYNAKLARI:

Bu çalışmada kendi derlediğimiz efsanelerin yanı sıra, yazılı kaynaklardan aldığımız efsaneler de yer almaktadır.

Tezdeki yazılı kaynaklardan alınan efsaneleri; özellikle Cemil Cahit GÜZELBEY, Sabri YENER, Saim SAKAOĞLU, M. Şahin YILDIZ, Behiye KÖKSEL ve yayımlanmamış lisans tezi olan Fatma YAVUZ'a ait inceleme ve derlemelerden aldık. Buralardaki efsanelerin bir kısmını yaptığımız bu çalışmaya dahil ettik.

Derlemelerden oluşan efsanelerimiz ise çeşitli yörelerde yaptığımız saha çalışması ile oluşmuştur.

Saha çalışması yaparken bazen yazılı kaynaklardaki efsanelerin yeni varyantlarıyla karşılaştık. Ama bunun yanında çok ilginç özelliklere sahip efsane çeşitleri de karşımıza çıktı.

Derleme İle İlgili Bazı Hususlar

Çalışma esnasında genç kuşaktaki insanların tamamen bu işe yabancı olduğunu gördük. Bu noktada gençlerin artık geçmiş kuşakla iletişimlerini kopardıklarını çok rahatlıkla gördük.. Hatta derleme için gittiğimiz bazı yerlerde, anlatıcı yanında karşılaştığımız bazı insanlar; artık boş yere bir iş yapmaya çalıştığımızı ifade ettiler.

Bazı derlemelerde; “Biz böyle bir şeyler duyduk ama inandırıcılığı olmayan, zaman kaybı olan şeylerdir” gibi yakıştırmalara da tanık olduk.

Çalışma yaparken yaşı ilerlemiş insanlarla karşılaştık. Anlatıcının konuşma sırasında daldan dala atlaması, üslup yönüyle bizi bir hayli zorladı. Bir efsane anlatacak diye beklediğimiz anlatıcımız, bazen ailevi sorunlarını, ekonomik sıkıntılarını, hayat hikayesini anlatmakta. Bazen arada bir kendisini yönlendirmek istediğimizde; “Malzemeyi veren benim, sen dinle!” mantığıyla çıkışlarda bile bulunmaktaydılar. Bazen kulağı ağır işiten anlatıcılarımızla da karşılaştık. Pek tabiki bunlarla iletişim kurmak ayrı bir işti.

Aynı anlatıcıya iki üç kere bir efsaneyi almak için gittik. Bazen morali bozuk bir anlatıcıyı biz teselli ettik. Ona moral vermeye çalıştık. Sıkıntısını dinledik, ama efsaneyi bir başka sefere anlatması için de söz aldık.

Gittiğimiz yerlerde anlatıcıyla karşılaşmak için uzun süre beklediğimiz zamanlar oldu. İlçelere gittiğimizde bazen anlatıcıları çarşıya ya da şehre gitmiş olarak bulduk. Elimiz boş dönmek durumunda kaldık.

Özellikle sesini kayda almak istediğimiz, hızlı konuşan bir anlatıcımız sesinin kayda çekilmesine razı olmadı. Teybi kapatmamız şartıyla konuşacağını söyledi. Biz de dikkatle konuşmayı dinledik ve anlatma bitince; bir şekilde bilgileri hemen kağıda dökmek zorunda kaldık.

Bazen anlatıcılarımızın yerel ağzı kullanmaları dolayısıyla bilmediğimiz kelimeleri de kullandılar. Kelimeye aklımız takıldığında metni anlamakta zorlandık. Elbette ki anlamadığımız için sormak durumunda kaldık.

Derleme yaptığımız anlatıcılarımızdan üç tanesi çok yaşlı insanlardı. Yetmiş ve üzeri yaşlardaki bu insanlardan malzeme almak çok güzel bir şey. Ne yazık ki bu kişilerin, ömürlerinin son günleri olduğu da çok aşikar. Örneğin

anlatıcının birisi, efsaneleri anlattıktan bir ay sonra felç oldu. Şu an bu kişi konuşmıyor. Onun için bu tür malzemelerin bir an önce gün yüzüne çıkarılması gerekiyor. Böylece halkın inançları, değer yargıları, hayata bakış açıları ortaya çıkarılmış olur.

Özellikle bazı anlatıcılarımız konuyu kendilerine açtığımızda şaşkınlıklarını açıkça belli ettiler. “Bu tür anlatmaları eskiden çok yapardık; ama artık ne soran var ne de biz ihtiyaç hissediyoruz.” diyerek durumun ne derece vahim olduğunu ortaya koydular. Uzun kış geceleri isli gaz lambası altında bu anlatımları dinlediklerini ifade ettiler. Yaptığımız bu çalışmaların ne kadar güzel ve takdire değer olduğunu da belirtenler vardı.

1.2.5. EFSANE DERLENEN YERLER:

Efsaneleri derlerken Gazi Antep şehir merkezinde çalıştım. Şehir merkezinde aslen köylerden gelmiş insanlardan malzeme topladım. Bununla birlikte Şehit Kamil- Işık(Çarpın) köyünde derleme yaptım. Yine Nurdağı ilçesi Sakçagözü beldesinde derleme çalışması yaptım. Bunun dışında Nizip merkezde derleme çalışmalarında bulundum.

Derleme yaptığımız Nizip ilçesi Gazi antep'in merkez ilçelerinden sonra Gazi Antep'in en büyük ve gelişmesi en iyi olan ilçemizdir. Şehir merkezine bir saatten daha kısa bir mesafede olan ilçe şehrin doğusuna düşmektedir. İlçe sanayisi, zeytin ve fıstık üretimi ve mercimek tarımı oldukça gelişmiştir. İlçenin Fırat nehrine yakınlığı ayrı bir önemli yönüdür. İlçe turizm açısından ayrı bir değer taşır. Fakat turistik değeri olan tarihi yapılar baraj yapımı nedeniyle(Yesemek) sular altında kalmaktadır. Bu durum bir taraftan kazanç kapısı olurken bir taraftan kültürel mirasın kaybı demektir.

Derlemeyi yaptığımız bir diğer ilçe Nurdağı ilçesidir. Bu ilçe şehrin batı tarafında Toroslar dağı çevresinde bulunan ilçemizdir. Yakın tarihte ilçe yapılan Nurdağı ilçesinin Sakçagözü beldesinde derleme yaptık. Sırtını dağa dayamış ve geniş bir ovaya konmuş bu beldenin tarihi geçmişi üzerine çeşitli efsanelerin anlatıldığına tanık olduk. Belde tarım alanında özellikle de soğanda önemli bir üretim kapasitesine sahiptir.

Diğer taraftan merkez ilçe olan Şehitkamil'e bağlı Işık köyünde derlemede bulunduk. Köy şehir merkezine yakın olmasına rağmen dağlık bir bölgede bulunduğu için pek gelişme gösterememiştir. Yine şehrin merkez ilçelerine

Şahinbey'e bağı Sarısalkım köyü ve Geneyik köyünden daha önceleri şehre göçmüş olan insanlardan faydalandık. Özellikle yaşları altmışın üzerinde olan bu insanlar efsaneleri anlatırken; eskiden bu hikayeler çok söyleniyordu. "Şimdi pek ilgi duyan yok!" şeklinde sitemlerini dile getiriyorlardı.

Efsanelerimizin anlatıcılarından bazıları ise şehrin Oğuzeli ve İslahiye ilçelerinden daha önceleri şehre göçmüş insanlardı. Bu insanlar zaman zaman eski yerlerine giderek buldukları çevreden irtibatlarını koparmayan insanlardı.

Yukarıdaki anlatılanlara ilaveten şehir merkezinde de birtakım derlemeler yaptık. Bu derlemelerde bazı efsanelerimizin yazılı kaynaklardaki efsanelere paralel varyantlarını bulurken; bazılarında ise tamamen farklı efsaneler karşımıza çıktı.

Kısacası şehirde bu küçük çalışmayla ortaya koyduğumuz efsane yoğunluğu şehrin bütün ilçelerini ve köylerini dolaştığımızda daha da katlanarak artacaktır. Bu konuda ilerde ilgi duyan araştırmacılar tükenmeye yüz tutmuş bir kaynağı kaybetmeden bir an önce buna ulaşmalıdır. Çünkü folklor malzemesi kullanılmadığında kaybolmaya mahkumdur.

1.3.EFSANE TANIMI-TASNİFİ VE DİĞER TÜRLERLE İLİŞKİSİ

1.3.1.TANIMI

Halkın belleğinde yüzyıllarca yaşayıp gelen ve içinde bulunduğu toplumun hayal dünyasını, inancını az çok ortaya koyan bazı anlatımlar vardır. Bu anlatımlardan biri de efsanelerdir.

Efsane hakkında sözlüklerden başlayarak birçok kaynakta tanım ya da tarife rastlanmaktadır.

“Asılsız hikâye, masal, boş söz, saçma sapan lakırdı. Dillere düşmüş, meşhur olmuş hadise”¹⁰

“Halkın hayalinde vücut bularak ağızdan ağza dolaşan ve çoğu olağanüstü nitelikte olan olgu”¹¹

“İnsanlığın tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit veya kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanış, âdet, anâne ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit anonim masaldır.”¹²

“Kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür.”¹³

Efsane halk anlatıları içerisinde tarihi yönüyle oldukça eski bir geçmişe sahip olmasının yanında yine diğer türlere nazaran varlığını daha sonraki dönemlerde de güçlü bir şekilde devam ettiren halk anlatılarının dikkate değer önemli bir

¹⁰ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat. Ank. 1988

¹¹ Türkçe Sözlük, T.D.K. Yay., Ank. 1946, s.175.

¹² Prof. Dr. Şükrü Elçin, Türk Halk Edebiyatına Giriş. Akçağ Yay. Ank. 2000, s. 314

¹³ Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yay. İst. 1988, s. 99

ögesidir. Kaynağını dünya ve içindeki varlıkların yaratılışına kadar götürebildiğimiz geniş yelpazesi olan halk edebiyatı ürünüdür.

Toplumların hayata bakış açılarını, değer yargılarını, hayallerini öğrenme şansımız edebi ürünleri öğrenmeden de geçer. Farklı mekanlarda varyant özelliğine sahip efsaneleri gördüğümüzde toplumlar için hayatın nasıl paralel gittiğini çok daha iyi görebiliriz.

Efsane kutsallık taşır. Karşıdaki insanlara birçok konuda mesaj verecek güçlü bir yanı vardır. Bu kutsallığı onun halk arasında değerlendirilmesini ya da yargılanmasını önler. Ona giydirilen ve bir bakıma onun korunmasını da sağlayan bu dokunulmazlık zırhı, değerini bir kat daha artırır.

Yukarıdaki tanımlama ve bu konudaki görüşlere paralel olarak efsaneyi şöyle ifade etmek istiyoruz: Evrenin ve insanlığın yaratılışı ile ortaya çıkan, inandırıcılık gücüne sahip, kutsallığı, gerçekliği ve olağanüstü özelliği olan, halkın içinde değer ve genel kabul gören, insanlık tarihiyle ilişkilendirildiği kadar evrendeki diğer varlıklarla da yakın bağa sahip halk anlatmalarımızdır.

1.3.2. EFSANE TASNİFLERİ/ GAZİANTEP EFSANELERİNİN TASNİFİ

Efsanelerin tasnifi konusunda Türkiye’de yapılan çalışmalarda en önemli isim olarak Pertev Naili BORATAV’ı görüyoruz. BORATAV, uluslar arası kongrelerde ortaya çıkan efsane tasniflerini dikkate almış fakat Anadolu- Türk efsanelerinde bir takım değişiklikler yapmıştır. BORATAV ana başlıklar aynı kalmak kaydıyla alt başlıklarda bir takım değişiklikler yapmıştır. BORATAV’ın yaptığı bu tasnifi çalışmamıza aldık.

L. Dünyanın yaratılışı ve sonu ile ilgili efsaneler

II. Tarihi efsaneler

- A. Sınıflandırılmış tabii yerlerin menşeleri(dağlar, göller)
- B. Meskun yerlerin menşeleri(şehirler, köyler...)
- C. Büyük binaların menşeleri(kiliseler, camiler, köprüler...)
- D. Hazinele
- E. Milletlerin, hükümdar sülalelerinin ve içtimai sınıfların menşeleri
- F. Felaketler
- G. Tarihi olarak bilinen kahramanların yendikleri tabiatüstü güce sahip canavarlar
- H. Savaşlar, fetihler, istilalar
- İ. Kurulu düzene başkaldırmalar
- J. Diğer hadiseler ve üstün kişiler; medeniyet getiren kahramanlar, bilginler, şairler
- K. Aşk ve aile hayatı

- L. Küçük bir cemiyetin tarihinin bir parçasını meydana getirdikleri ölçüde bilinen ortak veya ferdi karakterde çeşitli diğer kişilerle ilgili anlatmalar

III. Tabiatüstü varlıklar ve şahıslar üzerine efsaneler

- A. Alın yazısı
- B. Ölüm ve ötesi
- C. Tekin olmayan yerler
- D. Tabiatın bir parçası olan yerler(orman, göl vs.) ile hayvanların sahipleri(koruyucuları)
- E. Cinler, periler, ejderhâlâr vb. tabiatüstü güçte yaratıklar
- F. Şeytan
- G. Hastalık ve sakatlık getiren varlıklar(albastı gibi)
- H. Tabiatüstü güçleri olan kişiler(büyücü, üfürükçü, afsuncu gibi)
- İ. Mitolojik nitelikte hayvan ve bitkiler üzerine anlatmalar

IV. Dini efsaneler¹⁴

Efsane araştırmaları alanında önemli bir yeri olan Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU ise farklı zamanlarda sunduğu efsanelerinde tasnifler ortaya koymuştur. SAKAOĞLU, taş kesilme ile ilgili yaptığı tasnif çalışmasında efsaneleri şöyle tasnif etmiştir.

1. Taş kesilme ile ilgili olanlar

- A. Aşk
- B. Zor durumdan kurtulma

¹⁴ Pertev Naili BORATAV, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İst. 1988. s.101

- C. Saygısızlıklar
- D. Kötü huylar
- E. Hızır ve insanlar
- F. Değişik taş kesilmeler
- G. Eksik anlatılanlar¹⁵

Saim SAKAOĞLU “İnsan Asıllı Kuş Efsaneleri” adlı tebliğinde de kuşa dönüşmeyle ilgili bir tasnif yapmıştır. Buradaki tasnifte hayvana dönüşmeyle ilgili efsaneler incelenmiştir. Aşağıya aldığımız tasnif şöyledir.

II. Kuşa dönüşmeyle ilgili olanlar

- A. Kendi duasıyla kuş haline gelenler
- B. Başkalarının duasıyla kuş haline gelenler
- C. İkili bir isteğin neticesinde kuş haline gelenler
- D. Dua edilmeden kuş haline gelenler
- E. Farklı sebeplere bağlı olarak kuş haline gelenler¹⁶

Efsane araştırmaları üzerine bir diğer önemli çalışmayı doçentlik tezi olarak hazırlayan değerli araştırmacı Bilge SEYİDOĞLU’dur. Erzurum efsaneleri üzerine yapılan araştırmada efsanelerin motifleri bir takım karşılaştırmalar yapılarak ortaya çıkarılmış ve bir tasnife tabi tutulmuştur. Tasnif aşağıdaki şekildedir.

I. Dini Binalarla İlgili Efsaneler

- A. Camiler ve mescitler üzerine söylenen efsaneler
- B. Kutsal kabirlerle ilgili olanlar

¹⁵Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu. Ank.1980, s.65

¹⁶Saim Sakaoğlu, Efsane Araştırmaları, Konya- 1992. s.27.

- C. Tekkeler ocaklar ve müritlerle ilgili olanlar
- D. Türbeler üzerine söylenen efsaneler
- E. Kaleler üzerine anlatılan efsaneler

II. Evler ve İnsanların Yaşadığı Yerlerle İlgili Efsaneler

- A. Alkarısı ve peri kızı ile ilgili efsaneler
- B. Çobanların ve köprülerin efsaneleri
- C. Değirmenle ilgili efsaneler
- D. Evler hakkında anlatılan efsaneler
- E. Hamamlar üzerine söylenen efsaneler
- F. Kahve ve lokanta üzerine söylenen efsaneler
- G. Keramet sahiplerinin efsaneleri
- H. Köylerle ilgili efsaneler
- İ. Kuyu ile ilgili efsane
- J. Tekin olmayan yerlerde yaşayan tekin olmayan yaratıklar

III. Tabiat ve Kırırlarla İlgili Efsaneler

- A. Çeşme ile ilgili efsane
- B. Düzlüklerle ilgili efsaneler
- C. Göller ve şelalelerle ilgili efsaneler
- D. Kaplıcalarla ilgili efsaneler
- E. Mağaralarla ilgili efsaneler
- F. Nehirle ilgili efsane
- G. Pınarla ilgili efsane

H. Taşlar ve kayalarla ilgili efsaneler¹⁷

Bingöl Efsaneleri üzerine yüksek lisans tezi hazırlayan Ali DUYMAZ, efsanelerdeki incelemelerini yaparken efsaneleri de şu şekilde tasnif etmiştir.

I. Dini Efsaneler

- A. Evliyalar üzerine anlatılan efsaneler
- B. Ziyaret yerleri üzerine anlatılan efsaneler
- C. Peygamberler, Hızır ve diğer din büyükleri üzerine anlatılan efsaneler

II. Osmanlı-Rus Savaşı Üzerine Anlatılan Efsaneler

III. Yer Adlarına Bağlı olarak Teşekkül Eden Efsaneler

- A. Yerleşim yerleri(İl, İlçe, köy, mezra) ile ilgili efsaneler
- B. Tabiat şekilleri(Dağ, mağara, çay, maden) ile ilgili efsaneler

IV. Taş Kesilme Efsaneleri

V. Hayvanlarla İlgili Efsaneler

VI. Olağanüstü Varlıklarla İlgili Efsaneler

VII. Sevdaya Bağlı olarak teşekkül Eden Efsaneler

VIII. Halk Oyunları ve Türkülerle Bağlı Olarak Teşekkül Eden Efsaneler¹⁸

¹⁷ Bilge SEYİDOĞLU, Erzurum Efsaneleri, Ank. 1985

¹⁸ Ali DUYMAZ, Bingöl Efsaneleri(İnceleme- Metin), Elazığ-1989. s.44

GAZİANTEP EFSANELERİNİN TASNİFİ

Yukarıya aldığımız efsane tasnifleri araştırmacılarımızın çalışmalarına paralel olarak ortaya koydukları tasniflerdir. Bir yörede ortaya çıkan tasnif diğer bir yörede efsanenin hepsini kapsayacak şekilde olmayabilir. Bu durum tasniflerin oluşmasında temel olan efsanelerin bölgede bulunmaması ya da o efsaneye ulaşamaması sonucu ortaya çıkar. Çünkü bu değerlendirmeler eldeki malzemeye göre oluşturulmaktadır. Biz de efsanelerimizi tasnif ederken eldeki malzemeyi esas aldık. Tasnif çalışmasında bazen zorlandığımız durumlar oldu. Efsanemiz hem bir veliyi ilgilendirirken hem de taş kesilme grubuna girmekteydi. Biz de hangisine daha uygun düşünüyorsa tespitlerimizle o bölüme dahil ettik. Böylece bu efsaneleri kendi içerisinde çeşitli gruplara ayırdık. Yine efsane nereye uygunsa oraya aldık. Çok açık şekilde yeri belli olanları mantıksal bir gruplandırmaya tabi tuttuk. Örneğin taş kesilmeyle ilgili bir efsaneyi olağanüstü güçlerle alakalı olan bir gruba değil de taş kesilme motifinin olduğu bir yere aldık. Gazi Antep efsaneleri üzerine yaptığımız tasnifleri elimizdeki metinlere bağlı olarak aşağıda belirttiğimiz gruplara ayırdık.

A. TARİHİ EFSANELER : Bu bölümde tarihi kişiliği ön plana çıkan kahramanlar ve onların ismine paralel olarak oluşan kale, köprü gibi yerleri topladık. Efsanelerin bu bölümdeki sayısı yedidir.

B. YER ADLARIYLA İLGİLİ EFSANLER: Bu bölümde insanların yaşadığı yerlere verdikleri isimlerin sebebini öğrenebiliyoruz. İnsanların yaşadıkları şehir ya da köy isimlerini anlattıkları efsaneler bu bölümde yer almaktadır. Bu bölümde on efsane yer almaktadır.

C. TABİAT VARLIKLARIYLA İLGİLİ EFSANELER: Bu bölümde tabiat varlıkları; dağlar, pınarlar, hayvanlar ve onların özellikleriyle ilgili efsaneler bulunmaktadır. Bazı efsanelerde kahramanların şekil değişikliği anlatılırken bazılarında ise kahramanlarla ilgili değişik özelliklerden bahsedilir. Bu bölümdeki efsanelerin sayısı ise yirmi altıdır.

D. OLAĞAN ÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ EFSANELER: Bu bölümde iki alt başlık kullandık. Bunların halk arasında ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu söylemek gerekir. Özellikle birinci grupta aldığımız alkarısı(albastı) ile ilgili efsaneler oldukça önemli bir yer tutar. Hamile, yeni doğum yapmış kadınları oldukça ilgilendiren bir durum söz konusudur. Halkın; “Yeni doğum yapmış kadının kefeni kırk gün hazır biçili durur.” sözü bu konuya duyulan ilgiyi belirtir.

İkinci bölümde ise cinlerle ilgili anlatılan efsaneleri bir arada topladık. Bu efsaneler de halk arasında önemli bir değeri ya da yeri olan efsanelerimizdir. Cinlerin olağanüstü gücü efsanelerde dile getirilir. Sıcak kül, pislenmiş ev köşeleri, halkın eskiden söylediği eşikler, cinlerin saklandığı yerlerdir. Bu bölümde on efsane yer almaktadır.

E. TAŞ KESİLMEMEYLE İLGİLİ EFSANELER: Bu bölümde varlıkların ya da kahramanların şekil değiştirmek suretiyle taşa dönüşmeleri anlatılır. Efsanelerde özellikle insanların taşa dönüşmesi daha çok yer tutarken zaman zaman hayvanların da taşa dönüştüğü görülür. Taş kesilmeye ilgili dokuz efsanemiz vardır.

F. DİNİ EFSANELER: Bu bölümde dini yönü ön plana çıkmış kişilerle ilgili efsaneler yer almaktadır. İki bölüme ayırdığımız dini efsanelerin birinci bölümünde

camii ve türbelerle ilgili efsaneler yer alırken ikinci bölümde eren ya da velilerle ilgili kerametlerin olduğu efsaneler yer alır. Dini efsaneler tezimizde otuz dokuz tanedir.

Yukarıdaki belirttiğimiz açıklamalar doğrultusunda Gazi Antep efsanelerini özetle şu şekilde tasnif ediyoruz.

A) TARİHİ EFSANLER

1) TARİHİ ŞAHSİYETLERLE İLGİLİ EFSANELER

2) KALELER, KÖPRÜLERLE İLGİLİ EFSANELER

B) YER ADLARIYLA İLGİLİ EFSANELER

C) TABİAT VARLIKLARIYLA İLGİLİ EFSANELER

D) OLAĞANÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ EFSANLER

1) ALKARISI(ALBASTI) İLE İLGİLİ EFSANELER

2) CİNLERLE İLGİLİ EFSANELER

E) TAŞ KESİLME İLE İLGİLİ EFSANELER

F) DİNİ EFSANELER

1) CAMİLER VE TÜRBELERLE İLGİLİ EFSANELER

2) EVLİYALARLA İLGİLİ EFSANLER

Gazi Antep efsanelerini tezimizdeki malzemeye göre tasnif ettik ama burada tasnif konusunda en iyi çalışmayı yapan Pertev Naili BORATAV'ı unutmamak gerekir. Çalışmamızdaki efsaneleri BORATAV'ın tasnifine göre tasnif edersek aşağıdaki tablo ortaya çıkar:

I. Yaratılış/ Oluşum-Dönüşüm Efsaneleri

Şekil Değiştirmeye İlgili Efsaneler

II. Tarihi Efsaneler

A- Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler

B- Tabiat Varlıklarıyla İlgili Efsaneler

Ç- Tarihi Yerlerle İlgili Efsaneler

D- Tarihi Şahsiyetlerle İlgili Efsaneler

III. Olağanüstü Varlıklar Üzerine Anlatılan Efsaneler

A- Alkarısı(Albastı) İle İlgili Efsaneler

B- Cinlerle İlgili Efsaneler

IV. Dini Efsaneler

A- Eren ve Evliyalara İlgili Efsaneler

B- Cami ve Türbelerle İlgili Efsaneler

1.3.3.EFSANENİN DİĞER TÜRLERLE OLAN İLİŞKİSİ

Efsane halk anlatılarından olduğu için diğer edebi türlerle yakın ya da uzak bir takım ilişki içindedir. Efsaneler; mit, destan ve masalla çeşitli noktalarda benzerlik ve farklılıklar gösterir.

1)Efsane- Mit İlişkisi

Efsane ve masal başlangıçları itibariyle bir takım ilişkiler içerisindedir. Bazı noktalarda paralellik oluşurken kimi noktada da farklılıklar göze çarpar.

Efsanenin en önemli özelliği inanış konusu olmasıdır. Efsanede anlatılanlar gerçekleşmiş kabul edilir.

Mitoloji kahramanı tanrı ya da yarı tanrı iken, efsanenin kahramanı tarihi ve yarı tarihi kişilerdir.¹⁹ Mit kahramanı olağanüstülükleri sıradan hayatın içeriği olarak yerine getirirken efsane kahramanı için bu bir bakıma keramet ifadesini ortaya koyar.

Efsanenin zamanı mitteki hadiselerin cereyan ettiği zamana göre daha yakın bir geçmiş olup, mitteki hadiseler daha önce ve mekan olarak başka dünya ya da evvelki dünyadır. Efsaneler yaşadığımız dönemde de gerçekleşebilir. Mitler kutsallık özelliği gösterir.²⁰

Efsane dünyanın yaratılışı sonrasında karşımıza çıkar. Mitler ise ilk insanın, öncelikle tanrı ya da tanrılar ve daha sonra yarı tanrılar hakkındaki inanışdır. Mitoloji hakkında ilk insanın inanışı çok önemlidir. Çünkü burada ilk insanın hayata bakış açısı söz konusudur. Bu noktada ilk insanın mitler konusunda

¹⁹ Tuncer Gülensoy, Tunceli Efsanelerinin Tip ve Motif Yapısı ile Munzur Efsanelerinin Anadolu Varyantları, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, 2. Cilt, HAGEM Yay. Ank. 1992, s.97

²⁰ Saim Sakaoğlu, Efsane Araştırmaları, Konya- 1992, s.23

değerlendirme yapması ya da mitleri irdelemesi asla söz konusu değildir. Söylenen şeyin kabulü tek ve çıkar yoldur.

Efsane dünyanın yaratılışı ve insanlığın ya da varlıkların tarihi yönünü ele almaktadır. Efsane varlıkların tarihi kökenlerini ve bu konudaki inanışları ifade eder.

Mit kavramı özellikle sadece bir kez gerçekleşmesi ve bunun yeniden olmamasıyla dikkat çeker. İlk yaratılış ya da oluşumla beraber mit kapısı kapanmıştır.

Efsaneler oluşum yönüyle mitolojik öğeleri içine alarak onları kendi potasında eritir. Böylece bu anlatıları toplumun anlayışına sunar.

Bu noktada kısaca; mitin ilkel bir yaşayışın veya hayatın insanoğlu açısından ifadesi anlatılırken, efsanenin daha tarihi ve günümüz dünyasına ışık tutucu bir yönü olduğu bilinmelidir. Mit veya mitoloji ilk sırada yer alırken; efsane ikinci sırada yer alır.

2) Efsane- Destan İlişkisi

Efsaneler kimi zaman kutsallık taşır. Destanlarda ise kutsallık yoktur. Milli olma özelliği destanlarda daha ön plandadır. Efsanelerin benzerleri başka milletlerde de bulunabilir. Destanlar milli oldukları için benzerleri yoktur. Bu yönüyle orijinallik taşır.²¹ Destanlar yeri geldiğinde tarihi belgelerin yerini almaktadır. Bu durum efsane için söylenemez.

²¹ Saim Sakaoğlu, Efsane Araştırmaları, Konya- 1992, s.24

Destan, bir boy, ulus ya da millet hayatında tam estetik hüviyet kazanmamış eser sayılan efsanelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı mahsullerinden biridir.²²

Efsane kahramanı çoğu zaman bir kişi olurken; destan kahramanlar etrafında cereyan eder. Efsanedeki kahraman olaydan kendisi etkilenirken; destanda koca bir milletin geleceği söz konusudur.

Destanlar toplumların olağanüstülüklerini, kahramanlıklarını anlatır. Olaylar büyük ve büyük olduğu kadar da millet hayatında köşe taşı denilebilecek dönüm noktaları olunca destan meydana gelir. Destan metinleri manzum biçimde oluşturulmuş olup; uzun süre zarfında yazılı hale dönüşür.

Efsaneler kutsallık anlamı taşır.. Destanlarda bu kutsallık yoktur. Efsane bir millete özgü değil, bireyler çevresinde vücut bulan ve dünya milletlerinde eşi veya bir benzeri olan ürünlerdir. Destan ise bir millete özgüdür.

Destan türü efsaneyi hareket ve çıkış noktası kabul eder. Destandaki kahraman adı efsaneleşme evresini tamamlamış kişi ya da kahramandır. Efsane bir toplumu, milleti daha üstünkörü anlatırken ve belki de çok az ipucu verirken; destan milletin hayatını her yönüyle ve ayrıntılı bir biçimde anlatır. Destan metninden hareketle bir boyun veya halkın ne yaptığını, geçimini, geleneklerini büyük oranda kavrarız.

Efsane ve destanda olay gerçek ya da en azından gerçeğe yakındır. Destan yer yer tarihi belgelere kaynaklık ederken efsane için aynı şeyi söyleyemeyiz. Bu noktada destanın gerçeklik payı biraz daha fazladır.

²² Prof. Dr. Şükrü Elçin. Türk Halk Edebiyatına Giriş. Akçağ Yay. Ank. 2000. s. 314

Her iki edebi türde de mekan, üzerinde yaşadığımız dünyadır. Destanda milli bir idealizm ortaya konurken; efsanede bu idealizm ferdi hale dönüşür. Bu noktada efsane bireylerin kendilerine pay çıkarmaları için de ayrı bir değere sahiptir.

3) Efsane- Masal İlişkisi

Masallar inanılmayacak derecede abartılmış; cin, peri, dev vs varlıklar barındıran bir anlatım²³ türü olarak karşımıza çıkar.

Masalın hayal ürünü olmasına karşılık, efsane gerçek kabul edilerek²⁴ inandırıcılık özelliği gösteren edebi türdür.

Efsane dünyası, üzerinde yaşadığımız dünyadır. Masalların dünyası hayal ülkesidir. Bu nedendir ki efsanelerde inanış ve kabul etme mecburiyeti vardır. Masallarda ise böyle bir inanma mecburiyeti yoktur.

Masallar hayal mahsulü olmalarının ötesinde hep mutlu sona doğru gider. Efsanelerde ise zaman zaman cezalandırmalar sebebiyle kötü veya üzücü sonla karşı karşıya kalırız. Bu durumda da dinleyiciler muhakkak bir ders çıkartır. Masal dinleyicisi ise hayal alemine dalarak bir gülümseme içerisinde mutlu sonu izler. Bu noktada efsane dinleyicisinin ayakları biraz daha gerçeğe ya da yere fazla yakındır.

Efsanenin zamanını kısaca yakın geçmiş diye adlandırabiliriz. Halbuki masalın cereyan ettiği zaman belli değildir. Olaylar herhangi bir yerde geçer.

Efsanelerde yer yer masal motiflerine rastlarız. Çünkü olağanüstü özellikler en fazla karşımıza çıkan öğelerden biridir.

²³Tuncer Gülensoy, Tunceli Efsanelerinin Tip ve Motif Yapısı ile Munzur Efsanelerinin Anadolu Varyantları, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri . 2. Cilt, HAGEM Yay. Ank. 1992. s.97

²⁴ Saim Sakaoğlu, Efsane Araştırmaları, Konya- 1992, s.24

Efsane ve masal arasında benzerliğin olduğu bir diğer nokta; her iki edebi türde de şekil değiştirmenin olmasıdır. Fakat bu değişiklik masalda geçici olurken efsanede kalıcı olarak karşımıza çıkar. Masal kahramanı istediği an eski ya da başka şekle dönebilir. Efsane kahramanı da şekil değiştirir. Ama efsane kahramanı dönüştüğü yeni şeklinde kalır.

Masallar çocukların dünyasına hitap eder. Bunun yanında çocukları eğlendirmesi, eğitmesi de söz konusu olmakla beraber, bazı masalların çocuklar tarafından söylenip anlaşılması imkansız gibidir.²⁵

Kısaca; efsane ayakları gerçek dünyaya basan bir edebi tür olduğu halde; masal, hayal dünyasına hitap eder.

²⁵ A.G.E. s.2

II. BÖLÜM

GAZİ ANTEP EFSANELERİ METİNLERİNDE İNCELEME

2.1. GAZİ ANTEP EFSANELERİNDE ŞEKİL DEĞİŞTİRME MOTİFİ

Efsanelerin dünyası içinde yaşadığımız reel dünyadan farklıdır²⁶. Bir velinin kerâmeti, bir insanın bedduası, bir genç kızın duası veya isteği göz açıp kapayıncaya kadar geçen sürede yerine gelir ya da getirilir. Efsaneler için bu noktada beklemediğimiz ve bunun daha ötesinde yargılayamadığımız bir manzara vardır.

Şekil değiştirme, efsanelerde en fazla karşımıza çıkan motiflerden biridir. Şekil değiştirme; bir kayanın, taşın, ağacın, dağın, gölün, hayvanın, uzay cisminin v.s. izahı için anlatmaların olduğu motiftir.²⁷ Bir efsanede yer alan canlı veya cansız unsurların bir üstün güç tarafından cezalandırılması veya bir felaketten kurtarılması için o andaki şekillerden daha farklı bir şekle çevrilmesi ya da²⁸ dönüşmesidir. Bu noktada kâinattaki herhangi bir varlığın kaynağı ya da kökeni ile ilgili halk anlatmaları, efsanelerin şekil değiştirme motifine kaynaklık etmektedir. Bu değişimler; ceza, musibetlerden kurtulma veya kurtarmadır.

Efsanelerde şekil değiştirmede bir kalıcılık olduğunu görürüz. Yani yeni şekle girmiş insan ya da hayvan ne olursa olsun; girdiği yeni şekilde kalıcıdır.

²⁶ Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu. Ank.1980, s.28

²⁷ Dr. Metin ERGUN, Türk Dünyası Efsanelerinde Şekil değiştirme Motifi. Ankara Cilt 1, s.167

²⁸ Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu. Ank.1980, s.29

Bunun istisnaları vardır, ama genel itibariyle şekil değişikliği süreklilik göstererek değişmez sona ulaşır.

Efsanelerdeki bu şekil değişikliğinin benzerini masallarda görürüz. Masallarda gördüğümüz bu yapı ile efsanedeki şekil değişimini ayırmak gerekir. Çünkü efsanelerdeki kalıcı değişiklik unsuru masallarda yerini geçiciliğe bırakır.

Masallardaki geçici değişiklik ögesi hayali varlıkları inandırıcılığı zayıf öğeleri içerir. Dinleyicinin ayaklarının yere basmadığı, reel dünyanın dışındaki bu değişiklik sürekli farklılaşabilir.

Efsanelerde, olağanüstü özellik gösteren varlık ya da kavramlar fazla yer almazken; masallarda bu varlıkların çok fazla yer tuttuğu ve dikkat çekici bir yönünün olduğu unutulmamalıdır²⁹. Bu noktada şu hususu belirtmek isteriz: Keramet içeren efsanelerde böyle bir tablonun karşımıza çıkması kaçınılmazdır. Çünkü kerâmet sahibi insanların olağanın dışında ortaya koydukları güçleri vardır.

Şekil değiştirme motiflerinde şekli değişen varlığı cezalandırma birinci plandadır³⁰. Şekil değişikliğine uğrayan bir varlık ya da tabiat parçası yapılması ya da uygulanması gereken işi veya görevi yerine getirmemiştir. Bir başka yönü ise yerine getirilen görev ya da işte bir eksiklik, kusur işlemiş ve bunu telafi etmemiştir. Bu noktada insanları eğitime adına anlatılan efsane ibret dersi vermeyi amaçlar. Görevini ya da işini tam yapmamanın veya sorumluluktan kaçmanın karşısında; karşılaşacağı olumsuz durum, dinleyiciye farklı bir üslupla anlatılır. Cezalandırmada

²⁹ Dr. Metin ERGUN. Türk Dünyası Efsanelerinde Şekil Değiştirme. Ankara: Cilt 1. s.167

³⁰ A.G.E. s.174

kişilerin olumsuz yönlerinin, kötü huylarının kabullenilmeyişinin karşılığında “Sakın ha!” uyarısı karşımıza çıkar.

Tezimizdeki kekliğin(4/35) cezalandırılması ve görüldüğü yerde avlanmasının sevap kazanma gibi dini bir ağırlığının olması bunun en güzel örneklerinden biridir. Kekliğin yaptığı hareket, Hazret-i Ali’ye ihanet edişi; Hazret-i Ali’nin bedduasına ya da isteğine uygun şekilde olmuş bir durum değildir. Tamamen İlahi bir gücün varlıklar üzerindeki ortaya koyduğu hakimiyettir.

Bu noktada şekil değiştirmenin Şamanist etkilerle de³¹ bütünlük oluşturduğunu belirtmeden geçemeyeceğiz. Orta Asya’daki şamanların, kamların velilerle ilgili efsanelerde izlerini görmek mümkündür. Gazi Antep’teki Gazali(4/79) ile ilgili efsanede olduğu gibi veliler farklı kılıklara girebilmekte ve tekrar insana dönüşebilmektedirler. Ayrıca bu insanların olağanüstü güçler olarak gökyüzüne ve yeraltına inip dolaştığını³² ve tekrar normal hayata döndüğünü belirtmek gerekir. Şamanlar kendilerindeki gücü kullanarak istedikleri mekana gidip gelebilirler. Bu insanlar aynı zamanda çeşitli varlıkların-kuşlar gibi- şekline de bürünebilmektedirler. İşte bu noktada Türk dünyası, orta Asya’da ortaya koyduğu bütün kültürel yaşantısını, hem de zenginlik öğeleriyle Anadolu coğrafyasında da ortaya koymuştur. Şahin ve güvercin şekline bürünen velilerin izine Anadolu’da rahatlıkla rastlarız. Bu konuya daha sonra tekrar değineceğimiz için bu kadar açıklamayla yetinelim.

³¹Mircae Eliade, Şamanizm, İst. s.123

³²A.G.E. s.24

Şekil değiştirme, efsanelerde çeşitli şekillerde olmaktadır³³.

Şekil değiştirme motifine yer veren Gazi Antep efsanelerinde, şekil değiştirmenin sebeplerini şu şekilde gruplandırmak mümkündür.

- 1) Cezalandırma sebebiyle şekil değiştirenler
- 2) Beddua sonucu şekil değiştirenler
- 3) Dua sonucu şekil değiştirenler
- 4) Utanmalar sebebiyle şekil değiştirenler

1) CEZALANDIRMA SEBEBİYLE ŞEKİL DEĞİŞTİRENLER

Efsane kahramanının yaptığı yanlış bir davranış, bir konuda söz verip bu sözünü yerine getirmemesi; o kahramanın Allah tarafından cezalandırılarak taşla dönüşmesine ya da hayvana dönüşmesine neden olur.

Allah tarafından cezalandırılan bu varlıklar bir daha eski hallerine dönemezler. Bu efsanelerin kesin ve değişmez bir sonla bittiğini ifade eder. Efsanelerdeki temel özellik olan değişimden sonra kalıcı hale gelme çok önemlidir. Çünkü anlatıcı ya da dinleyicilerin kafasında yer eden düşünce varlığın oluşu sebebinin ya da menşeyini izah eder. Burada aynı zamanda dinleyiciye de bir uyarı vardır. Efsanelerin yapısındaki bu cezalandırma kavramı, yanlış, dinleyicilerin ya da gelecek kuşakların tekrarlamaması içindir.

Yine bu tür efsanelere baktığımızda; bize, söz vermenin nasıl bir mana ifade ettiği veya taşıdığı sezdirilir. Sözünün eri olmanın toplumda ne derece önem verilen bir olgu olduğu ısrarla verilmeye çalışılır.

³³ Behiye Köksel , Gazi Antep Efsanelerinde Şekil Değiştirme Motifi Üzerine Bildiriler- Adana. s.490

2) BEDDUA SONUCU ŞEKİL DEĞİŞTİRENLER

Beddua üzerine şekil değiştirmeye yer veren efsanelerden birisi “Hazret-i Ali ve Sürüsü”(4/23) ne ait olan bir efsanedir. Bu efsanedeki beddua Müslüman olan Hazret-i Ali’ye yapılmıştır. Beddua eden kişiler Müslüman olmadığı için bu noktada diğerlerinden farklı bir durumla karşılaşırız.

Dermanlı Dede ve onun bedduasına uğrayan kadının(4/57) anlatıldığı efsane; Dermanlı Dedenin bedduasının insanımız için taşıdığı anlamı ortaya koyar. Kadın halkın sözüne ve uyarısına kulak tıkamış ve cezalandırılmıştır.

3) DUA SONUCU ŞEKİL DEĞİŞTİRENLER

Herhangi bir olumsuz durumdan kurtulmak için ya da bulunduğu güç durumu atlatmak için kahraman duada bulunur. Eski Türklerde de bu konuya uygun efsanelerin varlığı³⁴ dikkatimizi çekmektedir. Bu noktada taş kesilmenin örnekleri gerek Anadolu’da gerekse Orta Asya Türk halkı içinde aranabilir. Anadolu coğrafyasında çeşitli milletlerin kültürlerinde karşımıza çıkan bu motif, Orta Asya Türklerin hayatlarını da hiç şüphesiz sarmıştır. Öyleyse bu noktada Türkler bu inanış ve düşünceyi Anadolu’dan almanın ötesinde eski yurtlarından ve inanışlarından getirmiş olabilirler.

Bu dua sonucu; kahramanın dileği ya da duası neyi istemesiyle ilgili ise; kahraman Allah tarafından o şekle dönüştürülür. Tezimizdeki bu gruba giren efsaneler özellikle taşla dönüşmüş olmalarıyla karşımıza çıkar.

³⁴Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katoloğu. Ank.1980. s.61

“Aşık Taşı(4/59)” efsanesinde birbirini seven ama kızın ailesinin karşı çıkmasıyla Fıratın iki kıyısında taş kesilen iki sevdalının şekil değiştirmek için karşılıklı Allah’a duada veya istekte bulunduğunu görürüz. İki sevgili bu isteğin yerine gelmesiyle taş kesilir.

“Aşığın Başı(4/60)” efsanesinde ise Aşık Taşı efsanesinin varyantını görürüz. Yalnız bu efsanede birbirini seven iki gencin kavuşmasını engelleyen ailede bir kayıp ya da değişiklik olmaz. Sevdiğini elde edemeyen delikanlı bu başarısızlık üzerine Allah’tan dua ve niyazda bulunur ve taş kesilir.

Ukkâşe Hazretlerinin devesiyle(4/62) ilgili efsane ,diğerlerinden daha farklıdır. Zor durumdaki hayvan, sahibinin yaptığı dua sonucu şekil değiştirir ve taş kesilir.

Dua sonucu şekil değiştirmeye farklı bir örnek eşeğin tavşan haline geldiği efsanedir. Burada bir hayvanın başka bir hayvana dönüşme isteği, Allah’a yaptığı dua sonucunda gerçekleşmektedir.

4) UTANMALAR SEBEBİYLE ŞEKİL DEĞİŞTİRENLER:

Tezimizde üç efsane utanma sebebiyle şekil değiştirme motifine yer vermektedir. Utanılan durum, kahramanın yaptığı bir olumsuz tavır ya da davranış sonucu oluşur. Olumsuzluğun etkisini üzerinden atamayacağına inanan kahraman kurtuluş yolu olarak şekil değiştirmeyi görür. Bunun için de yalvarışta bulunur. Bazen bu yalvarış olmadan da şekil değiştirir.

Daha önce bir Kürt gelini olan “Ayı(4/33)” katırın etini yerken kayınpederi görür. Kayınpederine bir daha görünmemek için şekil değiştirerek ayı olur. Rabb’ine yaptığı dilek onun artık insanlık aleminden çıkışına sebep olmuştur.

“İbibik(4/34)” kuşuyla ilgili anlatılan efsanede İbibik kuşu daha önceden taze bir gelindir. Ama evde saçını tararken saçını kayınpederi görür. Artık kayınpederinin yüzüne nasıl bakacağını düşünür. Bu düşüncesi ve sıkıntısı onu ibibik kuşu haline getirir. Burada bir dilek yoktur, ama genç kadın için bir üzüme söz konusudur. Bir diğer efsane “Kaplumbağanın(4/31)” şekil değiştirmeyle ilgilidir. Efsanede genç bir gelin olan kaplumbağa tahıl ölçeği ile evden buğday çaldığı sırada kayınpederi tarafından görülür. Utancından dolayı tahıl kabını kendi kafasına geçiren genç gelin böylece hayvana dönüşür.

Bu üç efsanede gördüğümüz utanma duygusuyla yeni şekle bürünen insanlar hep kadındır. Ortak olan diğer bir öge kayınpeder tarafından görülmüş olmalarıdır.

Gazi Antep efsanelerinde şekil değiştirme şu şekillerde olmaktadır.

- 1) Taş kesilme (taşa dönüşme)
- 2) Hayvana dönme (dönüşme)
 - a) Kuşa dönme
 - b) Diğer hayvanlara dönme(kuş,ibibik, keklik, güvercin, şempanze, kaplumbağa, yılan, tavşan)
- 3) Diğer tabiat varlıklarına dönme(su, orman, pınar)

1) TAŞ KESİLME.

Taş kesilme; gerek tezimizde kullandığımız efsanelerde gerekse yazılı kaynaklardaki efsanelerde en fazla karşımıza çıkan motiftir. Taş kesilmeyi aynı zamanda; “taşlaşma”, “taşa dönüşme” ve “taş olma” kavramları da karşılamaktadır³⁵. Taş kesilme efsane kahramanın bedduaya uğraması, ... kahramanı Allah'ın cezalandırması, kahramanın isteği ya da dilekte bulunması sonucu karşımıza çıkar. Bu noktada Anadolu'da hâlâ yalan söyleyen insanlar için söylenen; “Sus! Allah şimdi seni taş eder!” uyarısını da unutmamak gerekir. Efsane anlatıcıları anlattıkları efsaneleri inandırıcı kılmak için varlığın daha önceki hali ile günümüz dünyasındaki ilgisini de açıklamayı ihmal etmezler.

Taş kesilmeyle sonuçlanan efsanelerde esas olan şey cezalandırmadır³⁶. Burada “Sözünde Durmayan Çoban(4/54)” efsanesinde adadığı yedi kurbanı yerine getirmeyen çoban Allah için yedi biti öldürerek kurban ettiğini söyler. Bunun üzerine taş kesilir..

Tezimizde Taş kesilmenin dua üzerine gerçekleşmesini gösteren efsanelerimiz de şöyledir.

“Aşık Taşı(4/59)” efsanesinde; birbirini seven iki genç kızın babasının engeliyle karşılaşınca kaçarlar. Kız yakalınca; birbirine kavuşamayan iki sevgili taş olmayı dilerler ve taş kesilirler

Birbirine bağlı iki sevdalının bu hareketi bir noktada hayatları baba ve annelerinin elinde olan insanların son isteklerini ortaya koymaktadır. Hayatın

³⁵Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu, Ank.1980, s.32

³⁶Dr. Metin Ergun, Türk Dünyası Efsanelerinde Şekil Değiştirme Motifi, Ankara Cilt 1. s. 176

değerini sevmekle kavrayacak insanların bu sevgilerine izin vermeyen anlayışlara başkaldırı ama sessiz baş kaldırıdır.

“Aşığın Başı(4/60)” efsanesinde ise Aşık Taşı efsanesinin bir varyantıdır. Ancak burada birbirini seven iki gençten sadece delikanlı taş kesilir. Kızın ailesi evliliğe izin vermeyip; aşıklar kaçarken Fırat’ın kıyısında yakalanınca delikanlı yüzerek karşıya geçer. Bu olumsuz durum karşısında Allah’a duada bulunarak taş olur.

“Kırkkız(4/55)” efsanesinde bir dağda bulunan kırk güzel kız hoşça akit kendilerine doğru gelen kötü niyetli atlılarından kurtulmak için taş kesilmeyi dilerler.

“Yedi Kızlar(4/56)” efsanesinde geçen kızlar Taşbaş olarak bilinen ormanlık alanda ot toplarken; art niyetli insanlar bunlara musallat olur. Yedi kızlar da bu durumdan kurtulmak için Allah’a duada bulunur. Allah dilek ya da yakarışlarını kabul ettiği için bu insanlar taşa dönüşürler.

Bir başka efsane; “Taşbaş(4/58)” dağı ile ilgilidir. Efsanede; yedi kız, kendilerine doğru yedi atının geldiğini görünce; Allah’a, atlılar kötü niyetli ise taş olmaları için dua ederler. Atlılar hemen taş kesilir.

Diğer taraftan Dermanlı Dedenin bedduasına uğrayan kadınla(4/57) ilgili anlatılan efsanede; yine aynı motifi görürüz. Halkın uyarılarını dinlemeyen bir kadın, değirmenin suyunu kirletince; değirmencinin bedduasına uğrar. Böylece kadın, eşyaları ve davarı taş olur.

Burada insanlara yine bir uyarı söz konusudur. Toplumun değer verdiği itirazı olanların ne derece cezayla karşı karşıya kalacakları anlatılır. Kadın halkın nasihatlerini ya da uyarılarını kulak ardı edince cezanın da doğal olarak

sonucuna katlanmalıdır. Kendini toplumda bu şekle getiren insan tiplerine hep uyarı görürüz. Yine bedduaların hayattaki gücü açıkça ortaya konmaktadır.

Yukarıda belirttiğimiz efsanelerde hep aynı durumda taş olma söz konusudur. Burada ilk iki –Kırkkız ve Yedi kızlar- efsane tamamen duada bulunan insanların taş olmasıdır. Ama diğer efsanelerde daha farklı bir durum karşımıza çıkmaktadır. Taşbaş efsanesinde taş olanlar farklı bir kesimdir. İlk iki efsanede kahramanlar haklı olan, zavallı olan, aciz olan, suçsuz olan kesim iken; sonraki efsanelerde haksız ve suçlu olan kesim dua ya da beddua sonucu taş kesilir.

Taşbaş efsanesinde taş kesilen kişiler aslında iyilerin ödüllendirilip, kötülerin cezalandırılmasıdır. Kötülerin burada da affi olmamış ve yapacakları zararın önüne geçilmiştir. İlk iki efsanede bu işi asıl kahramanların üstlendiğini görüyoruz. Daha önce belirttiğimiz beddua ve dua sonucu değişmelerin dışında farklı bir değişmeye de rastlıyoruz.

“Yanan Aşıklar(4/61)” isimli efsanede; Rumkale kralının kızı halktan bir delikanlıya aşık olunca; iki sevgili kaçır. Kral, kızını ve delikanlıyı saklandıkları kuyuda yakar ve geriye iki gencin taşa dönüşmüş şekli kalır.

Burada sevgili iki genç bir hükümdarın belasından kurtulma yoluna gitmektedir. Hükümdarın gazabı böylece iki genci yakmış ama sevgililer birbirinden ayrılmamıştır. Gençler kendi isteklerini ortaya koymuşlardır. Sevgilerinin gücünü ve büyüklüğünü ateşte yanmak pahasına ortaya koymuşlardır. Böylece de kralın isteğini reddetmişlerdir.

Efsanede kralın, kızını ve kızının aşığını yakması; Nemrut'un Hazret-i İbrahim'i kaleden ateşe atmasını hatırlatmaktadır. Kaleden atılan Hazret-i İbrahim bir gül bahçesine düşer. Böylece cezalandırıcı Nemrut'un cezası sonuç vermez.

Taş kesilmenin sadece meydana geldiği ama nedeninin açıklanmadığı bir efsane olan "Ali Kayası'nda(4/8)" Hazret-i Ali'nin yerde duran ibriği taş kesilir. Herhangi bir istek ya da dileğin belirtilmediği bu efsanede, Hazret-i Ali'ye ait bir eşyanın muhtemelen düşmanlar tarafından kullanılması istenmemektedir.

Taş kesilmeye yer veren bir diğer efsane ise Ukkâşe Hazretlerinin devesi(4/62) için anlatılan efsanedir. Ukkâşe Hazretleri savaşta zor durumda kalan devesinin daha fazla acı çekmemesi için taş olmasını diler. Deve taş kesilir.

Burada dikkati çeken en önemli nokta, hayvanın bir sahabenin duasıyla şekil değiştirerek taş halini almasıdır. Daha önceki efsanelerde gördüğümüz kahramanın kendisi adına yaptığı dua, başkaları için istediği beddua ya da cezalandırma motifi burada değişmiştir. Hayvan kahraman, sahibi tarafından korunmaya çalışılmış ve böylece doğacak olumsuzluğu sahibi önlemiştir. Bir diğer nokta sahabenin kendi hayvanına verdiği değer ve sahip çıkma arzusudur.

2) HAYVANA DÖNME:

Hayvana dönüşme iki farklı şekilde gerçekleşir.

a) KUŞA DÖNME:

Zor durumdan kurtulma, utanma ve cezalandırma kuşa dönmenin esas sebebinin³⁷ teşkil eder. Tezimizde kuşa dönüşme motifini taşıyan efsaneler; “İbibik Kuşu(4/34)” ve “Keklik(4/35)” üzerine söylenen efsanelerdir.

Aynada saçını tararken kayınpederi tarafından görülen genç gelin utanır. Bu utancı nedeniyle Allah onu kuş yapar. Başındaki kepez de saçını tararken kullandığı tarağı ifade etmektedir.

Kuş artık eski şekline dönüşmeyecektir. Çalışmamızın değişik yerlerinde de ifade ettiğimiz gibi efsanelerin kökenine bakıldığında halkın efsanelere sosyal mesajlar yüklediğini görüyoruz. Halkın bu inanış ve düşüncesi efsanelerin teşekkülünde önemli bir yeri işgal etmektedir.

“Keklik(4/35)” kuşuyla ilgili efsanede karşımıza bir cezalandırma çıkmaktadır. Hazret-i Ali kafirlerin elinden kurtularak kavak ağacına saklanır. Keklik, düşmana Hazret-i Ali'nin yerini haber verince; düşmanlar Hazret-i Ali'yi yaralar. Keklik Hazret-i Ali'nin kanından içer ve hayvana dönüşür.

Bu efsanede karşımıza çıkan durum kekliğin ihanetidir. Allah da bu ihaneti nedeniyle, kekliği cezalandırır. Burada ayrıca kekliğin kafirlere yardımcı olup Hazret-i Ali'ye ihanet etmesi anlatılmaktadır. İnsanların sosyal bir değer olan,

³⁷ A.G.E. s.178

zedelenmemesi gereken samimiyet duygusunun bozulup; ihanete dönüşmesiyle ilgili bizlere ders verilmektedir.

Kuş olmanın bazen kurtuluş yolu olarak istenmesi söz konusudur. Kahraman ; “Allah’ım, beni ya taş eyle, ya kuş eyle!” dediği zaman şekil değiştirir. Bu bir istektir. “Keklik” efsanesine baktığımızda isteğin olmadığı ama bir cezalandırmanın yapıldığını görürüz. Cezalandırmanın olduğu ve bu cezalandırmanın da bir veli- sahabeden dolayı yapılışı, buradaki dönüşme efsaneye ayrı bir değer katmıştır.

Kısaca bu efsane şekil değişikliğinde farklı bir sebeple karşımıza çıkar.

Kuşa dönüşme hakkında farklı bir özellik taşıyan “Bir Güvercin Avı(4/79)” efsanesinde avcının biri ava gittiğinde avlanamaz. Dönüşte bir güvercine birkaç defa nişan alır; ama güvercinin zaman zaman adama dönüşmesi üzerine, avcı vazgeçer. Sonuçta nişan alıp ateş ederken bayılır. Nefeslemesi için Gazali’ye götürürler. Avcı, kendine gelince Gazali’yi görür. Gazali ise “Beni ne hale koydun?” diyerek yaralı göğsünü açıp gösterir.

Gazali için anlatılan bu efsanede, Gazali’nin bir güvercin şekline girmesi (don değiştirmesi) söz konusudur. Don değiştirme motifi daha önce de belirttiğimiz gibi şamanizmin kültürümüzde devam eden yansımasıdır. Çünkü şamanlarda da kötü ruha karşı insanları koruma ve kutsallığına inandıkları hayvanların ruhunu taşıma, bu hayvanların şekline(donuna) girme-şahin gibi- yukarıdaki Gazali için söylenenlerle örtüşür. Burada, Gazali güvercin olur; ama tekrar eski haline döner. Bu aynı zamanda bir keramet motifidir. Efsanelerde değişiklik geçici değildir. Bu geçicilik özelliği masallar özgü bir durumdur. Efsane masal olmadığı için, bize

velilerin üstünlük vasıflarını verir. Bu aynı zamanda toplumun velilere verdiği değeri ve toplumun onlara olan bakış açısını da gösterir.

Efsanede ortaya çıkan geçici değişikliği bu noktada dikkatle değerlendirdiğimizde; değişikliğin kahramanın kendi isteği ve tasarrufuyla oluştuğunu görürüz.

İslamiyet öncesi Türk edebiyatında ve İslamî dönemde çok sık görülen “don değiştirme” motifi “Bir Güvercin Avı” efsanesinde işaret edilen kerametle karşımıza çıkar.

Burada, Gazali'nin zaman ve mekan kavramını aştığını söylememiz gerekir. Bu efsanenin benzerini Hacı Bektâş Veli'nin şahin donuna girmesinde görürüz.

Gazali güvercin şeklini alarak istediği şekle girmiş ama canına zarar gelmesini de önleyememiştir. Bu noktada beşer olduğunu gösterirken güvercin şekline girmesiyle keramet sahibi biri olduğunu da ortaya koymuştur. Burada Gazali'nin bayılan çocuğu iyileştirmesi onun başka bir yönüdür.

Gazali'nin iyileştirme gücüne sahip olması ile İslamiyet öncesi Türklerdeki şamanların tedavi etme gücü arasında bir bağlantı da kurulabilir. Şamanlar da hastaları iyileştirme gücüne sahipti.

b) DİĞER HAYVANLARA DÖNME:

Kuş haricindeki hayvanlara dönüşme konusunda karşımıza en fazla cezalandırma ögesi çıktı. İnsanların cezalandırılması sonucu nelere dönüştüklerini görüyoruz.

Şempanzeye dönme:

“Şempanze(4/30)” efsanesinde vaktiyle esnaf olan şempanzenin esnaf ahlakını kaybettiğini ve bu ahlak ya da erdemin kaybolması sonucu şekil değiştirmesi anlatılır.

Yine efsanenin seyri içinde ortaya çıkan bir kavram da yalan kavramıdır. Yalanın toplumsal bir hastalık olduğu ve toplumun hayatını olumsuz yönde etkileyeceği ve bunun sonucunda bir takım olumsuzlukların çıkacağı bir gerçektir. İnsanların duygu dünyaları da bu olumsuzluğu tanıdığı için “yalan” kavramını dini nitelik içinde değerlendirmiştir.

Kaplumbağaya dönme:

İki efsanede kaplumbağaya dönme vardır. Efsaneye baktığımızda bir başka cezalandırmayla karşılaşırız.

Kaplumbağa(4/31); buğday pazarında ölçüm yaparken eksik ölçümden dolayı ölçü kabı kafasına geçer. Bu hareketi nedeniyle cezalandırılır ve kaplumbağaya dönüşür.

Bu efsanede karşımıza çıkan birinci öge, “Şempanze” efsanesinde olduğu gibi, kahramanın sıradan bir esnaf olmasıdır. Bu esnaf, üzerindeki sorumluluk

duygusunu kaybetmiştir. Tahıl ölçen bu insan, eksik ölçümle hakkı olmayan bir karşılık ya da para alacaktır.

Bu noktada insanların vicdanı sorumluluklarının kaybolması gerektiğini belirtelim. Sorumluluk kaybolduğu an işte o zaman manevi güç kendini bilmez ya da ölçüyü kaçırın insanların cezasını vermektir.

Yılan dönüşme:

Daha önce cennetin kapıcısı olan yılan(4/41) Hazret-i Adem'e zarar veren şeytanı içeri alır. Hazret-i Adem, yılanı beddua eder ve yılan meleğe iken sürünen yılan olur.

Yılan burada sorumluluğunu yerine getirmemiştir. Bunun sonucu da cennetle ödüllendirilmiş Hazret-i Adem ve Havva'nın kovulmasına neden olmuştur. Bu noktada Hazret-i Adem'in bedduasına uğrar.

Efsanede, peygambere zarar vermenin karşılığında, cezalandırılma cezalandırma motifini görüyoruz.

Tavşana dönüşme:

Hayvana dönüşmeyle ilgili farklı yapıda olan bir efsane vardır. O da "Tavşan(4/39)" ile ilgilidir. Eşek insanların elinin altında fazla ezilir. Allah'a yalvararak kulağı uzun bir tavşan olur.

Bu efsanede gördüğümüz hayvandan hayvana dönüşme motifine efsanelerde pek az rastlanır.

Eşek, yaptığı iş için Allah'a şikayette bulunur. Bu şikayeti aynı zamanda dua ile bağdaşan bir şikayettir. Yani eşek kendi durumunun değişmesini istemektedir.

3) DİĞER TABİAT VARLIKLARINA DÖNME:

Tezimizde taş ve hayvana dönme motiflerinin haricinde başka tabiat varlıklarına dönmeyi içinde barındıran efsanelerimiz de var.

Suya dönüşme:

Bu efsanelerden biri "Hazret-i Ali ve Sürüsü(4/23)" adlı efsanedir. Bu efsanede bir suyun doğuşu ya da ortaya çıkışı belirtilir.

Savaşarak düşmanlarını yenen Hazret-i Ali, düşmanlarından uzaklaşarak; hayvanlarını alıp bir dağa çıkar. Sürüsünü otlatırken; bir yandan da şalvarını yıkamaktadır. Yendiği düşmanlarının yaptığı beddua; Hazret-i Ali'yi, şalvarını tuttuğu iki eliyle iki kollu bir dereye dönüştürür.

Burada Hazret-i Ali bir bedduaya yenik düşer. Aslında düşmanları Müslüman olmadığı için beddua kavramının Allah'ın yanında değeri olmadığı kesindir. Bu noktada inandırıcılığı düşüktür. Olayın öneminden çok derenin oluşumuna dikkat etmek daha yerinde olacaktır.

Ormana dönüşme:

Efsanenin ikinci kısmında, hayvanlar (koyun, keçi) ormana dönüşür. Hayvanların başka bir tabiat varlığına dönüşmesi söz konusudur. Türklerde orman

kültünü de hatırladığımızda³⁸ dini yönü olan birinin sahip oldukları varlıkların değişimi ortaya çıkmaktadır.

Pınara dönüşme:

“Gerdek Pınarı(4/26-27)” efsanesinde aşıklar, engellemelere rağmen kaçarak ormanlık alanda bir kayanın yanına saklanırlar. Kızı ve genci arayan adamlar, oduncunun yardımıyla iki gencin izini bulurlar. Aniden ikiye ayrılan kayanın içine giren aşıklar burada evlenirler. Kayadan iki sevgili için su fişkirir

Bu efsanede bir pınarın nasıl oluştuğunu veya ortaya çıktığını görürüz. Gerdek pınarı efsanesinin diğer varyantına baktığımızda ise; bazı küçük farklar dışında efsanenin seyri birinci efsaneye çok yakındır.

Efsanenin her ikisinde de olağanüstü bir durum görürüz. Kaya iki defa aşıklara bir ana şefkatiyle bağrını açar. Burada kötü insanlara karşı iki kahramanı korur ve onların mutluluğuna yol verir. Böylece iki sevgili korunmuş ve ayrılmaları önlenmiştir.

³⁸ A. Kadir İNAN, Türk Boylarında Dağ, Ağaç, Orman ve Pınar Kültü- Makaleler ve İncelemeler- T.T.K.-Ank.- 1991, Cilt-2. s. 253

2.2.KESİKBAŞ MOTİFİ

“Başsız Savaşan Gövde(4/78)” ve “Kesikbaş(4/66)” efsanelerinin içeriği ve olayların cereyan edişi yönüyle adeta örtüşür. Ama olayın sonunda Başsız savaşan gövde biraz daha ileri derecede dikkat çekmektedir.

“Kesikbaş” efsanesinde Şah Abdullah, devlerle savaş yapar ve savaşta gövdesini kaybeder. Başını ile mücadele edemeyen Şah Abdullah, Peygambere gider ve ondan yardım diler. Peygamber, Hazret-i Ali’ye izin verir ve Hazret-i Ali Keferdiz’e gelir. Hazret-i Ali yedi başlı dev ve ordusunu mağlup eder. Ailesine kavuşan Şah Abdullah az ileride ruhunu teslim eder.

“Başsız savaşan Gövde” efsanesinde biraz daha farklı bir veli ile karşılaşırız. O, yaptığı savaşı kazanmak için çalışan bir insandır. Bundan dolayı amansız bir çarpışmada başını kaybeder. Ama eline aldığı başını savaşarak bir yere kadar taşır. Bir yere gelince ruhunu Allah’a teslim eder. Sahabenin silah arkadaşları başını ve vücudunu ayrı ayrı gömerler.

Burada bütün vücudu kontrol eden beyin ve başın kesilmesiyle velinin mücadeledeki gücü açıkça görülür. Özellikle din yolunda cihat eden insanların ölümsüzlüğü üzerine bina edilen anlatılar İslam tarihinde büyük yer tutar.

Burada Türk edebiyatındaki ünlü hikayecimiz Ömer Seyfettin’i ve hikayesini hatırlamak gerekir. Ömer Seyfettin’in “Başını Vermeyen Şehit” adlı hikayesi Kesikbaş efsaneleri ile tam bir uyum örneği gösterir. Şehit, düşmana karşı mücadelesinde bir kahramanlık örneği sergiler.

2.3.TAYY-İ MEKAN MOTİFİ

Velilerin kerametleri zaman ve mekan kavramından uzak bir şekilde gerçekleşir. Onlar için zaman ve mekan sınırlaması olmaz. Diledikleri an diledikleri yer hizmetlerine sunulmuştur. Tayy-i zaman kavramının veliyle özdeş oluşunu ve velinin ayrıca bir kutsiyete sahip olduğunu da söyleyebiliriz.

Şeyhin yazdığı Kur'an-ı Kerim'in(4/86) sayfalarının eksikliğini kilometrelerce uzaktaki yerden tamamlamasının, şeyhin ne derece sınırsız mekana sahip olduğunu gösterir.

Efsanenin varyantı olan “Bir Gecede Yazılan Kur'an-ı Kerim(4/72)’ de” de aynı durum geçerlidir. Şeyh Ahmet, Sultan Murat la görüşür ve hükümdar bir Kur'an-ı Kerim yazmasını isteyince bir gecede Kur'an-ı Kerim hazırlanır. Padişah payitahta vardığında Kuranın sayfasının eksik olduğunu görür. Adamlarını gönderdiğinde bağ yaprağına çizilen bir şeylerle Kurandaki eksiklik tamamlanır.

Gerek Şeyh Feyzullah gerekse Şeyh Ahmet aynı soydan olan iki insan ve kutsallık vasıflarını gizlemeden kerametlerini gösteren insanlardır. “Hacı Baba(4/73)” efsanesinde gördüğümüz kerametın ortaya çıkışıyla kaybolma bu efsanelerde bulunmamakta. Tam aksine normal hayat aktivitelerini devam ettirmektedir. Bu yönüyle efsanenin her ikisi de dikkat çekicidir.

İslamiyet öncesi Türk edebiyatına baktığımızda ölüm motifi işlenirken yeniden dirilmenin de ortaya çıktığını³⁹ görürüz. Bu dirilme herkes için değil, büyük kahramanlar ve önder insanların cihat kavramı karşısındaki durumları sonucu gerçekleşir.

³⁹ Bahattin Ögel .Türk Mitolojisi, Ankara,1995, cilt 2. s. 586.

Yukarıdaki iki efsanede de kahramanlar ermiş insanlar olup Allah ya da vatan yolunda cihat etmiş insanlardır. İnsanların içindeki cihat aşkı onlara Allah'ın verdiği güçle birleşince sınırlar ve engeller kalkmış olur.

“Ağaç Dostu Bir Eren(4/74)” ve “Aydoğmuş(4/89)” efsanelerine baktığımızda Somuncu Babanın kerametini çağrıştıran bir yapı görürüz.

Ağaç dostu olan Memik Dedenin(4/76) ağaçlarla diyalogu çok dikkat çeker. Onların dilini bilir. Hayvanlarla konuşur. Onlarla aralarında duygusal bir bağ gelişir. Bu bize Hazret-i Süleyman'ın kuş dilini bilmesini ve her şeye hükmetmesini çağrıştırıyor. Aynı zamanda son peygamber Hazret-i Muhammet'in ağaç parçası kütükle olan konuşmasını da çağrıştırmaktadır.

Diğer taraftan Şeyh Bilecan(4/91), ağaç dostu olan Memik Dede(4/76), Aydoğmuş(4/89) ve Gafur Baba(4/77); isimleri öne çıkmayan, sıradan hayatın içinden kahramanlardır. Diğer taraftan doğrulukları, kalplerinde kötü duygular beslememeleri ve saf bir insan karakteri ortaya koymaları onları gerçek mekanlarından anlık bir zaman diliminde alıp ikinci bir mekana ulaştırmıştır.

Burada Gafur Baba(4/77) için anlatılan efsaneye baktığımızda; diğer üç efsaneden farklı olarak, helvanın hac görevini yapan ağaya hızla ulaştırılması ve ağanın dönüşte Gafur Babanın sırrını ortaya koyması söz konusudur.

Her dört eren de ağaya götürdükleri ve daha sıcakı geçmemiş içli köfteyi/ helvayı ikram ettikleri zaman, sırlarının ne kadar büyük insanlar oldukları ağaları tarafından anlaşılır. Dönüşte ağaların beni değil “Aydoğmuş'u” , “Ağaç dostu bir ereni(Memik Dede)” , “Gafur'u karşılayın!” demesi kerametın artık ortaya çıkışını gösterir.

Her dört eren de durumun öğrenilmesi üzerine kaybolurlar. Özellikle burada erenlerin kaybolması Somuncu Baba efsanesi kahramanının kerametiyle aynı paralellikte olup erenlerin kaybolmasıyla artık onlar için halk arasında yeni bir dönem başlar. Halk bu insanları “ermiş” kalıbına oturtarak artık ölümsüzleştirir.

2.4.HIZIR MOTİFİ

Hızır motifi evliyalar için en fazla kullanılan motiflerden birisidir. Onlar insanlar dara düştüğünde ansızın gelir ve zor durumdan çekip kurtarabilecek güç ve mükemmeliyete sahiptir.

Sam Şeyhinin hükümdar savaştayken ona yardım etmesi ve Bilal Babanın hem Alman trenini bataklıktan çıkarması(4/95) hem de Kore’de düşman eline düşme tehlikesi geçiren Türk askerlerini kuşatmayı yarararak kurtarması(4/96) örnekleri oluşturur.

Derlemeyi yaparken; Bilal Babanın Almanlara yardım etme nedenini sormadan edemedik. Anlatıcımız; “Almanlar, Rusya’ya karşı savaşı kazanmalı.” diye yardım edildiğini ve komünizm tehlikesini engellemek amacı olduğunu söyledi. Ama Almanların Yahudileri ateşte yakmaya başlamasıyla bu desteğin bittiğini de ekledi. Böylece İslam dininin karşısında tehlike görülen komünizmle mücadele eden Almanya, Yahudilere zarar vermeye başlayınca; cezayı çekmiş ve veliler bu zulmün yanında olmamıştır.

2.5.KERAMETLE İLGİLİ MOTİFLER

Veli, üstün kuvvet ve kudretlerle donanmış olup Tanrıya yakın kabul edilen bir şahsiyettir. Sağ veya ölü iken yardımının dokunulacağına inanılır. Halk bu yardımı elde etmek için bir takım ritüel yollara baş vurur⁴⁰. Bu durumdan dolayı veliler kutsal bir rol üstlenirler. Böylece kerametler halk arasında kendine ayrı bir yer edinir.

İslami dönemde ortaya çıkan veli kavramı, İslamiyet'in yayıldığı Anadolu da dahil olmak üzere, bir çok İslam ülkesinde kendini gösterir. Özellikle İslâmi izlerin ağırlığı öne çıkan veli kavramı İslamiyet öncesi Türk kültürünün izlerini de taşımakta. Şaman ya da kam adıyla bildiğimiz bu insanlar, dini tören ya da ayinlerde, ruhlarla insanlar arasında aracılık eder; yeri geldiğinde efsun yapar cinlere karşı insanları korurdu⁴¹. Yine İslamiyet'i kabul eden Türkler Şamanizimden gelen birçok adeti devam ettirmiştir. Bunlar arasında; türbelere ve ağaçlara-genelde kutsal sayılanlar olmak üzere-bez bağlamak, suya dilek yazıp atmak ve çeşitli dileklerde bulunmak gibi bugün de yapılan birçok ritüel vardır⁴².

Kendilerine kutsiyetin verildiği, tanındığı ve gerek sağlığında, gerekse bu dünyadan ayrıldıktan sonra; ona ayrıcalık sağlanması toplum içinde vazgeçilmez bir öge olmuştur. Bu yönüyle veliler, ölünce bile hayatları devam eden ve haklarında olumsuz şeyler söylenilmesine izin verilmeyen insanlardır. Bu noktada insanlara; "Allah dostudur, çarpılırsın!" uyarısının yapılması çok ama çok dikkat çekicidir. Böylece artık gerçek dînî kurallar değil, efsane şeyhinin kuralları öne çıkmış

⁴⁰ Ahmet Yaşar Ocak, Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnameler, Ank. 1992, s. 6

⁴¹ A. Kadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ank. 1986 s.72

⁴² A.G.E. s.207

olmaktadır. Bir adım daha ileri giderek; veli, toplumda insan olmaktan ziyade inandığı değerler bütünü olur⁴³.

İslâmi dönem, dinin uzun süre bozulmadan hayatın her aşamasında devam ederken, zaman geçtikçe yeni medeniyetlerle farklı bir çehre kazanır.

Türkler hayatları boyunca Şamanizm; Buduzim, Zerdüşlük, Maniheizm ve Hıristiyanlık gibi dinleri yaşayarak⁴⁴ bu dinlerle hayatlarına yön vermeye çalışmışlardır. İslamiyeti kabul eden Türkler, yeni hayatla beraber eski hayatlarını da sürdürmektedir. Onlar İslamiyeti kabul edince, eski hayat felsefelerini bir kenara itmemişlerdir. Tam tersine bu geleneği, adeta inadına yaşatmaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya devam etmişlerdir.

Özellikle halk bir dinden diğerine geçerken bütün özellikleri elbise çıkartıp atar gibi atmıyor. Bunun yerine özellikleri yeni dine uygun hale getirilerek hayata yansıtılmıştır.

İslamiyet öncesi dönemlerdeki özellikle Şamanizm etkisi daha sonraki dini hayatları etkileyen bir içerik gösterir. Şamanların doğa üstü oluşları , Gök Tanrıyla irtibata geçişleri ve ondan mesajlar getirişleri, gizli güçlerini kullanışları onların ne derece önemli üstünlüğe mazhar olduğunu gösterir⁴⁵.

İslamiyet öncesinde, atalar kültürünün çok büyük bir ağırlığı söz konudur. Onlar adına da kurban kesilirdi. Onlara adanan hediyeler İslamla da devam etmiştir. Bugün, hâlâ çeşitli türbelerde yatan veli adına adaklar kesilir, mevlitler okunur ve dualar yapılır.

⁴³ Ahmet Yaşar Ocak, Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnameler, Ank. 1992, s.7

⁴⁴ A.G.E. s. 20

⁴⁵ A.G.E. s.11

Türk kültüründe keramet kavramını daha da olgunlaştıran diğer bir faktör Türklerin kabul ettiği Budizm'dir. Budizm Türklerdeki savaşçı ruhu öldürmüş yerine mistik bir insan modeli getirmiş ve böylece kutsal bilgeliği olan insanların etrafında insanlar inanışlar silsilesi oluşturmuşlardır. Budizm'e baktığımızda rahipler, azizler çok geniş olağanüstülüklerle doludur. Onlar havada uçabilir; değişik kalıplara girebilir⁴⁶. Bu kahramanların güçleri her şeyin üzerindedir.

Şimdi keramet kavramıyla örtüşen motiflere kısaca bakalım.

1.BEREKET VE KAYBOLMA MOTİFİ

Efsanelerimizden dikkat çeken ve Nizip'te derlediğimiz "Seyyid Hasan Ali Türbesi(4/101)" isimli efsanede çok farklı bir durumla karşılaşırız.

Seyyid Hasan Ali, ordunun besleneceği kadar yemeği, küçük bir tencereden çıkarır. Ama o tenceredeki asla yemek miktarında bir eksilme ve azalma olmaz.

Bu efsane Hazret-i Muhammet'in zaman zaman yaptığı bir davranışla özdeşleşir⁴⁷. Peygambere verilen bu güç ve kudret, dîni içeriğin kendisine yüklendiği bir insana da verilmiştir. Hazret-i Peygamberde zaman zaman az yemekle çok insanın doymasını sağlamıştır. Sahabeler ise bu olaya şahitlik etmişler ve gerçekten olayların gerçekleştiğini her halükarda belirtmişlerdir.

Seyyid Hasan Ali, insanların bu ihtiyaçlarını karşılayınca kendini meşhur etmemek gerektiğine inanmış ve diğer bazı efsanelerde de belirttiğimiz gibi kaybolmayı tercih etmiştir. Onun kaybolması, insanların kendisine verdiği ve

⁴⁶ A.G.E. s.32

⁴⁷ A.G.E. s.761

vereceği değeri daha da artırmış ve bu konuda büyük bir ilgi odağının merkezine oturmuştur. Özellikle Perşembe ve Cuma günleri türbede dağıtılan ciğerli pilav yemeği onun yemeği bereketlendirmede gösterdiği mkemmek kerametine güzel bir cevap ve hürmet şeklinde olsa gerekir.

Hacı Babayla ilgili anlatılan “ıksorut(4/69)” adlı efsanede kıza gönlünü kaptıran Hacı Babanın bunun karşılığında insanları cezalandırma yoluna gidişi anlatılıyor.

“ıksorut” güzelliğiyle Hacı Babanın ermişliğini bir tarafa bırakmasına sebep olur. Kendine dikkat etmeyen pejmürde bir şekilde Çıksorut’un karşısına dikilen Hacı Baba yüzüne tkrlnce, aşağılanınca insanlara beddua bulunur.

Aslında beddua etmek İslam inancında ve Türk kültüründe büyük bir yer tutar. “Kargışlamak-beddua etmek” şeklinde ya da “ahını almak” şeklinde zaman zaman karşımıza çıkar. Burada; eren, halkın cezalandırılmasını Allah’tan diler. Erenin dileği gerçekleşir ve zamanla bu eren, halkın gönlünde büyük bir yer edinir.

Hacı Babanın büyüklüğünü anlayan şehir halkı ve “ıksorut”, erenden özür diler. Hacı Baba, şehrin sönmüş ateşini bir ah çekişte yaktığı bir parça pamukla tekrar canlandırır. Kızın ölmesi ve Hacı Babanın eski çirkinliğini sona erdirip bir çırpıda güzelleşmesi, onun yeni bir kerameti olarak karşımıza çıkar.

Dini binaları yapma konusunda, velilerin insanlara yol göstermesi ve bu konuda Allah’ın insanlara maddi açıdan yardımcı olması, ayrı bir sosyal kavramdır.

2.KURU ÇUBUĞA HAYAT VERME MOTİFİ

Yukarıda da belirttiğimiz gibi eski Türklerde, Şamanların gösterdiği güçleri, Sam şeyhiyle ilgili efsanenin çok rahat bir şekilde örtüşerek gösterdiği görürüz.

Sam Şeyhi, Yavuz Sultan Selim'e bir bağ çubuğundan olgunlaşmış üzüm çıkartıp, ikram eder. Üstelik, yolda askerlere yemeleri için verilen üzüm salkımları, şeyhin kerametinin sürekliliğini ortaya koyar. Koparılan üzümlerin yerine, katlanarak yenileri çıkar ve salkımlar ağırlığından götürülmez olur.

Velilerin sağlıklarında gösterdikleri kerametler; onların, halkın gözündeki güçlerinin ve ağırlıklarının artmasını sağlamıştır.

3.TARİHSEL HADİSELERE MÜDAHALE MOTİFİ

Toplum içinde keramet gösteren bu insanlar, toplumun sosyal hayatına etki ederler. Eski Türklerde kam veya şaman dediğimiz insanlar da halkın içinde yaşar ve günlük hayatın gereklerini de yerine getirirler. Onların üstünlükleri sadece ayinlerde ve tanrı katına kavuşma için kendilerini bir coşkunun kapladığı durumlardır. Sonra yine normal hayata dönerler⁴⁸.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi toplumda önemli yeri olduğuna inanılan Sultan Abdülhamit'in tahtan indirilişi efsanesindeki Reşit Babanın(4/88) ortaya koyduğu keramet, toplumda bir devrin sona ermesiyle bağlantılı hale gelmiştir. Reşit Baba Abdülhamit Han'ın yaptıklarını kabul etmez ama eleştiri de yapmaz. Hünerini, başka bir deyişle kerametini; onu, tahtan al aşağı ederek ortaya koyar. Böylece

⁴⁸ A.Kadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ank.1986, s.79

Sultan Abdülhamit'in, velinin kerametiyle siyasi hayatı son bulmuş ve toplumun yönetim kademesinde değişiklik olmuştur.

Bu olay tarihi gerçekliği olan Hareket Ordusunun Sultan Abdülhamit'i tahttan indirmesi ile örtüşmüştür.

4.RÜYA MOTİFİ

Bir başka açıdan; özellikle artık, türbesi yapılmış ve bu dünyadan göçmüş veliler; güçlerini günümüz dünyasında da göstermektedir.

Şeyh Feyzullah'ın türbesine getirilen insanlar, geceleri orada kalırlar. Gece, Şeyh Feyzullah(4/87), asker üniformasıyla yanında iki adamıyla gelerek hastayı tedavi eder.

Eğer hastanın tedavisi burada olmayacaksa ve farklı bir şekilde tedavisi yapılacaksa, ona; "Senin işin burada değil, başka yere bak." Şeklinde öğüt verir. Sonra da oradan ayrılır. Halk, özellikle Cuma geceleri bu türbede kalıp şifa umar. Bu durum üç cuma sürmelidir.

Efsanede halkın iyileşmek için veliden imdat beklediğini görüyoruz. Bu bekleyiş, genellikle velinin hayatta olduğu zaman olurken; bazen de velinin ölümünden sonra da devam eder. Ayrıca velilerin tedavi edici gücü de ortaya konmuştur.

5.GİZLİ OLANI BİLME

Sıradan insanların dünya gözüyle göremediği bir takım olay ya da durumları eski Türklerde kam ya da şaman dediğimiz insanların rahatlıkla gördüğünü, hatta istedikleri zaman yerin yedi kat üstüne ve altına yolculuk yaptığını görürüz⁴⁹. Bu bize aynı zamanda İslam peygamberinin Bizans’la yaptığı savaşta kumandanı Medine’den yönlendirmesini de hatırlatır.

“Şah Veli” ve “Şaraplık Üzüm(4/85)” isimli efsanelere baktığımızda velilerin kalp gözü açıldığına dair büyük izler görürüz. Onlar; olup biteni kilometrelerce öteden görebilen, insanların içlerinden geçeni okuyabilen bir hüviyete sahiptir. Bu noktada Osman Dedenin(4/82) Maraş’taki Yüzbaşıya tokat vurması için gönderdiği oduncuyu da zikretmeliyiz. Çünkü yüzbaşı da oduncunun kendi karşısına dikilme sebebini biliyordur. Yani Yüzbaşı Osman Dedenin isteğini kilometrelerce öteden görür ve onun isteğine bir şekilde cevap verir. Kalplerde geçeni bilen bu insanlar bir şekilde kerametlerini ortaya koymak durumundadır.

İşte kerametler karşısında; bağdan şeyhine üzüm getiren müridi, Şah Veli’yi denemek isteyen Sultan Murat ve Yüzbaşıya tokat vuracak oduncu şarırıp kalmışlardır.

Şah Veli efsanesinde Sultanın güvensizliğini ortadan kaldıran Veli ona iyi bir ders verir. Ama kendisi de bundan zehri içmek suretiyle olumsuzca nasibini alır.

“Şaraplık Üzüm” efsanesinde mürit dinin haram kıldığı şarap için şeyhine götüreceği üzüm salkımlarına dinen haramlık kavramı yüklerken

⁴⁹ A.G.E. s.79

sorumluluğunu unuttur. Aslında o şeyhlerin nefesini müritler enselerinde hissetmelidir görüşünü unutmuştur.⁵⁰

Bunu yaparken de şeyhlerin insanların içindeki dinen haram, olumsuz isteklerin frenlenmesi gerektiğini bize gösterir. bu noktada şeyhlerin haramı engelleyen, dini koruyan ve insanları daima Allah'ın emrettiğine yönlendiren bir özelliğe sahip olduklarını görürüz.

Akyollu Mustafa Baba için anlatılan efsanelere baktığımızda burada da aynı keramet olayını görürüz. Şeyhin müritlerine biraz fazla yüklenmesi ve müritlerin dünya nimetlerinden ellerini eteklerini çekmeleri onlardan birisi için sıkıntı oluşturmaktadır. Mürit yaptığı şeylerden ufak bir bıkkınlık duymuş ve dünya hayatına özlemini içinden geçirmiştir. Ama olay hemen sabahında şeyh tarafından müride söylenince mürit de bu hikmeti anlamış ve fikrinden vazgeçmiştir

6.HEKİMLİK MOTİFİ

Tezimizdeki Bilal Baba(4/97) ve Şeyh Feyzullah'a(4/87) ait efsanelerde karşımıza çıkan duruma baktığımızda şunları söyleyebiliriz. Hem Bilal Baba hem Şeyh Feyzullah kendilerine gelen hastayı iyileştirme gibi insanların beklediği ve kavuştuğu bir durumu icra ederler. Anlatıcının belirttiğine göre iyileşen hastaya yanında taşıması için de bir muska yazılmaktadır. Bu olay şuan bile bu yörede baş vurulan yollardan biridir. Özellikle daha önce hiç çocuğu olmayan ya da sadece erkek çocuğu olmayan kadınlara yazılan muskalar söz konusudur. Yine doğan çocuklara Duran, Durdu, Dursun v.s. isimler verilmesi inanışın sürdüğünün bir

⁵⁰ A. Yaşar Ocak. Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnameler, Ank. 1992, s. 33

kanıtıdır. Burada en önemli dikkat çekecek nokta Şeyh Feyzullah'ın hayatta olmadan da bu işi yapmasıdır. Bilal Baba da kendi kerametini sağlığında ortaya koymuştur.

Bütün bu noktalardan hareketle kerametleri bünyelerinde barındıran veliler halkın hafızasında önemli yer tutmaya devam etmektedir. Halk bu insanların çevresinde sayısız keramet silsileleri öreerek ölümsüzlük suyu ikram etmişlerdir.

2.6.EFSANELERDE KAHRAMANLAR- YER - ZAMAN

2.6.1.KAHRAMANLAR

2.6.1.1.İNSAN

Dini Kahramanlar:

Dini kahramanları; peygamberler, sahabeler, evliya, veli ya da ermiş insanlar olarak gruplandırdık. Velilerle ilgili efsaneler ve kahramanlar diğerlerine göre daha fazla yer tutar.

Peygamberler:

İlk peygamber Hazret-i Adem'in adıyla karşılaşırız. Efsanede Hazret-i Adem cennetten kovulmuştur. Burada Hazret-i Adem'in cennetten kovulmasına sebep olan buğday dini kaynaklarda meyve olarak geçmektedir.

Hazret-i Süleyman'ın adını Yarasa ve Serçe efsanelerinde görüyoruz. Kuşların dilini çok iyi bilen Hazret-i Süleyman'ın diğer varlıklar üzerinde nasıl etki kurduğunu görüyoruz.

Hazret-i İbrahim anlatılan iki efsanede karşımıza çıkar. Kumkertiş ve Katır efsanelerinin her ikisinde de Hazret-i İbrahim Peygamberin ateşe atılması söz konusudur.

Hazret-i Musa inanmayan birini Hak dine davet ederken karşımıza çıkar. Hazret-i Musa burada aynı zamanda dini yönünü de ortaya koyar ve düşmanını etkisiz hale getirir.

İslam peygamberi Hazret-i Muhammet ise Kesikbaş efsanesinde geçer. Şah Abdullah'ın başı kesildiği için baş yuvarlanarak Medine'ye Hazret-i Muhammet'ten

yardım istemeye gider. Peygamber Hazret-i Ali'yi göndermek suretiyle Şah Abdullah'a yardım eder.

Sahabeler:

Burada ilk kahramanımız Hazret-i Alidir. Hazret-i Ali çevresinde bir çok efsane oluşmuş olup; bu durumun nedeni de onun gücü ve ona olan saygıdır. Tezimizdeki efsanelerde Hazret-i Ali altı yerde geçer. Kimisinde seyisine seslenişi bir dağ adını oluşturur. Kimisinde kaleyi fethedene ve şehit düşen askerine acır ve kaleye askerinin ismini verir. Kimisinde olağanüstü varlıkları yenerek üstün başarı kazanır. Kimisinde kendisine kurulan tuzakları fark ederek tuzağı boşa çıkartır. Bir efsanede ise keklğin ihanetine uğrayarak zor durumda kalır ve pınara dönüşür. Bütün bu efsanelerde Hazret-i Ali bu yöreye gelmediği halde ona bazı yakıştırmalarda bulunularak mitolojik bir kimlik kazanmıştır.

Alleben efsanesinde Anadolu fethetmek için İslâm ordusu Panem oğlu İyaz önderliğinde Anadolu'ya gelir. Şehrin içinden geçen suyun adının konmasında bu ordudaki bir askerın sözleri etken olmuştur.

Bir başka efsanede sahabelden Karaçomak başı kesili halde bu günkü türbesinin bulunduğu yere kadar gövdesiyle savaşarak gider ve orada şehit düşer. Sahabenin bu efsanede kerametini böylece görüyoruz.

Başka bir efsanede Ukkâşe Hazretlerinin zor durumda kalan devesini kurtarmasına tanık oluyoruz.

Veliler:

Efsanelerde geçen velilerden biri Reşit Babadır. Reşit Baba kendisi için anlatılan iki efsanede de kerametleriyle karşımıza çıkar. Birinde Sultan

Abdülhamit'in hükümdarlık makamından indirilişi anlatılırken; diğesinde ise, müritlerinden birinin şarap niyetiyle getirdiği haram üzümü çöpe atar.

Bilal Baba, efsanelerde geçen başka bir velidir. Özellikle bu yörede çok tanınan bir insan olan Bilal Baba, etrafında pek çok efsane oluşmuştur. Anlatılan üç efsanede de Bilal Babanın olağanüstü yanlarını görürüz. Birinci efsanede Bilal Baba bataklığa saplanmış Alman askeri birliğine yardım eder. İkinci efsanede, Kore'deki kuşatmada kalan Türk askerlerini, atıyla gelip kurtarır. Sonuncuda ise hastalığa yakalanmış ama kurtulamayan bir genç kıızı tedavi eder.

Efsanelerde geçen başka bir veli ise; Akyollu Mustafa Babadır. Efsanelerden birinde Mustafa Baba zayıf karakterli olan müridinin hareketini kerametiyle anlar ve müridi kovar. İkinci efsanede ise kalbinde dünya sevgisi taşıyan müridi uyandır.

Efsanelerde adı geçen ve şehirde meşhur başka bir veli ise Ali Babadır. Şu an türbesi olan ve halkın aşırı rağbet ettiği Ali Baba kendisi için anlatılan efsanede, küçük bir çocuk evin balkonundan düşecekken şeyh onu tutar. Böylece çocuk zarar görmemiş olur.

Şeyh Bilecen, Aydoğmuş, Gafur Baba ve Memik Dede efsanelerinde kahramanlarının ortak özelliği; hepsinin ağa yanında çalışan birer hizmetçi olmalarıdır. Fakat ortaya koydukları kerametleri yönüyle kahramanlardan biri diğesinin yerinde geçmektedir. Kahramanların yer değiştirdiğini ve birinin yerine diğesinin geçmesi kuralını bu efsanelerde görüyoruz. Kahramanlardan birinin götürdüğü azık, başka kahramanda daha başka nesne olur. Memik Dede ağasına, köfte götürürken; Gafur Baba, efsanede ağasına helva götürmektedir. Aydoğmuş ve

Şeyh Bilecen de hacdaki ağaya içli köfte götürürler. Dört efsanenin sonunda da kahramanlar, kerametleri ortaya çıktığı için kaybolurlar.

Diğer bir veli ise, Şirvani Mehmet Efendidir. Şirvani Mehmet Efendi cami yaptırmaya uğraşırken; işçilerden birisi postun altındaki parayı almak ister. Fakat yılanla karşılaşan işçi, burada Şirvani Babanın kerametini görür.

Gazi Antep'te hakkında menkıbe anlatılan bir veli de Şeyh Feyzullah'tır. Anlatılan efsanelerin ilkinde misafirine bir Kur'an-ı Kerim yazar, bir sayfası eksik Kuranı yere çizdiği bir şeylerle tamamlar. Bu efsanenin benzeri kahramanların değişikliğiyle; Şeyh Ahmet için de anlatılır. Sadece Kahramanlar yer değiştirir. Birinde hükümdar diğerinde ise zengin bir adam karşımıza çıkar. Sonuçta Şeyh Ahmet bir bağ yaprağına yazdığı bir şeylerle Kuranı tamamlar. İkinci efsanede Şeyh Feyzullah hasta birini, komutan şeklinde girerek tedavi eder.

Efsanelerdeki diğer bir başka veli ise Seyyid Hasan Ali'dir. Efsanede; şeyh, Osmanlı ordusunu misafir eder. Bir tencere yemekten bütün orduyu doyurur.

Gazi Antep civarında bilinen bir diğer veli ise Osman Dededir. Osman Dede, efsanelerde kerametlerini ortaya koyar. İlk efsanede misafir ettiği oduncuya, Maraştaki yüzbaşıya bir sille vurmasını ister. Maraştaki yüzbaşı da ermiş birisi olduğu için tokada razı olmuştur. İkinci efsanede Osman Dedeye efsunlanmak için gelip kapı önünde arkadaşından borç isteyen bir kadının Osman Dede tarafından uyarıldığını görürüz. Son efsanede ise Osman Dede hacca gidemeyen kadına yardım eder. Kadın bu sırrı, etrafına söyleyince Osman Dede bir daha kadına yardım etmez.

Efsanelerdeki bir başka veli de Şah Veli'dir. Şah Veli'nin olaylar karşısında gösterdiği kerametleri dikkat çekicidir. İlk efsanede Osmanlı sultanı IV.

Murat'ı misafir eden şeyh hükümdarın askerlerinin içeceğine kattığı öldürücü zehri içer ve kerametini gösterip kurtulur. Öldürücü zehirden Şah Veli belli bir oranda etkilenmiştir. İkinci efsanede ise Şah Veli, kuru bağ çubuğundan taze üzüm çıkarıp padişaha ikram eder. Burada Şah Velinin imkansız gibi görünen işleri gerçekleştirdiği ortadadır.

Gazi Antep'te anlatılan bir efsanede Gazali'nin don değiştiren bir kahraman olduğunu görüyoruz. Gazali güvercin şekline girip avcının hedefi olur. Gazali aynı zamanda hastaları iyileştirici bir kimlikle de karşımıza çıkar.

Bir başka efsane kahramanı Hacı Babadır. Hacı Baba günümüzde halkın ayrı ilgisine mazhar olmuş bir velidir. Karşıyaka Hacı Baba mahallesinde tepenin başında halkın ziyaretine açık bir türbesi vardır. Araştırmadaki iki efsanede de Hacı Babanın kerameti karşımıza çıkar. O, bu çalışmamızdaki efsanelerde kendini bilmeyen insanlara haddini bildiren bir kahraman olur.

Efsanelerden birinde de Kurban Baba, Hacı Babanın büyüklüğü ve ilmi karşısında kendisinin daha çok çalışması ve nefsiyle mücadele etmesi gerektiğini anlar. Efsanede Hacı Babanın nefsine hakim olan bir veli olduğunu çok iyi görürüz. Bu efsane, daha sonraki dönemlerde kahramanın birinin yerine diğerinin geçmesi kuralının bir örneği olarak Bilal Baba ile Reşit Baba arasında anlatılır. Reşit Babanın kadınlara ayakkabı sattığı dükkana elindeki file torbaya süt doldurup gelen Bilal Babayı görürüz. Bilal Baba kadının ayağını görünce tavandaki süt dolu file yavaş yavaş damlamaya başlar. Böylece Reşit Babanın gücü ortaya çıkar. Bu efsanede de yine velinin nefsine hakim olup olmaması bize aktarılır.

Bir efsanede Dermanlı Dede manevi gücüne inanmayan kadının taş kesilmesiyle manevi gücünü ortaya koyar.

Sarısalkım köyü için anlatılan efsanelerde Şirvan Baba ve arkadaşları karşımıza çıkar. Efsanelerde bu velilerin hayattan sonra da keramet ehli oluşlarını görürüz.

Efsanelerimizdeki meşhur velilerden biri de Süleyman Babadır. Süleyman Baba kerametine inanmayan ve ona küfürler savuran adamı, manevi gücüyle cezalandırır ve bu hareketi diğer insanlara bir uyarı olur.

Krallar, Padişahlar:

Efsanelerde geçen Rumkale bugün sular altında kalmış bir mekandır. Dolayısıyla bir zamanlar tarihi önemi olan ama şu an bu önemi kaybolan ve üzerine efsaneler bina edilen bir yerleşim yeridir. Rumkale kralı, kızını seven delikanlıya vermeyerek oldukça sert bir tavır gösterir. İki aşığın saklandığı yeri acımadan yaktırır.

İkinci bir yerleşim yeri de Dülük'tür. Dülük en eski yerleşim birimlerinden birisidir ve bu yöreyle ilgili de efsaneler anlatılmaktadır. Efsanede Dülük padişahı kızını seven delikanlıya kızını vermez ve bugün şehrin ortasında bulunan Gazi Antep kalesini yaptırarak; kızını delikanlıdan uzak tutmaya çalışır.

Efsaneleşmiş Tarihi Şahıslar:

İki efsanede geçen Nemrut tarihi bir şahsiyet ve kraldır. Gerek Kumkertiş efsanesinde gerekse de Katır efsanesinde Nemrut Hazret-i İbrahim'i ateşe atar. Bu iki efsanede Nemrut'a iki hayvanın yardımcı olduğunu görüyoruz.

Aksak Timur'un Anadolu'ya gelişi efsanesinde Altınordu hükümdarı Timur Gazi Antep yöresinde ve çevrede çoğu yeri yakar yıkar. Buralara zarar veren Timur Daha sonra Osmanlı Hükümdarı Yıldırım Beyazıt'la karşılaşır. Sultan Abdülhamit'in Tahtan indirilişini konu alan efsanede Mustafa Babanın resmi ters çevirmesi padişahın sonu olur. Böylece velinin kerameti hükümdarın hayatını değiştirir. Sultan Dördüncü Murat'la Konuşan Eren-1 efsanesinde Bağdat seferi öncesi Antep'e gelen hükümdar, Şah Veli'ye misafir olur. Sultan Murat'a Şah Veli kerametiyle kuru çubuktan yetiştirdiği üzümde ikram eder. Bir gecede yazılan Kur'an-ı Kerim efsanesinde de Sultan Murat Bağdat savaşına giderken bu sefer de Şeyh Ahmet'le görüşür. Her iki efsanede hükümdar olan ve savaşa giden Sultan Murat ismi duyulan iki veli kişiyle görüşür. Behreman isimli bir Ermeni hükümdarın çocuklarından olan Zevkir bir çok yönüyle ön plana çıkar. Kendisinin hükümdarlığı nedeniyle köye bu isim verilir. Ayıntab(Antep) adının verilişini anlatan efsanede kral ve kraliçenin birleşmesi-evlenmesi- sonucu şehrin adı oluşur. Aynı-Tövbe (Antep) efsanesinde; adli işlere bakan bir kadı anlatılır. Kadı yaptığı işle kötü bir ün bırakır. Ama tövbe etmesiyle de meşhur olur.

Halkın İçinden Çıkan Kahramanlar:

Burada halkın içinde yaşayan kahramanlara değineceğiz. Efsanelerin bir kısmı mevki, makam yönüyle yüksek insanları konu alırken bazısı da normal hayatta karşımıza çıkan kahramanlar etrafında cereyan eder. Halkın içerisinde yaşayan bu kahramanlar, önceden sıradan insanlar iken efsaneler yoluyla daha farklı bir şekle ya da yapıya bürünmüştür. Bunlar esnaf, çoban, gelin, genç kız gibi günlük hayatta karşımıza çıkabilecek kişilerdir.

Bunlardan bazıları hayvana dönüşürken bazıları değişik şekillere(taş, orman, vs.) dönüşmüştür. Burada Raoul Rosieres'in "Birinin yerine diğerinin geçmesi" teorisini hatırlamak gerekir. Bir kahramanın yerine diğerinin geçtiği olay örgüsü birbirine paralel efsaneler ve efsane kahramanları karşımıza çıkmaktadır. Birinde kahraman hac görevini yapan ağasına helva götürürken diğerinde yemek götürmektedir. Kahramanlar birbirinin yerine geçtiğinde olay aynı ama malzemeler farklı şekilde karşımıza çıkar.

Hayvanlarla ilgili efsanelere baktığımızda esnaflık yapan insanların nasıl bir hareket sonucu şekil değiştirdiklerini görürüz. Boyacılık yapan ve buğday satan insanların yaptıkları hilelerle cezalandırıldıklarını görürüz.

Hayvanlarla ilgili diğer efsanelere baktığımızda genç gelinlerin çeşitli vesilelerle buldukları şekilden hayvana dönüşmeyi istediklerini görürüz. Ayı ve ibibik kuşu birer gelin iken kayınbabaları tarafından kendilerince uygunsuz halde göründüklerinden utangaçlıklarından dolayı şekil değiştirirler.

Efsanelerde kızların grup halinde dolaşması ve kendilerine zarar dokunması ihtimalinde nasıl bir yola başvurdukları da ortaya çıkar. Kırk kızın, yedi

kızın kendilerine ilişecek kötü niyetli atlılara ya da insanlara karşı neler yaptığı anlatılır. Kahramanlar zor durumdan kurtulmak için Allah'a duada bulunurlar. Burada kızların savunmasız olmaları dikkat çekilmesi gereken bir özelliktir.

Keklik daha öncesinden insandır. Ama Hazret-i. Ali'nin yerini düşmanlarına söyleyince Allah'ın gazabına uğrayıp bir av hayvanı olmuştur.

Halkın cimri zannettiği Eyupoğlu , kızını eğittiğini söyleyerek cami inşaatına destek olur. Böylece kahramanın parayı değil çocuğunun eğitimini önemseyen kişi olarak tanırız.

Şarabın bulunuşunu anlatan bir efsanede anne kahraman karşımıza çıkar. Anne çocuğu için bir çok zorluğu yener ve sonunda oğlunu iyileştiremez ama şarabın yapılışını öğrenir.

Bir diğer efsanede birbirine çok değer veren iki kardeş vardır. Bunlar geceleri nöbetleşe kaldıkları harmanın yanında kendi buğdaylarından kardeşlerinin harmanına verme gibi bir erdemlilik örneği gösterirler. Kahramanlardaki kardeşlik duygusu kahramanların en güzel yönünü temsil eder.

Yerleşim yerlerinin oluşumunda kahramanların önemi çok büyüktür. Birinde insanlar eski halkı kovarken diğerinde halk şehri bırakan insanlara söyledikleri sözle yerleşim birimini oluşturur.

Genç insanlarla ilgili efsanelerde kahramanların sabırsız ve kendi geleceğini düşünmeden hareket ettiğini görürüz. Kimisi bir inci için hayatından olur. Kimisi geçici zevkleri önde görüp asıl zevkten mahrum kalır.

Birbirini seven iki aşık kaçmak isterken baba tarafından yakalanmaya çalışılır. Bu durum kahramanları zor durumda bırakır. Diğer bir efsanede kralın

kızına aşık olan sıradan bir genç, sevdiği bir kızı kaçıtır. Bunda başarılı olamayan iki sevgili, kızın babasının gazabına uğrar.

Lohusa kadınlarla ilgili efsanelerde lohusalar albastının gazabına uğrar. Kadın, ciğerini çaldığı için ölür. Kadının öldürdüğü yaratık efsanesinde yeni evlenen kadın, uzun uğraşlar sonucu bir hoca tarafından kurtarılır. Başka bir efsanede doğum yapan kadın bir albastıdan zarar görür. Bir hocanın eliyle bu sıkıntı atlatılır. Bir diğer efsanede kadın su ister. Yakınında hemen kaynayan pınardan suyu içer ve albastılar onu öldürür.

Cinlerle ilgili anlatılan efsanelere baktığımızda kahramanın cinlerden zarar gördüğüne tanık oluruz. Suda yıkanan adama kalabalık bir dişi cin taifesi bulaşır. Bunlardan birisi adamla evlenir. Bir diğerinde odundan dönen bir oduncu suda yıkanan kadınlara yaklaşır. Kadınlar uyarıda bulunsa da adam aldirmayınca cinler tarafından öldürülür. Sıcak külü döken kadın ve kaynamış suyu lavaboya döken her iki kadın da cinlerden zarar görür. Her iki efsanede de zor durumdaki kadınları hoca iyileştirir. Bir diğer efsanede üniversite öğrencisine bir cin evlenmek isteğiyle musallat olur. Hocanın zorlamalarıyla cin ikna olur.

Kahramanın çoban olduğu efsanede gece karanlığında hayvanlarıyla birlikte yolunu şaşırın çoban Allah'a bir adakta bulunur ama yerine getirmez.

Kutsal yerlerin yapılışında da kahramanlar, adlarından ilginç yönleriyle söz ettirmektedir. Ali Nacar Camiinin yapılışını anlatan efsanede Ali Nacar'ın kazandığı paranın helal olup olmadığını ölçmesi ve bu parayla sonuçta cami yaptırması anlatılır. Karagöz caminin yapılışını anlatan efsanede Battal Ağanın zenginleşip mahalleye cami yaptırması anlatılır. Ayşe Bacı Caminin yapılışını

anlatan efsanede zengin biri olan Hacı Ali Ağanın amansız bir hastalığa yakalanmış kızının hikayesi anlatılır. Kızın rüyasından hareketle ailesinden kendi ziynet eşyalarını satarak bir cami yaptırmasını ister. Kızın ölümü üzerine aile caminin yapımını tamamlar. Kanalcı Camiinin yapılışını anlatan efsanede, mahalleye cami yaptıran Mehmet Bey masrafları karşılama bir ara zorlanır. Sonunda güç de olsa caminin inşaatını tamamlar.

Nallı Baba ile ilgili anlatılan efsanede Antepli bir katırcı kabileye katılıp Sivas yöresinde hayvanı ölünce ona bir türbe yapar. İnsanları da türbeye çekmeyi başarır.

Çıksorut efsanesinde bir zengin kız olan Çıksorut, kendisinin güzelliğine hayran kalan Hacı Babanın yüzüne tükürür. Efsanede Hacı Babanın bedduası tüm şehirliyi etkiler.

Memik Dede için anlatılan efsanede Memik ağası hacda iken ağasına köfte götürür. Gafur Baba efsanesinde ise Gafur hacdaki ağasına helva götürür.

Aydoğmuş efsanesinde de Aydoğmuş hacdaki ağasına içli köfte götürür.

Şeyh Bilecen efsanesinde de; hacdaki ağaya, Bilecan içli köfte götürür.

Burada; Memik Dede, Aydoğmuş, Şeyh Bilecan ve Gafur Babanın ağaların elinde çalışan birer hizmetçi olduklarını belirtmek gerekir. Anlatılan dört efsaneye baktığımızda ağaların elinin altında çalışan insanların gösterdikleri kerametlerin ilk önce ağalar tarafından fark edilmesi dikkat çekici bir özelliktir.

Kahramanlar, bazen bir anlam veremedikleri durumlarla da karşılaşılır. Maraş'a gidip yüzbaşıya bir tokat vuracak oduncu ve Şaraplık üzümü şeyhine getiren mürit buna örnektirler.

2.6.1.2.HAYVANLAR

Hayvanlar etrafında oluşan efsaneler; tezimizde önemli bir yer tutmaktadır. Bazı efsanelerde, hayvanların daha önceki şekillerinden yeni şekillerine geçmelerinin nedeni belirtilirken; bazılarında ise hayvanlar etrafında oluşan konular ortaya konulmuştur.

Bu hayvanlar; yılan, kumkertiş, katır, keklik, ayı, kaplumbağa, tavşan ve şempanzedir.

Yılanla ilgili efsanede; cennetin kapıcısı ve nurani bir varlık olan yılan Allah'ın gazabına uğrayarak cennetten kovulur. Serçe efsanesinde; serçenin günümüzde sekileyerek yürümesinin sebebi izah edilmeye çalışılır. Ayakları bağlı olduğu halde Hazret-i Süleyman'ın misafirliğinden kaçması bu sonucu doğurmuştur. Yarasanın tüyünün dökülüş sebebi sorulduğunda ve bunun sonucunda geceleri dışarı çıkamayışını anlatan efsanede bireysel bir istek görürüz. Hazret-i Süleyman'ın eşi, kuşların tüyünden yatak yapmak için; Hazret-i Süleyman'ın hayvanları çağırmasını ister.

Kumkertiş ve katır efsanesinin her ikisi de Hazret-i İbrahim'in Nemrut tarafından yakılışını ortaya koyan efsanelerdir. Burada; katır, Hazret-i İbrahim'in yanması için hiçbir hayvanın kabul etmediği kaleye odun taşımayı kabul ederken Kumkertiş de kaledeki yanan ateşi üflemek suretiyle Hazret-i İbrahim'in aleyhine davranmıştır. Keklik efsanesine baktığımızda; Hazret-i Ali'nin aleyhine davranan keklik, düşmana yardım ettiği için cezalandırılmak suretiyle hayvana dönüştürülür. Böylece bu hayvanlar cezalandırılır.

Yılan, Kumkertiş, Katır ve Keklik efsanelerine baktığımızda suçlu olduklarından dolayı bu hayvanların cezalandırıldıklarını görüyoruz. Yılan cennetten kovulup hayvan şeklini alır. Kumkertişin görüldüğü yerde öldürülmesinin insanlara aynı yılanda olduğu gibi- sevaplar kazandıracağı belirtilir. Katırın yaptığı hareket onun kısır kalışına sebep olur. Keklik ise hem hayvana dönüştürülür. Hem de görüldüğü yerde avlanması sevap kabul edilir.

Ayı için anlatılan efsanede; gelin olan ayı canı kebab isteyince hayvan ölüsünden kesip kebab yaparken kayınbabasının görmesiyle utanır. Allah'tan kendisini hayvan etmesini ister. İbibik kuşu efsanesinde ise; aynada saçını tarayan genç gelin, kayınbabası içeri girip saçını görünce utanır. Allah'tan yardım diler. Allah da onu kuşa çevirir. Bu iki efsaneye baktığımızda iki farklı olayın sonucunda utanma yoluyla şekil değişikliğinin ortaya çıktığını görüyoruz.

Hayvan kahramanların geçtiği daha başka efsaneler de vardır. Bunlardan birisi; kaplumbağa için anlatılır. Pazarda elindeki kapla eksik ölçüm yapan adam sonunda kaplumbağa olur. Diğer taraftan şempanze için anlatılan efsanede; boyacılık yapan adam yalan söyleyince şempanzeye döner. Gerek kaplumbağa gerekse de şempanze için anlatılan efsaneye bakarsak; yaptıkları olumsuzluk karşısında ceza gördüklerini görüyoruz. Sözünde durmayan çoban efsanesinde; Allah'a söz veren çoban sözünü yerine getirmeyip alaylı bir sözle koyunu kurban yerine bitleri kurban edince hem kendisi hem de sürüsünün taş kesildiğini görüyoruz. Buradaki cezalandırmada, sadece çoban cezalandırılmamış, sürü de bu cezadan nasibini almıştır.

Tavşan efsanesinde önceleri eşek olan ve çektiği yüklerden bıkan eşek Allah'a yalvararak tavşan olur. Böylece yük taşımaktan kurtulur. Üvez ile ilgili efsanede; fare Nuh peygamberin gemisinin dibini deler. Yılan ve üvezin bu efsanede beraber hareket ettiğini görürüz. Kırlangıç, efsanede yılan ve üveze düşman olur. Bu efsaneye baktığımızda birden çok hayvan birbirine zıt hareket etmektedir ve bunun sonucunda bugün üvezin vızıldayışı sebebinin izahı ortaya konur. Kırlangıcın neden yuvasını insanların evlerine ya da yüksek yerlere yaptığını izah eden efsaneye bakarsak; üvezin dilini koparan kırlangıcın yılanın tehdidi sonucu böyle bir önlem aldığını görürüz.

2.6.1.3. OLAĞANÜSTÜ VARLIKLAR:

Bu bölümde insan ve hayvanların dışında olağanüstü varlıkların tezimizdeki efsanelerde nasıl dağıldığını göreceğiz. Özellikle cinler ve alkarısı için anlatılan efsanelerin kahramanları bu bölümün temelini oluşturmaktadır.

Yılanla ilgili efsanede; yılan cennetin kapısında görevli bir melektir. Ama görevini yerine getirmediği için cezalandırılır.

İncilipınar efsanesinde; pınardaki inciye almak isteyen olağanüstü gizli bir güç görürüz. Gençler pınara düşüp can verirler.

Lohusa kadınla ilgili anlatılan ilk efsanede; alkarısı kadına musallat olur. Ciğerini alıp yolda insan kılığına girerek kalabalık içinde kaybolur. İkinci efsanede ise; lohusa kadın korktuğu için hocaya götürülür. Hoca, alkarısının büyüğüne kadının kocasını gönderir. Hocanın selamını alan alkarısı kadını iyileştirir. Üçüncü efsanede de yeni doğum yapan kadın su ister. Kadın yanında kaynayan bir pınardan su içer. Kadına yaklaşan alkarısı topluluğu kadını öldürür.

Lohusa adlı efsanede de kadın derede çamaşır yıkarken albastı gelir ve kadının ciğerini çıkartıp kadını öldürür. Kadının öldürdüğü yaratık efsanesinde yeni doğum yapan kadına albastı musallat olur. Onu öldürmek ister ama kadın galip çıkar ve albastıyı öldürür. İki efsanede albastı kadının ciğerini almak suretiyle kadını öldürürken; üçüncü efsanede güç bela albastıyı öldürür.

Kadına zarar veren varlık efsanesinde yeni evli bir kadına kara kedi kılığında girmiş bir albastı zarar verir. Kadın uzun uğraşlar sonucu kedinin yakılmasıyla albastının elinden kurtulur.

Cinlerle ilgili anlatılan ilk efsanede; suda yıkanan bir adama cinlerden oluşan kalabalık bir kadın grubu yaklaşır. Cinlerden birisi adamı kendisiyle evlenmeye mecbur bırakır ve evde tuhaf olaylar meydana gelir. Sudaki kadın efsanesinde odun kesmeden dönen bir adam; suda kadın kılığına girmiş cinleri görünce suya girer. Çok geçmeden kadınlar adamı öldürüp ortadan kaybolurlar.

Yanan cinlerle ilgili efsanelere baktığımızda kaynamış suyu lavaboya döken kadının ve sıcak külü besmele çekmeden cinlerin üzerine boşaltan kadın zarar görür. Üniversite öğrenciyle evlenmek isteyen dişi bir cin uzun süren mücadeleler sonunda bir hocanın ikna etmesiyle çocuktan ayrılır.

2.6.1.4. BİTKİLER

Ukkâşe Hazretlerinin çevresindeki fıstık ağaçları için anlatılan efsaneye baktığımızda; fıstık ağaçlarının nasıl oluştuğunu görürüz. Bu ağaçların zaman zaman türbeyi ziyarete gelen atlıların yere çaktıkları kazıklardan oluştuğu ortaya çıkar. Hazret-i Ali ve sürüsü efsanesinde bedduaya uğrayan sürü orada orman haline gelir. Şah Veliyle ilgili efsanede; Şah Veli gösterdiği kerametle, kuru bağ çubuğundan taze üzüm salkımı çıkartır.

Memik Dede için anlatılan efsanede; Memik kesmek istediği yaş ağaçlardan sürekli kan fişkırdığını görür ve onları kesmek istemez. Şaraplık üzüm efsanesinde mürit Şeyhine getirdiği “ne kadar şarap çıkar” dediği salkımı şeyhin çöpe attığına tanık olur.

2.6.2.EFSANELERDE GEÇEN YERLER

Tezdeki efsanelere baktığımızda coğrafya olarak oldukça farklı yerlerin olduğunu görürüz. Şehrin içindeki değişik yerlerin ya da semtlerin geçmesi bir yana; daha farklı Anadolu coğrafyası ve İstanbul'un geçtiğini görürüz. Bununla beraber Anadolu ve İstanbul dışı coğrafya da tezimizde önemli bir yer kaplamaktadır.

Öncelikle farklı ülkelerin efsanedeki yerine bakmak istediğimizde; öncelikle Bağdat, Medine ve Mekke şehirleri karşımıza çıkar. Hac vazifesini yapmak isteyen zengin ağalar hacca gittiğinde kendilerine hizmet eden yardımcıları onlara kerametlerini ortaya koymak pahasına da olsa kendi memleketlerinden azık getirir. Medine'deki peygamberin meclisine giden kesikbaş peygamberden yardım ister. Osmanlı hükümdarı Sultan Murat Bağdat seferine giderken Nizip'te misafir olur.

Efsanede geçen yerleri Anadolu ve Trakya coğrafyası yönüyle ele aldığımızda ise coğrafyanın çok geniş tutulduğunu görürüz. Özellikle Osmanlı zamanında başkent özelliği taşıyan İstanbul efsanelerde oldukça iyi bir yere sahiptir. İstanbul birden çok efsanede kendinden söz ettirir. Bunun dışında Anadolu'da çeşitli iller karşımıza çıkar. Öncelikle Nallı Baba efsanesinde Sivas ilini ve bu ilin Kangal ilçesini görürüz. Efsanenin kahramanı olan hayvanın mezarı için bu il geçer. Yine bu efsanede Konya şehri geçer. Efsanede geçen bir başka şehir de Kahraman Maraştır. Kahraman Maraş'a giden oduncu askerlik şubesindeki yüzbaşıya tokat atmak ister. Öte yandan peygamberler şehri olarak bilinen Şanlı Urfa efsanelerde geçen bir başka güzel şehrimizdir. Hazret-i İbrahim'in ateşe atılışını anlatan efsanelerde Şanlı Urfa hemen ortaya çıkar. Diğer taraftan efsanelerde birbirini seven iki gencin sevdasının

dillendiği Fırat'ın doğu yakasındaki Halfeti ve Birecik ilçeleri de Şanlı Urfa'ya bağlı olduğu için belirtilmesi gereken önemli ayrıntıdır.

Son grupta ise efsanelerde geçen Gazi Antep'in içini ve çevresini değerlendirelim. Özellikle efsanelerimizde ağırlıklı olarak Gazi Antep ve ilçeleri ile buralara bağlı köylerin geniş yer tuttuğunu görüyoruz. Köy coğrafyası içinde dağların veya dağlardaki çeşitli varlıkların oluşumu ile ilgili çeşitli ve oldukça da zengin bir efsane grubuna ulaştığımız açıkça görünüyor. Efsanelerde; şehrin içindeki bazı mahalle ve yerlerin ismini rahatça görüyoruz. İncilipınar, Buğday Pazarı, Şhreküstü bunlardan birkaçıdır. Diğer taraftan merkez ilçelere bağlı pek çok ismin de efsanelerde geniş yer tuttuğunu söylemek gerekir. Ispatırın, Dülük, Geneyik, Mahraman, Sof Alıcı, Çarpın, Yaylacık gibi köyler bu belirttiğimiz merkez ilçelerin önemli yerlerindedir. Şehrin önemli tarihi yerleri de efsanede önemli bir yer tutar. Gazi Antep kalesi, Karagöz camii, Ayşe Bacı camii, Eyüpoğlu camii bu yerlerden bazılarıdır.

Gazi Antep'in çeşitli ilçeleri efsanede geçen yerler arasındadır. Nizip, Nurdağı, Oğuzeli ilçeleri çeşitli yönleriyle tezimizde geçmektedir. Bu ilçelerde ve ilçelerin değişik köylerinde efsaneler cereyan etmiş olup ortaya daha ayrıntılı bir coğrafyanın çıkmasında etkili olmuşlardır.

2.6.3.EFSANELERDE ZAMAN

Efsanelerde zaman kavramı net sözlerle ifade edilme şeklinde olmayıp bunun yerine muğlak ifade taşıyan kelimelerin ağırlıklı bir şekilde kullanıldığını görürüz. Kahramanların işi gerçekleştirme zamanlar net şekilde verilmiyor. Bunun yerine; “Bir gece....., bir gün....., bir zamanlar....., bir anda....., günlerden birinde.....” vs. kullanımlar olmaktadır.

Sonuçta efsanede gerçekleşen olay ya da durumlar belirsizliği olan zaman dilimlerinde kendini gösterir.

III. BÖLÜM

GAZİ ANTEP EFSANELERİNİN EPİZOTLARI(ÖZETLERİ)

3.1. TARİHİ EFSANLER

3.1.1. TARİHİ ŞAHSİYETLERLE İLGİLİ EFSANELER

1.EYYUBOĞLU CAMİİNİN YAPILIŞI

1. Halktan toplanan parayla mahalleye bir camii yaptırılacaktır.
2. Mahallenin ileri gelenleri, Eyupoğlunun kızıyla konuştuklarını duyunca ondan yardım istemekten vazgeçerler.
3. Eyupoğlu durumu öğrenir ve camiye herkesten fazla yardım eder.

2.HAZRET-İ SÜLEYMAN'IN DEĞİRMENİ

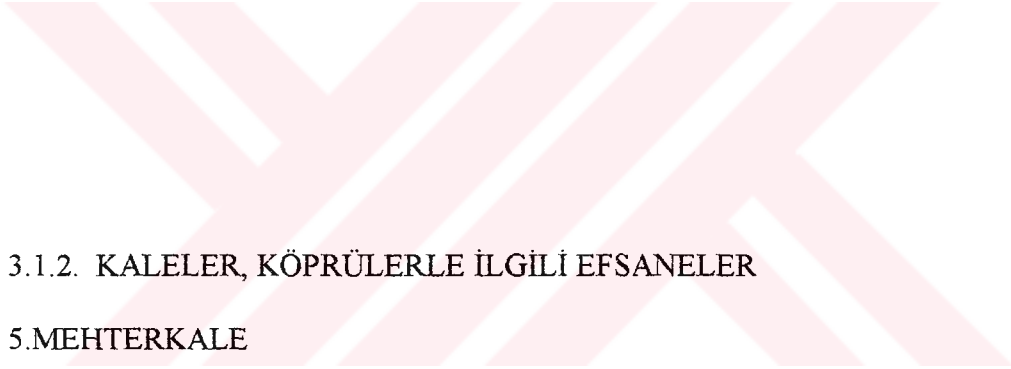
1. Melike Belkıs, çok güzel ekmek yapmaktadır.
2. Hazret-i Süleyman ekmeğin ununun kayınbabasının değirmeninde öğütüldüğünü öğrenir.
3. Değirmeni kayınbabasından ister, alamayınca savaş açar.
4. Değirmen Hazret-i Süleyman'a gönderilir.

3.AKSAK TİMURLA İLGİLİ BİR ÖYKÜ

1. Bir bilgin uzun zaman evinde görünmez.
2. Bilgin aranır ama bulunamaz
3. Onun yerine avludaki sepette üç güvercine rastlanır.
4. Halk bir rüya tabircisine gider.
5. Rüya da görülenler kısa sürede gerçekleşir ve Timur şehri işgal eder.

4.CİBİLÖNÜK-ÖCÜBÜLÖNÜK

1. Hazret-i. Musa Cibilönük' e hak dine girmesini söyler.
2. Cibilönük, kendisini doyurması karşılığında dinini değiştireceğini söyler.
3. Besmelesiz başladığı yemeği bitiremez.
4. Eline aldığı taşla Hazret-i Musa'ya saldırır.
5. Kuşun deldiği taş Cibilönük'ün kafasına geçer ve Cibilönük ölür.

3.1.2. KALELER, KÖPRÜLERLE İLGİLİ EFSANELER

5.MEHTERKALE

1. İslam askerleri kaleyi kuşatır ama alamaz.
2. Mehdi adlı bir asker aniden kaleye saldırır.
3. Diğer askerler de saldırıya katılır, kale fethedilir.
4. Mehdi şehit düşer ve kaleye kendisinin ismi verilir.

6.KALE-İ FUSUS

1. Aynı suyun kenarında kale yaptırmak ister.
2. Kalenin yapımı sırasında bir cenaze görür.
3. Cenazeden etkilenir ve kalenin yapımını yarım bırakır.

7.GAZİ ANTEP KALESİNİN KURULUŞU

1. Padişahın güzel kızı sinir hastalığına tutulur.
2. Padişah kızını ormanda gezintiye çıkartır.
3. Kız ormanda bir ara uyur ve uyandığında iyileşir.
4. Kızın isteği ile buraya bir kale yapılır.

3.2. YER ADLARIYLA İLGİLİ EFSANELER

8.ALİ KAYASI

1. Bir Yahudi Hazret-i Ali'ye tuzak kurar.
2. Hazret-i Ali Yahudi'nin elindeki kılıcı alır ve kayaya vurur.
3. Kaya iki parçaya ayrılır.

9.TAŞKIN OVASI

1. İki kardeş sırayla geceleri harman bekler.
2. Kardeşler kendi buğdaylarından diğerinin harmanına atar.
3. Harmanlar birden artmaya başlar.

10.ÇARPIN

1. Dört aile köydeki Ermenileri kovmayı planlar
2. Gece köye gelirler ve köyü ateşe verirler.
3. Halk köyden kaçır, dört aile buraya yerleşir.

11.KEFERDİZ

1. Hazret-i Ali ordusuyla köyün yakınlarına gelir.
2. Seyisini düşmanı kontrol etmesi için gönderir.
3. Seyis kefere düz(Keferdiz) geliyor diye haber verir.

12.GENEYİK

1. Ünlü yerleşim yeri “Yek” şehri zamanla yıkılır.
2. Bir zaman sonra şehir tekrar kurulur.
3. Şehre isim vermek isteyen halk “Gene yek(Geneyik) olsun” der.

13.ZEVKİR

1. Hükümdarın zeki çocuğu Zevkir zamanla güçlenir, hükümdar olur.
2. Şehre kendisinin adı verilir.

14. İSLAMBATIRAN(ISPATIRIN)

1. Müslümanlarla kafirler arasında zorlu savaş olur.
2. Savaşta önemli isimler şehit düşer.
3. Çok şehit veren Müslümanlar buraya İslam batıran(Ispatırın) denir.

15.ŞEHREKÜSTÜ

1. Zengin bir bey oğluyla kavga eder.
2. Oğlan arkadaşlarıyla şehirden ayrılır ve uzak bir yere gider.
3. Halk buradaki insanlar için “Şehre küstü(Şehreküstü)” der.

16.AYIN VE TAB

1. “Ayın” adındaki kraliçe ile “Tab” adlı kral av esnasında tanışır.
2. Kraliçe ve kral evlenir, evlenmeleri “Ayıntap’ı” oluşturur.

17.AYNI- TÖBE

1. Ayni adlı kadı rüşvet yemektedir.
2. Bu durum halkın ağzında dolaşır ve hakim de bunu duyar.
3. Zor durumdaki Ayni tövbe eder ve şehrin adı olur.

3.3. TABİAT VARLIKLARIYLA İLGİLİ EFSANELER

18.ŞARABIN KEŞFİ

1. Kadın, oğlu için hayvan sütlerinden yaptığı karışımı yere döker.
2. Zamanla burada üzüm oluşur ve kadın bu üzümleri şişelere doldurur.
3. Rast gele şişeleri bulur ve içerek sarhoş olur.

19. ON BEŞ NİSAN

1. Kadın nisan ayında herkese inat hayvanlarıyla dağa çıkar.
2. Yağmur kadının sürüsünü telef eder ve kadında ölür.

20.KAMMER KOPPO DAĞI

1. Keferdiz yakınındaki bir dağda Hazret-i Ali Seyisi Kammer'e kafiye bakmasını söyler.
2. Seyis uysal davranır.
3. Hazret-i Ali seyise "Kammer kop!" diye bağırır.
4. Dağ, zamanla Kammer Goppo dağı olur.

21.İNCİLİPİNAR

1. Şehrin suyunda bir inci vardır
2. Gençler inciyi almak ister ama canlarından olurlar
3. Bir genç inciyi dışarıya atar ama o da canından olur.

22.KIZLAR KUYUSU

1. Bir alim yanına cüretkâr birini alarak kuyudaki geçitte ilerler.
2. Sabırsız genç birkaç engelden sonra çıplak bir kadın görür ve üzerine atılır.
3. İkisi de tokat yiyerek kendilerini kuyunun ağzında bulurlar.
4. Alim, gencin sabırsızlığının kendilerini hazineden ettiğini söyler.

23.HAZRET-İ ALİ VE SÜRÜSÜ

1. Hazret-i Ali koyun ve keçileriyle düşmandan kaçır ve dağa çıkar.
2. Düşmanların bedduası Hazret-i Ali'yi elinde yıkadığı şalvarıyla pınara çevirir.
3. Koyun ve keçiler orman haline gelir.

24.AĞAÇLARIN KÖKENİ

1. Türbeye ziyarete gelen her atlı hayvanı için bir kazık çakar.
2. Bu kazıklar ağaç olur ve zamanla bir ormana dönüşür.

25.ALLEBEN

1. Antep'te İslam askerleri bir pınardan su içer.
2. Askerlerden biri suyun güzelliğinden etkilenir ve "Aynülleben(Alleben)" diyerek pınarın adını koyar.

26.GERDEK PINARI-1

1. Sof dağına yakın köylerden birinde birbirini seven iki genç vardır.
2. Gençler evlenmek ister fakat kızın ailesi karşı çıkar.
3. Gençler kaçarlar, kızın ailesi bunları takip eder.
4. İki genç ayrılan kayanın içine girer kaybolur.
5. Gençler burada evlenir ve yanlarında yıkanmaları için pınar kaynar.

27.GERDEK PINARI-2

1. Sof Alıcı köyünde birbirini seven iki genç vardır.
2. Gençler evlenmek ister fakat kızın ailesi karşı çıkar.
3. Gençler kaçarlar, kızın ailesi bunları takip eder.
4. İki genç ayrılan kayanın içine girer kaybolur.
5. Gençler burada evlenir ve yanlarında yıkanmaları için pınar kaynar.

28.ACI VE TATLI SU

1. Padişahın güzel kızını çok insan ister ama padişah bunları kızına uygun görmez.
2. Padişah ve kızı bir nehir kıyısında yaşamaya başlar.
3. Bir yılan kızı öldürür, padişahın bir gözünü sokar.
4. Gözlerden birinden zehirli diğerinden tatlı su akar.

29.KATIR HAYVANI

1. Nemrut hayvanlardan Hazret-i İbrahim'i yakmak için odun ister.
2. Sadece katır odun taşır.
3. Allah da katırı kısır bırakır.

30.ŞEMPANZE

1. Bir boyacı yalan söyler.
2. Allah boyacıyı şempanzeye çevirir.

31.KAPLUMBAĞA-1

1. Bir satıcı pazarda buğdayı hileli ölçer.
2. Elindeki ölçek kafasına geçer, kadın kaplumbağa olur.

32.KAPLUMBAĞA-2

1. Genç gelin evinden buğday çalar ama bunu kayınbabası görür.
2. Kadın ölççeği kafasına geçirir ve kaplumbağa olur.

33.AYI

1. Aşeren kadın hayvan leşinden kebab yapar, bunu kayınbabası görür.
2. Utancından hayvan olmayı diler.
3. Kadın ayı olur.

34.İBİBİK

1. Yeni gelin aynada saçını tarar.
2. Kayınbaba gelini görür, gelin utanır.
3. Gelin kuş olmayı diler, kuş olur.

35.KEKLİK

1. Hazret-i Ali düşmandan kaçar ve ağaca çıkar.
2. Keklik düşmana Hazret-i Alinin yerini söyler.
3. Düşman Hazret-i Aliyi yaralar, keklik Hazret-i Ali'nin kanından içer.

36.KUM KERTİŞ-1

1. Nemrut, kumkertişten Hazret-i İbrahim'in ateşini üflemesini ister.
2. Kumkertiş sürekli ateşi üfler.

37. KUM KERTİŞ-2

1. Kumkertiş Allah'ı inkar eder.
2. Halk kumkertişin sırtını siyahlaştıran dek onu döver.

38.YARASA

1. Hazret-i Süleyman, kuşlardan tüylerini dökmelerini ister.
2. Yarasa tüylerini döker ama tüyü bir daha çıkmaz.

39.TAVŞAN

1. Eşek yük taşımaktan usanır ve Allah'a yalvarır.
2. Allah da onu tavşan eder.

40.SERÇE

1. Hazret-i Süleyman'ın hayvanları davetinde serçenin ayağına kelepçe vurulur.
- 2.Serçe oradan sekeleyerek kaçır.

41.YILAN

1. Yılan yasaklanmış şeytanı cennete sokar.
2. Şeytan Adem ve Havva'yı aldatır.
3. Yılan da cennetten kovulur.

42.ÜVEZ

1. Nuh peygamberin gemisini fare deler.
2. Yılan en tatlı etin bulunması kaydıyla deliği kapatır.
3. Üvez insanın etini beğenir ama kırlangıç da üvezin dilini ısırır.

43.KIRLANGIÇ

1. Sinirli yılan kırlangıcı tehdit eder.
- 2.Kırlangıç, bundan sonra yılanın yetişemeyeceği yerlere yuva yapar.

3.4. OLAĞANÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ EFSANLER

3.4.1. ALKARISI(ALBASTI) İLE İLGİLİ EFSANELER

44.KADININ ÖLDÜRDÜĞÜ YARATIK

1. Lohusa kadına albastı musallat olur.
2. Kadın albastıyı öldürür.
3. Kadın sabahleyin yatakta kırmızı bir çaput görür.

45.KADINA ZARAR VEREN VARLIK

1. Albastı kara kedi kılığında gelir ve lohusa kadının dili tutulur.
2. Bir hoca albastıyı yakar.
3. Lohusa iyileşir.

46.LOHUSA KADIN-1

1. Albastı lohusa kadının ciğerini alır.
2. Kadın ölür.
3. Albastı yolda insan kılığına girer ve kaybolur.

47.LOHUSA KADIN-2

1. Albastılar lohusa kadına zarar verir.
2. Kadının eşi cinci hocanın selamını köprüden geçen albastıya iletir.
3. Albastı selamı alır, kadın iyileşir.

48.LOHUSA KADIN-3

1. Lohusa kadının canı su ister.
2. Yakınından kaynayan pınardan doyasıya içer.
3. Albastılar kadına yaklaşır, kadını öldürür.

3.4.2. CİNLERLE İLGİLİ EFSANELER

49.CİN

1. Sudaki adama dişi cin evlenmek için musallat olur.
2. Cinin kayınvalidesi ölür, cin ilgisiz ve gülerek seyreder.
3. Cin kayınvalidenin durumunu eşine anlatır ve ortadan kaybolur.

50.SUDAKİ KADIN

1. Bir köylü su içinde kadın kılığında yüzen cinleri görür.
2. Adam suya atlar, cinlerden birini yakalar.
3. Adam cinlerin uyarılarına aldırılmaz.
4. Cinler adamı öldürür.

51.CİNİN EVLİLİK İSTEĞİ

1. Dişi bir cin, bir üniversite öğrencisiyle evlenmek ister.
2. Öğrenci epey mücadele eder ama cini kendinden ayıramaz.
3. Bir hocanın cini ikna etmesiyle bu durumdan kurtulur.

52.YANAN CİNLERİN GAZABI

1. Bir kadın lavaboya kaynar su döker.
2. Kadını cinler çarpar.
3. Kadın bir hocanın yardımıyla iyileşir.

53.SICAK KÜL VE CİNLER

1. Kadın ocaktaki sıcak külü kovaya boşaltır ama aniden rahatsızlanır.
2. Hoca besmelesiz iş yapmaması için kadını uyarır ve iyileştirir.

3.5. TAŞ KESİLME İLE İLGİLİ EFSANELER

54.SÖZÜNDE DURMAYAN ÇOBAN

1. Bir çoban gece davarlarıyla yolunu şaşırır ve zor durumda kalır.
2. Allah'a su vermesi karşılığında yedi kurban adar.
3. Çoban sabah olduğunda sözünde durmaz, alay eder.
4. Çoban taş kesilir.

55.KIRKKIZ

1. Kır kız dağda iken kendilerine doğru yedi atlı gelir.
2. Kızlar Allah'a dua eder ve taş kesilirler.

56.YEDİ KIZLAR

1. Yedi kız dağda ot toplamaktadır.
2. Yedi atlı onlara zarar vermek ister.
3. Kızlar Allah'a yalvarır ve atlılar taş kesilir.

57.DERMANLI DEDENİN BEDDUASINA UĞRAYAN KADIN

1. Bir kadın köylülerin uyarılarına kulak asmaz ve değirmenin suyunu kirletir.
2. Kadın velinin gazabına uğrar, kendisi, eşyası ve davarı taş kesilir.
3. Değirmenin de suyu kurur.

58.TAŞBAŞ

1. Yedi kız tepede odun toplar.
2. Kendilerine doğru kötü niyetli yedi atlı gelir.
3. Kızlar dua eder, atlılar taş kesilir.

59.AŞIK TAŞI

1. İki aşık evlenmek ister ama kızın babası izin vermez.
2. Aşıklar kaçarken kızın babası kızını yakalar ama genç karşı kıyıya geçer.
3. İki aşık taş olmayı diler, ikisi de taş olur.

60.AŞIĞIN BAŞI

1. Birbirini seven iki genç kızın ailesi izin vermeyince kaçmaya karar verirler.
2. Fırat'ın kıyısına indiklerinde kızın ailesi kızını yakalar, oğlan yüzerek karşı kıyıya geçer.
3. Oğlan taş olmayı diler ve taş olur.

61.YANAN AŞIKLAR

1. Kralının kızı bir delikanlıyla babasından habersiz kaçar.
2. Kral aşıkların saklandığı yeri ateşe verir.
3. İki aşık ateşin içinde birbirine sarılarak can verir.

62.UKKÂŞE HAZRETLERİNİN DEVESİ

1. Düşman Ukkâşe Hazretlerinin devesini yaralar
2. Ukkâşe Hazretleri devesinin düşman eline geçmesini istemez ve Allah'a dua eder.
3. Deve taş kesilir.

3.6. DİNİ EFSANELER

3.6.1. CAMİLER VE TÜRBELERLE İLGİLİ EFSANELER

63.ALİ NACAR CAMİİ VE YAPILIŞI

1. Marangoz bir cami yaptırmak ister
2. Parasını bir kütüğe doldurur, suya atar
3. Bir köylü aynı kütüğü saban için getirir.
4. Marangoz parayı alır, camiyi yaptırır.

64.KANALICI CAMİİ

1. Bir mahalleli cami yaptırmak ister.
2. İnşaata çok para harcar, kan alacak damarının kalmadığını söyler.
3. Cami halk arasında Kanalıcı diye söylenir.

65.KARAGÖZ CAMİİ

1. Battal Ağa isimli biri, Allah'a zenginliği ve yeniden camiyi yaptırmak için dua eder.
2. Battal Ağa zamanla zengin olur, camiyi yaptırır.

66.KESİKBAŞ

1. Hükümdar devlerle savaş yapar ve savaşta gövdesini kaybeder.
2. Peygambere gider ve yardım diler.
3. Peygamber Hazret-i Ali'ye izin verir ve Hazret-i Ali Keferdiz'e gelir.
4. Hazret-i Ali yedi başlı dev ve ordusunu mağlup eder.
5. Hükümdar Abdullah ruhunu teslim eder.

67.AYŞE BACI CAMİİ NASIL YAPILDI

1. Ağanın güzel kızı kötü bir hastalığa yakalanır.
2. Rüya da nur yüzlü ihtiyar çeyiziyle bir cami yaptırmasını söyler.
3. Kız babası aracılığıyla camiyi yaptırmaya başlar.
4. Tamamlanamayan cami için kızın çeyizi satılır ve cami tamamlanır.

68.NALLI BABA

1. Antepli bir katırcının katırı yolculuk sırasında ölür.
2. Sahibi, hayvana insan mezarı gibi bir mezar yapar.
3. Herkes türbe olduğuna inanır ve sahibi de böylelikle zengin olur.

69.ÇIKSORUT

1. Çirkin Hacı Babanın yüzüne Çıksorut adlı bir kız tükürür.
2. Hacı Baba; Allah'a şehrin bütün ocaklarını söndürmesi için bedduada bulunur.
3. Bir ilim sahibine durum sorulur, Hacı Babanın yaptığı ortaya çıkar.
4. Şehirli, Hacı Babadan yardım ister, Hacı Baba kızı ve bir parça da pamuk ister.
5. Hacı Baba bir ah çeker ve tutuşan pamuktan ocaklar yanar.
6. Hacı Baba yakışıklı delikanlı olur, ortadan kaybolur.
7. Çıksorut da burada ölür.

3.6.2. EVLİYALARLA İLGİLİ EFSANLER

70.ŞİRVAN BABA

1. Yaşlı adam namazlarını velilerle kılmaktadır.
2. Velilerden Şirvan Baba bir sabah namazına gelmez.
3. Yaşlı adam da o sabah abdest almak için tereddüt eder.
4. Diğer veliler Şirvan Baba gelmediği için kendileri de kalkar gider.

71.SÜLEYMAN BABA

1. Çevrede çok saygı gören Süleyman Baba hakkında küfürler eder.
2. Adam bir ara Süleyman Babanın çadırının kazığına dokunur ve çarpılır.
3. Adam kısa bir süre sonra ölür.

72.BİR GECEDE YAZILAN KUR'AN-I KERİM

1. Şeyh Ahmet hükümdarın isteği ile bir gecede Kur'an-ı Kerim'i yazar.
2. Hükümdar sonradan sayfanın birinin eksikliğini fark eder ve adamlarını yollar.
3. Hükümdarın adamları Şeyh Ahmet'e gelir, Şeyh Ahmet kuru bağ yaprağına bir şeyler yazar.
4. Hükümdarın adamları şehre döner, Kur'an-ı Kerim'in tamamlandığını görürler.

73.HALK OZANI BİR EREN

1. Fırıncı her gün Hacı Babaya bir ekmek verir.
2. Fırıncı Hacı Babaya öfkelenir ve onu kovar.
3. Hacı Baba beddua eder ve fırın çalışmaz.
4. Fırıncı Hacı Babadan özür diler, Hacı Baba fırını çalıştırır.
5. Hacı Baba evinde ölü bulunur.

74.MEMİK DEDE-1

1. Memik Dede odun kesmeye gider.
2. Yaş ağaçlardan kan aktığını görür ve onları kesmekten vazgeçer.

75.MEMİK DEDE-2

1. Memik Dede hayvanları otlatır ama evin hanımı hayvanların sütünü az bulur.
2. Hayvanlar dile gelir ve Memik Dedenin suçsuz olduğunu söyler.

76.MEMİK DEDE-3

1. Ağa hacca gider.
2. Evin hanımı güzel yemek yapar, Memik Dede yemeği ağaya ulaştırır.
3. Ağa hac dönüşü Memik Dedenin kerametlerini anlatır, Memik Dede kaybolur.

77.GAFUR BABA

1. Ağa hacca gider.
2. Ağanın hanımı helva yapar, Gafur helvayı ağaya ulaştırır.
3. Ağa hac dönüşü Gafur'un kerametini anlatır, Gafur kaybolur.

78.BAŞSIZ SAVAŞAN GÖVDE

1. Karaçomak adlı İslam askeri şehirde çarpışır ve başı kopar.
2. Vücudu çarpışarak tepeye kadar gider ve burada şehit düşer.

79.BİR GÜVERCİN AVI

1. Gazali güvercin kılığına girer, avcı onu vurur.
2. Avcı bayılır, Gazali'ye götürülür.
3. Gazali göğsünü açar, avcının kendisini vurduğunu söyler.

80.DÖRDÜNCÜ SULTAN MURATLA KONUŞAN BİR EREN -1

1. Hükümdar Şah Veli'yi ziyaret eder.
2. Askerler Şah Veli'nin kahvesine zehir koyar, Şah Veli bunu içer.
3. Zehir Şah Veli'nin gözlerini şaşır eder.

81.DÖRDÜNCÜ SULTAN MURATLA KONUŞAN BİR EREN -2

1. Şah Veli'nin müridi kuru çubuğu yere diker.
2. Şeyhin isteği ile kuru çubuk bir anda taze üzüm verir.

82. ŞEYHİN SİLLESİ

1. Osman Dede bir oduncuyu evinde misafir eder.
2. Misafir Osman Dedenin dileğiyle Maraş'taki yüzbaşıya tokat vuracaktır.
3. Adam yüzbaşıya korkudan yaklaşamaz.
4. Yüzbaşı durumu anlar ve oduncuyu yanına çağırır.

83.OSMAN DEDE-1

1. Osman Dedeye bir kadın efsunlanmak için gelir.
2. Kapıda diğer arkadaşından hoca için borç ister.
3. Kadın efsunlanır, parayı hocaya uzatır.
4. Osman Dede parayı almaz, kadına nasihat eder.

84.OSMAN DEDE-2

1. Bir kadını Osman Dede her yıl hacca gönderir.
2. Kadın bu sırrı çevresine anlatır, Osman Dede bir daha görünmez.

85.ŞARAPLIK ÜZÜM

1. Mürit bağa gider ve sepete üzüm keser.
2. Salkımlardan biri için ne kadar şarap çıkacağını düşünür.
3. Mürit şeyhinin yanına gider, şeyh şaraplık salkımı sepetten çıkartır.

86.ŞEYHİN KERAMETİ-1

1. Hükümdar şeyhten bir Kur'an-ı Kerim yazmasını ister.
2. Şeyh bir sayfası eksik Kur'an yazar.
3. Hükümdar eksik sayfa için adamlarını gönderir.
4. Şeyh yere bir şeyler çizer, Kur'an tamamlanır.

87.ŞEYHİN KERAMETİ-2

1. Uzun süredir hasta olan birisi türbeye götürülür.
2. Gece yarısı Şeyh gelir ve hastanın vücudunu efsunlar.
3. Hasta sabahleyin iyileşmiş halde abdestini alır ve namazını kılar.

88.SULTAN ABDULHAMİT'İN TAHTAN İNDİRİLİŞİ

1. Şeyh sabahleyin Abdülhamit'in fotoğrafını ters çevirir.
2. Abdülhamit o gün tahttan indirilir.

89.AYDOĞMUŞ

1. Hacdaki ağaya Aydoğmuş sevdiği yemeği ulaştırır.
2. Ağa hacdan döner, Aydoğmuş'un kerametini anlatır.
3. Aydoğmuş kaybolur.

90.ALTIN DÖKEN DEĞİRMEN

1. Şirvani Mehmet Bey postunun altından işçilere paralarını verir.
2. İşçilerden biri bu parayı gizlice almak ister.
3. Postu kaldırır ama yılanla karşılaşır.
4. Şirvani Mehmet Bey işçiyi uyarır.

91.ŞEYH BİLECEN

1. Bilecan hacdaki ağaya sıcak yemek ulaştırır.
2. Ağa hac dönüşü olanları anlatır.
3. Bilecan ortadan kaybolur.

92.ALİ BABA

1. Çocuk damdan yere düşer.
2. Çocuğa hiçbir şey olmaz.
3. Çocuk Ali Babanın kendisini tuttuğunu söyler.

93. AKYOLLU MUSTAFA BABA-1

1. Mürit şeyhten habersiz postun altındaki parayı arar ama bulamaz.
2. Şeyh müridi dergahından kovar.

94. AKYOLLU MUSTAFA BABA-2

1. Tekkedeki mürit bir gece dünyalık işleri düşünür.
2. Şeyh müridi çağırır ve dayanamıyorsa gidebileceğini söyler.
3. Mürit önce şaşırır sonra da bu düşüncesinden vazgeçer.

95. BİLAL BABA-1

1. Hazret-i Ali Bilal Babayı orduya asker yazar.
2. Bir gece Bilal Baba bataklıktaki Alman trenini kurtarır.
3. Bir gün sonra gazetelerde çıkar.

96. BİLAL BABA-2

1. Bilal Baba Kore'de kuşatmayı yarar.
2. Kuşatmadaki Türk askerleri kurtarır.

97. BİLAL BABA-3

1. Bilal Babaya uzun süredir iyileşemeyen bir kız getirilir.
2. Bilal Baba kızı efsunlar, kız iyileşir.

98.KARA BABA

1. Kara Baba izinsiz dergahı terk eder.
2. Şeyh yolda Kara Babaya bir sille vurur.
3. Kara Baba güvercin şekline girer ve Antep'e gelir.

99.KURBAN BABA

1. Kurban Baba su dolu sepetle Hacı Babanın dükkanına gelir.
2. Kadın müşterilerden birinin ayağını görür ve tavanda asılı duran sepetteki su damlamaya başlar.

100.BİLAL VE REŞİT BABA

1. Bilal Baba süt dolu file torbayla Reşit Babanın yanına gider.
2. Kadının tenini görür, tavanda asılı filedeki süt damlamaya başlar.

101.SEYYİD HASAN- ALİ- TÜRBESİ

1. Seyyid Hasan Ali Osmanlı ordusunu ağırlar.
2. Bir kazan yemekle orduyu doyurur.
3. Durumu anlayan halk Seyyid Hasan Ali'yi arar ama bulamaz.

IV. BÖLÜM

METİNLER

4.1.EYUBOĞLU'NUN TUTUMLULUĞU

Eyuboğlu Camii henüz ortada yokken mahallenin ileri gelenleri bir tapınak yaptıрмаğa, giderlerini herkesin parasal durumuna göre toplamağa karar verirler. Bu iş için görevlendirilenler kapı kapı dolaşarak amaçlarını anlatıp para toplama işini yürütürlerken sıra mahallenin zenginlerinden Eyuboğlu'nun kapısının önüne gelince birinin yüksek sesle konuştuğunu duyar kulak kabartırlar. Eyuboğlu'nun lambayı bir kibrit yerine üç kibritle yaktığı için kızını azarlamakta olduğunu duyarlar. İki kibrit fazla yaktı diye kızını azarlayan adam para mı verir diyerek oradan ayrılırlar.

Para toplanır, caminin yapımına başlanır. Eyuboğlu, tapınağın mahalle halkından toplanan paralarla yapıldığını duyar, kendinin bir katkısı olmamasından dolayı çok üzülür. Sonra kendine uğramayışın nedenini araştırır. Görevlilerin iki kibrit fazla yaktı diye kızını azarlamasından ötürü kapısı önüne gelmişken vazgeçtiklerini öğrenir. Hemen yapım işini yönetenlerin yanına gider ve der ki,

- Ben kızımı azarladım isem, bundaki maksadım iki kibrit gözettiğimden değildir. Onu tutumluluğa alıştırmaktır. Ben zengin bir kimseyim, ama kızım bir yoksulla evlenebilir. Yaşamım darlık içinde geçirmek zorunda kalır. Tutumlu olursa geçim darlığın kimi sıkıntılarını giderme olanağı bulur. Bu nedenle kızıma tutumluluk dersi vermek istedim.

Bu konuşmadan sonra yapımı yönetenler Eyuboğlu' dan özür diler. Yapım giderlerine o da katılır. Bu katılım başkalarına göre çok fazla olduğundan mahalleli camiye onun adını verirler.

4.2.HAZRETİ SÜLEYMAN'IN DEĞİRMENİ

Hazret-i Süleyman sevgilisi Belkıs'la Fırat kıyısındaki sarayda evlenmiştir. Süleyman'ın Belkıs'tan başka bir kaç karısı daha varmış. Kimin yanında gecelerse o gün yemeği de onunla birlikte yermiş. Belkıs'la evlendikten sonra onunu diğerlerine göre daha pişen ve ince ekmek çıkardığını fark etmiş, Hazret-i Süleyman bunun nedenini güzel kansından sormuş. Belkıs ununun babasına ait özel bir değirmende öğütüldüğünü söylemiş.

Belkıs'ın babası, Akdeniz kıyılarında perilerin oturduğu bir adada kalırmış. Hazret-i Süleyman sarayında kullanılmak üzere değirmeni kendisine yollamasını istemiş. Kayınbaba bu isteği reddetmiş. Hazret-i Süleyman buna çok kızmış. Hemen buyruk vermiş. Yüzlerce mandanın boynuzları üzerine mumlar dikilmiş. Gece olunca mumlar yakılarak mandalar adaya doğru sürülmüş,

Periler deniz tutuştu, yanıyor diye bağırmaya, kaçmaya başlamışlar. Adada şaşkın duruma düşen kayınbaba da sağa sola koşmaya başlamış. Ne yapacağım bilmez durumda kalmış. Manda sürücüleri kurtuluşun değirmeni vermekte olduğunu söylemişler. Adam değirmeni getirip teslim etmek zorunda kalmış.

4.3.AKSAK TİMUR'UN ANADOLU'YA GELİŞİ

Timur'un Anadolu topraklarına girip Yıldırım Beyazıt'la savaşmasından önce Suriye'ye yöneldiği günlerde Gazi Antep- Halep arasında Mumbuç'ta (Halk Bumbuç olarak kullanır) oturan bilgin ve ermiş bir kişi varmış.

Bir gün adamın ortalarda görülmediği fark edilir. Aradan kısa bir süre daha geçtikten sonra evinde ölmüş olabileceği ihtimali üzerinde durulur. Konu komşu kapışım kırar içeri girer. Her yeri arar kimseyi bulamazlar. Bu sırada avluda bulunan bir sele dikkatlerim çeker. Seleyi kaldırıncı altında üç güvercin görülür. Güvercinlerden biri sele kaldırılınca uçup uzaklaşır. Biri kanatları kırılmış olduğundan sekerek kaçmaya çalışır. Üçüncü ise tüyleri tüm yolunmuş ve sinmiş biçimde görülür.Orada bulunanlar bu durumdan bir anlam çıkaramazlar. Mumbuç'ta rüya açıklamalarıyla (Tabir) ünlü bir hocaya giderler. Hoca der ki:

Yurdumuzun üstüne bir bela çökmek üzeredir, bugüne kadar kaçmış olanlar canlarını kurtarmışlardır. Hemen kaçacaklar belki kurtulurlar, kalanların sonu ise kötüdür.

Bu olaylardan bir süre sonra Timur'un orduları Mumbuç'u yakıp yıkar.

4.4.CİBİLÖNÜK – ÖCÜBÜLÖNÜK

Gazi Antep'te İslam inancına göre dünyaya gelmiş tüm insanların içinde en çok yemek yiyeni, başka bir deyimle en oburu Cibilönük'tür. Halk buna Öcübülönük de der.

Gazi Antep'in Güney köylerinden Kemnun (Yığmatepe) köylüleri Öcübülönük ün kendi köyleri yakınında gömülü olduğunu ileri sürerler.

Hazret-i Musa bir gün Cibilönük'e yanına çağırılmış. Hak dine girmesini öğütlemiş. Cibilönük "Beni doyurursanız önerinizi kabul ederim" demiş. Bunun üzerine Hazret-i Musa bir dilim ekmekle bir kap yemek getirmiş. Cibilönük'e "Bismillahirramanirrahim" diyerek yemeğe başlamasını söylemiş. Konuğu bu işleği kabul etmemiş. Yemeğe besmelesiz başlamış. Fakat önündekini bitirememiş. Buna çok kızarak Hazret-i Musa'nın üzerine saldırmış. Hazret-i Musa kılıcına asasıyla karşılık vermiş. Kılıç etkisiz kalmış. Bu seferde birkaç kantar ağırlığında bir kaya parçasını fırlatmak üzere iken bir kuş gelerek gagasıyla taşı delmiş. Taş boynuna geçmiş. Ne kadar çabaladı ise boynundan çıkaramamış. Çırpına çırpına ölmüş.

4.5.MEHTERKALE

Efsaneye göre Humanız'ın öbür adı Mehdi Kalesidir. Bu adı İslamların fethi üzerine aldığına ilişkin efsane şöyledir.

İslam ordusu Humanız kalesini de çevirmiş. Hazret-i Ali komutasındaki bu ordu, kaleyi düşürmek için günlerce çabalamış. Bu durum, başkomutan ve birlik komutanlarını üzmeğe, kızdırmaya başlamış. Bir gece Mehdi adında çok genç babayiğit bir subay, yanına aldığı seçme erlerle ani olarak saldırmış. Bunların haykırılarına uyanan askerler silahını kapıp kale çevresindeki yerini almış. Savaş sabaha kadar bütün zoruyla, sürmüştü. Ezan okunurken kale düşmüştü. "La ilahe illallah Muhammed'ün Resulillah" yazılı bayraklar kalenin burçları üzerine çekilmiş. Sevinçlerini, ortalığa yayılan bir haber, üzüntüye çevirmiş.

Kalenin düşmesinde büyük etkisi olan Mehdi aldığı yaralardan kurtulamayarak ölmüştü. Namazı kılındıktan sonra kalenin kuzeyindeki kayalıklar arasına gömülmüştü. Kaleye de Mehti kalesi denmiş. Halk sonra bu birleşik sözcüğü Mehter kale biçiminde kullanmış.

4.6.KALE-İ FUSUS

Yüzyıllar öncesi Gazi Antep bölgesi "Ayni" adında genç ve güzel bir kızın malı imiş.

Güzel Ayni bir gün Sacur kıyısında gezerken derenin güney kenarında yükselen, halkın "Kudret Kayası denilen çıkıntının üstüne oturmuş. Çevresindeki doğal görüntüden etkilenmiş. Kudret Kayasının üstünde bir kale yaptırmayı tasarlamış. Karar vermiş. Çok değerli bir yüzüğünü satarak sağladığı para ile yapımı başlatmış. Bir gün yapımı izlerken bir takım adamların başları önüne eğik, kimilerinin gözleri yaşlı nöbetleşe taşınan bir sandığın arkasından yürüdüklerini görüp, sormuş. Bir cenaze olduğu yanıtını almış. Mutlu günler yaşayıp bir gün bile ölümü aklına getirmeyen kız, bu yanıtın çok etkilenmiş Madem ki sonunda ölüm var diye kalenin yapımını durdurmuş.

Kalenin satılan bir yüzüğün parasıyla yapılması, yapının bir adının da (Kale-i Fusus) olmasının nedeni imiş.

Kalenin yapımı yarım kalınca sonra halk arasında bir kızın başlattığı kale yapımını başka bir kızın tamamlayacağına ilişkin bir inanç doğmuştur. Ayni'nin başlattığı kalenin yine bir kız tarafından bitirildiği hakkında bir söylenti vardır.

4.7.GAZİ ANTEP KALESİNİN KURULUŞU

Eskiden Dülük dağında oturur bir padişahın ayın on dördü gibi bir kızı varmış. Padişah esenlik içinde yaşamım sürdürürken; güzel kızı bir sinir hastalığına tutulmuş, hiç uyuyamaz olmuş. Bundan ötürü padişah eski durumunu yitirmiş, üzüntü içinde yaşamaya başlamış.

O çağlarda, şimdi kentin kurulduğu yer.çevresindeki tepeler ormanlarla kaplı,sacur suyu daha coşkun çağlar. Her yandan pınarlar kaynar. Buralarda gezenlerin içinde esenlik duyguları doğarmış.

Bir gün Padişah hasta kızım tahtirevanla gezmeye göndermiş. Kız epey dolaştıktan sonra görüş açısı geniş bir yere oturmuş. Doğanın çevresine serptiği güzelliklere hoşlanarak bakmaya başlamış Bu sırada yavaş yavaş kendinden geçerek,derin bir uykuya dalmış . Yanındaki koruyuculardan birisi hemen koşarak durumu Padişaha haber vermiş. Tasalı baba olağanüstü sevinmiş. Biraz sonra Dülük Dağı bayram yerine dönmüş.Uzun bir uyku geçiren kız uyandığı vakit kendini sağlık ve rahatlık içinde bulmuş.

Dülük'teki saraya dönen kız büyük şenliklerle karşılanmış. Babasından uyuduğu yere bir kale ve üstüne bir köşk yapılmasını istemiş. Padişah bu isteği kabul ederek,yapım işini başlatmış. Gazi Anten Kalesinin ilk kuruluşu böyle gerçekleşmiş.

4.8.ALİ KAYASI

Hazret-i Ali ordusuyla Sarısalkım köyü civarına gelir. Burada mola verir. Bir süre sonra bir Yahudi gizlice gelerek kılıcıyla Hazret-i Ali'yi öldürmek ister. Kılıncı Hazret-i Ali'yi kesmez. Hazret-i Ali bu durumu fark eder ve kalkıp sinirlenerek Yahudi'nin elindeki kılıcı alır. Hazret-i Ali aldığı kılıcı oradaki bir kayaya çalar. Kılıç kayayı ikiye parçalar. Hazret-i Ali'nin yanında bulunan ibriği de orada taş olur.

4.9.TAŞKIN OVASI

İki kardeş vardır. Birisi evli çoluğu çocuğu var; diğeri bekar kimsesi yoktur.

Bu kardeşler, geçimlerini köyde çiftçilik yaparak sağlamaktadır. İki kardeş gene bir yaz günü harmanda uğraşmaktadır. Harmanda gündüz herkes kendi işiyle uğraşırken geceleri nöbetçi olarak birisi bir gün, diğeri bir sonraki gün kalıp bekçilik yaparlar. Sıra küçük kardeştir. Gece harmanın yanında otururken kendi içinden; “Ben yalnız bir adamım, kimsem de yok. Abim ise kalabalık çoluğu çocuğu var. Onun ihtiyacı var. Şu buğdayımdan biraz onun harmanına boşaltayım” diye geçirir. Kalkar bir çuval doldurup abisinin harmanına aktarır.

Bir sonraki gün büyük kardeş nöbetçi kalır. O da akşam olunca; “Benim ailem var, varlığım iyi. Ama kardeşim hâlâ bekâr, ihtiyacı var. Evlenecek, ev, yurt kuracak” diye söylenir. Kalkar bir çuval doldurup kardeşinin harmanına götürür, boşaltır.

Bu durum birkaç gün devam eder. Bir sabah birden harmanlar artmaya başlar. Epeyce artan harmanları gören iki kardeş birbirine yaptığı iyiliği anlatınca artma kesilir.

Bundan dolayı Gazi Antep’in batı tarafında bir bölgeye “Taşkın Yazısı-Ova” denir.

4.10.ÇARPIN

Burada eskiden,çok evvel kafirler yaşarmış. Bir gece bir iki adam şu yukarıdaki dağlardan gelip köye bakmış.

Düşünmüş, taşınmışlar; bu köyü nasıl ele geçireceklerini. Birisi demiş ki: “Bir gece habersiz gelelim, köyü ateşe verelim.” Bir gece anlaşıp herkesin yattığı bir zamanda köye gelip ateş atmışlar, her yeri yakmış, yıkmışlar. Cana zarar gelmemiş ama herkesin malı, evi tarumar olmuş.

Köylü canını zor kurtarmış ve çekip gitmiş. Daha sonra ortalık sakinleşince dört ev gelerek oturmuşlar.

“Çar”, dört demek, “Pın” yani biz “pin” deriz tavukların evi, dört küçük ev demektir.

4.11.KEFERDİZ

Zamanında burada kafirler oturmuş. Varlıklı kimselermiş. Bir gün Müslümanlar Hazret-i Ali komutasında buraya gelmiş. Hazret-i Ali seyisine karşı tepeye çıkıp düşmana bakmasını söyler. Seyis Hazret-i Aliye koşarak gelip “Ya Ali kefere düz geliyor! Kefere düz geliyor!” diye heyecanla söyler.

Bu olaydan sonra burası biraz da değişerek “Keferdiz” olarak kalmış. Sonradan da “Sakçagözü” oldu.

4.12.GENEYİK

Daha önceleri burası yine ünlü bir yerleşim yeridir. Adına “Yek” şehri denirmiş. Zamanla o insanların burada kimsesi kalmamış ve şehir harabeye dönmüş. Bir zaman sonra buraya yeni yeni insanlar gelmiş.Yeni gelen bu insanlar da yine burayı yerleşim yeri olarak beğenmişler. Şehre hangi ismin verilmesi gerektiğini düşünmüşler. Daha önce buranın adı “yek” şehriymiş, gene “Yek” olsun demişler.

Şehir zamanla Geneyek- Geneyik şeklinde söylenip gelmiş.

4.13.ZEVKİR

Behreman isimli bir Ermeni hükümdarın birkaç erkek çocuğu vardır. Bu çocuklardan biri olan Zevkir en zeki olması yönüyle diğer çocuklardan daha dikkat çekmektedir.

Zevkir zamanla iyice güçlenir. Babasının ölümünden sonra hükümdar olur. Köydeki bugün höyük denen yerde uzun süre oturur. Aynı zamanda babasının tahtına da kendisi geçmiştir.

Zamanla köy hükümdarın adıyla anılarak bugüne kadar gelmiştir.

4.14.İSLAMBATIRAN(İSPATIRIN)

Daha önce Antep ve özellikle bu çevrede sözü geçen başka dine mensup insanlar yaşarmış. Buraya Müslüman olan insanlar gelerek fethetmeye uğraşırlar. İçlerinde Loğ Baba, Toy Baba ve Şirvan Babanın da olduğu insanlar şehit düşer. Bu olay üzerine köye İslâm batıran denmiş ve zamanla Ispatırın olarak söylenmiştir.

4.15.ŞEHREKÜSTÜ

Gazi Antep'te zamanın birinde zengin bir adam yaşamaktadır. Adamla geçinemeyen bir oğlu vardır.

Adamla oğlu dövüşmüşler sonra da; çocuk ben ayrılacağım demiş. Adamlarıyla ayrılarak şehirden uzak bir yere yerleşmişler. Bunları görenler bu adamlar şehre küsmüş, buraya gelmiş diye söylenmiş.

Zamanla halk buraya şehre küstülerin yeri demiş. Zaman geçtikçe Şhreküstü demişler ve burası bir mahalle oluşmuş.

4.16.AYIN ve TAB-1

Osmaniye ile Ceyhan arasındaki bir kalenin Tab adında bir kralı varmış. Bu sırada Antep kalesinde de Ayin adında bir kraliçe egemen bulunuyormuş. Bir av esnasında iki taç sahibi karşılaşmış tanışmışlar. İlk önce yakınlık duymuşlar, sonrada birbirlerine aşık olmuşlar.Sonunda Tap ile Ayni evlenmişler. Bu nedenle kaleye, her ikisinin adının birleşmesinden oluşan Aynitap adı verilmiş.

4.17.AYNI- TÖVBE-2

Antep'in Ayni adında bir kadısı varmış. Rüşvetçiliği dillerde gezermiş. Mahkemeye işi düşenler kadının bu eyleminden çok yakınır fakat bu yakınmalar sonuç vermezmiş.

Bir gün gelmiş, halk arasındaki çekiştirmeler mahkeme duvarlarına çarpmağa başlamış. Bunu haber alan kadı artık rüşvet yemeye tövbe etmiş. Kadının tövbesi halk arasında duyulmuş. "Ayni tövbe etti, Ayni tövbe etti" sözleri alıp yürümüş.

Şehir zamanla Ayni tövbe, Ayıntab diye söylenir. Bir zaman sonra Antep olarak söylenmeye başlar.

4.18.ŞARABIN KEŞFİ

Bir kadının oğlu hastalanmış. El el, dağ dağ, köşe bucak, dolaşarak evcil, vahşi ne kadar hayvan varsa sütlerinden birer parça sağlamış. Ne yazık ki, döndüğü zaman oğlunun öldüğünü öğrenmiş. Bu sebeple süt karışımını evinin bahçesine dökmüş.

Baharda buradan bir fidan çıkmış ve daha sonraki yılda meyve vermiş.Yıllar geçtikte çok gelişen, evin bütün avlu ve çatısının üstünü kaplayan bitki, olağanüstü ürün vermiş. Bu ürünü yemekle bitiremediklerinden kalanının suyunu sıkıp şişelere doldurmuş, tavan arasına bırakmış. Sonra bir kaç yıl süren bir geziye çıktıklarından şişelerin varlığını unutmuş. Dönüşünde başka bir iş için tavan arasına çıktığı zaman üstleri toz bağlamış şişeleri görünce içlerinde meyve suyu bulunduğunu hatırlayarak hemen birini açıp içmiş. Çok geçmeden tatlı bir baş dönmesi duymuş, neşelenmiş, oynamaya başlamış. Eve dönen kocası karısının durumunu görünce şaşırılmış. Bu ne hal demeden kadın bir şişeyi açıp kocasının dudaklarına dayamış. Biraz sonra koca da keyiflenmiş. Türkü söylemeye, nara atmaya başlamış. Mahalleli komşularında bir şeyler olduğunu fark ederek yanlarına koşmuşlar. Çakırkeyf kadın erkek meyve suyundan komşularına da ikram etmişler.

Bir süre sonra, bunlarda sarhoş olmuş, sonunda meyve suyunu içenlerin her biri bir hayvanın alametini göstermeye başlamışlar.

4.19.ON BEŞ NİSAN

Bu köyde çok olan yaşlı kadın varmış. Havalarda hafiften ısınmış ve bu kadın oğlaklarını alarak dağda gütmeye gitmiş.

Yolda giderken komşular ve köylü,“Dağa gitme, yazık, bu havaya,güneşe güvenme” demişler. Kadın bunları dinlememiş aksine “Yağmurlar yağar, oğlaklarım oynar, yağmuru yağdıracak, oğlaklarımın kıkını yesin”diyerek alay etmiş.

Dağda koyun ve keçileri güderken öğleden sonra hava bozulmuş, güneş gitmiş, bulutlar artmış. Kadın bu durumu hiç umursamamış. Biraz sonra gök gürültüsü, rüzgar,yağmur birbirine karışmış. Dağın tepesinden inen sel hem koyun ve keçileri hem de kadını alıp götürmüş.

Yağmur dinip,güneş tekrar çıkmış, komşular kadını beklemişler; ama nafile.Yola çıkıp dağa vardıklarında ne koyun ve keçileri ne de kadını sağ sâlim görmüşler. Kadını dağın eteğinde bulmuşlar ve dağın tepesine mezar kazıyarak gömmüşler. Bu gün nisanın on beşine denk gelmektedir.

4.20.KAMMER KOPPO DAĞI

Hazret-i Ali seyisi ile beraber Keferdiz'e gelir. Burada seyisi Kammer'e; "Şu karşı tepeye git, bak, gel" der. Kammer yavaş yavaş giderken Hazret-i Ali Kammer'e sertçe bağırarak; "Kammer kop! Kammer kop!" diye söyler. Böylece dağın adı "Kammer Koppo" dağı olarak kalır.

4.21. İNCİLİPİNAR

Antep'in o zamanlar suyu güzel, temiz akan bir pınar vardır. Pınarda bir gün birisi bir inci görür. Tam inciye uzanacağı vakit bir gizli el, onu tutar, içeri çeker. O adam böylece kaybolur. Pınarda incinin olduğunu gören insanlar peş peşe şansını dener. Ama nafile, gidenler hep inciye almadan suya çekilir ve kaybolur.

Bir genç inciye alacağını, çıkaracağını yemin ederek pınara gider, elini uzatır inciye yakalamaya çalışır. Tam inciye yakaladığı an, gizli el bunu da pınara çeker. Adam suda kaybolurken inciye dışarı atar. İnciden başkası faydalanır.

Bundan dolayı İncilipınar denmiştir.

4.22.KIZLAR KUYUSU

Kızlar kuyusundan Tılbaşar kalesine gizli bir geçidin olduğunu öğrenen bir alim, yanına cüretkâr birini alarak kuyuya girer.

Bu cüretkâr adamla anlaşmıştır. Kuyuya girdikleri andan itibaren her ikisi de dünya kelamı konuşmayacaklar ve adam alimin peşinden ne tür bir tehlike olursa olsun ayrılmayacaktır. Orta boylu bir insanın yürüyebileceği şekilde olan bir tünelden biraz ilerledikten sonra, her şeyi önüne katmış getiren bir selle karşı karşıya gelirler. Alim hiç korkmaz bir şeyler okur ve sel aniden kaybolur. Yola devam ederler. Bu defa bir eşek arısı sürüsünün hücumuna uğrarlar. Adam yine alimi takip eder, o da yine bir şeyler okur ve eşek arıları da gözden kaybolur. Biraz daha gidince dehlizin ağzını kapatan, biri inerken diğeri kalkan kılıçlarla karşılaşılır. Alim hiç aldırılmaz, devam eder. Kılıçlar da diğerleri gibi kaybolur.

Sonunda gözleri kör edercesine parlayan ve kamaştırın som altından yapılmış, üzeri mücevherlerle dizili bir kapıya gelirler. Bu defa karşılarına insan oğlunun dayanamayacağı güzellikte anadan üryan bir kadın çıkar alim hiç aldırış etmeksizin devam eder. Tam kapıyı açacağı sırada kendisini takip eden arkadaşı; “buna da can mı dayanır hoca” diyerek kadının üzerine atılır. O anda suratlarına birer sille yerler ve kendilerini tekrar kızlar kuyusunun ağzında bulurlar. Bu olay üzerine ikisi de felç olur. Dışarıya çıktıklarında alim şöyle der: Beni bu kadar takip ettin ancak sonunu getiremedin. Eğer biraz daha sabretseydin, ben tam hazinenin kapısını açacaktım sen de hazineyi görünce kadını zaten unutacaktın

O günden sonra Kızlar Kuyusuna girmeye kimse cesaret edememiştir.

4.23.HAZRET-İ ALİ VE SÜRÜSÜ

Hazret-i Ali düşmanlarıyla yaptığı savaşı kazandıktan sonra kendisine ait koyun ve keçileri alarak dağa çıkar. Daha evvel yendiği düşmanları Hazret-i Ali ye beddua ederler.

Bu esnada ise Hazret-i Ali sürüdeki hayvanları otlamaya bırakmış, kendisi de şalvarını yıkamak la meşguldür. Düşmanların ettiği beddua Hazret-i Ali ye geçer. koyun ve keçileri orman haline gelir. Elindeki şalvarı ise iki kolu olan bir dere olur.

4.24. AĞAÇLARIN KÖKENİ

Ukkâşe Hazretlerinin çevresindeki dağda fıstık ağaçları vardır. Bu fıstık ağaçları esas fıstık ağacı değil. Biz buna yaban fıstık ağacı diyoruz. Fıstık ağacının aşılammamış şeklidir.

Bu ağaçları kesen insanların çeşitli musibetler gördüğü söylenir. Onun için kimse karışmaz.

Zamanında Ukkâşe Hazretleri burada şehit olunca kendisine bir türbe yapılır. Buraya gelenler, atlarıyla develeriyle gelirler. Abdest alıp namaz kılar ve duada bulunurlar. Ama hayvanlarını bağlamak için yerlere kazık çakarlar. Her gelen atlı bir kazık çakar. Bu kazıklar Allah'ın yardımıyla hep yeşerir ve zamanla koca ağaç olur. Böylece yeşil bir ağaçlık alan oluşur.

4.25.ALLEBEN

İkinci İslam Halifesi Hazret-i Ömer'in ordusu çölleri aşarak Bizans sınırına dayanır. Öncü komutanı Panem oğlu İyaz'ın birlikleri Anadolu'nun dağlık ve ormanlık bölgesine girerler. Bir gün önlerine iki yanı bağ ve bahçelerle kaplı, kıyılarında pınarlar kaynayan şipşirin bir dere çıkar.

İyaz'ın birliğinden birkaç atlı dere kıyısında çeşitli çiçek ve diz boyu otlarla kaplı pınarlardan birinin başında durmuşlar, önce derenin akışına, pınarın kaynamasına, hayran hayran bakmışlar. Sonra atlarından inerek pınarın basma oturup avuçlarıyla kana kana içmişler. Subaylardan birisi, bir tümsek üzerine oturmuş, önündeki doğa güzelliğini izlemiş. Subay bir aralık oturduğu yerden kalkmış, avuçlarıyla pından su içmiş, derenin ak köpüklerine bir daha bakmış. Sonra yanındakilere dönerek seslenmiş:

- Aynülleben ! Aynülleben !

Genç subayın arkadaşları da bu buluşu beğenmişler, hep bir ağızdan tekrarlamışlar.

Bundan böyle derenin adı Aynülleben kalmış. Daha sonra Alleben diye söyleneleşmiş.

4.26.GERDEK PINARI-1

Vaktiyle yakın köylerden birinde deli gibi birbirini seven fakat evlenmeleri kızın ailesi tarafından engellenen iki genç el ele vererek kaçmışlar, kendilerini Sof dağının ormanlarının içine atmışlar.

Kızın babası ve kardeşleri silahlanıp öfkeli öfkeli iki genci aramaya başlamışlar. Oduna giderken aşıkları gören kötü adamın biri durumu arayıcılara ulaştırmış. Bunun üzerine izleyiciler bir kaç kola ayrılarak araştırmalarını sürdürmüşler. İzlediklerini anlayan kız ve oğlan bıçak gibi kesilmiş bir kayanın yanına varmışlar. Kendilerini koruması için Allah'a yalvarmaya başlamışlar. Bunun üzerine kaya hemen ayrılmış. Yorgun ve bitkin sevdalıları içine almış. Kaya kapanarak eski halini almış. Kayanın önüne gelen izleyicilerin araştırmaları bir sonuç vermemiş, çekilip gitmişler. Bunlar uzaklaştıktan sonra kaya yeniden yarılmış iki sevgili dışarı çıkmışlar. Topladıkları ağaç yapraklarından, otlardan kayanın yanına bir yatak yapmışlar. Burada karı koca olmuşlar. Sabahleyin uykudan kalktıkları zaman ak kaya bu kez yine bağırını yarmış, dışarı sular boşaltmaya başlamış. Yeni evliler soyunarak bu temiz ve soğuk suda yıkanmışlar.

Halk bu olaydan ötürü kaynağın adına GERDEK PINARI demiş.

4.27.GERDEK PINARI-2

Bir zamanlar Sof Alıcı köyünde birbirini seven iki genç vardır.

Gençler birbirini çok sevdiği için kendi aralarında evlilik sözü verirler. Bu sözlerini yerine getirmek için delikanlı kızı ailesinden ister. Delikanlı fakir olduğu için aile karşı çıkar. Çünkü kızın babası köyün en zengini ve aynı zamanda da ağadır. Çocuğa; “Benim dilenciye verecek kızım yok” diyerek onu evinden kovar. Bunun üzerine kız delikanlıyla gizlice buluşur. İkisi de kaçmaya karar verirler. Bir gece delikanlı kızı evinden gizlice alır ve kaçarlar. Gece sabaha karşı kaçarken şehre odundan kömür yapıp satmaya giden bir köylü bunları görür. Ağanın evine gelip durumu onlara söyler. Aile bakar ki kız odasında yoktur. O zaman hemen adamlarını önde gönderir, kendisi de arkadan atıyla gelir. Ağanın adamları kızla delikanlıyı uzaktan fark eder ama kayanın yanına geldiklerinde kimseyi göremezler. Bu arada iki sevgili kendilerini gören köylüye beddua edip Allah’tan imdat dilerler.

Allah bu iki delikanlıyı yanlarındaki kayayı açarak onları içeri almakla dualarını kabul eder. İki sevgili Allah’ı kendilerine şahit tutarak karı koca olurlar. Daha sonra Allah tarafından orada bir pınar kaynar ve orada yıkanırılar. Bundan dolayı buraya Gerdek pınarı denmiştir.

4.28.ACI SU TATLI SU

Vaktiyle bu çevrede egemen bir padişah ve dünya güzeli bir kız vardır. Görenler hemen aşık olur. Padişah, evlenme önerisiyle gelenlerin hiç birini kızına denk görmez, hepsini geri çevirir. Kıza tutulan delikanlılar ah çekerek sarayın yanlarında dolaşırlar. Bu durumu öğrenen padişah çok sinirlen. Sacır suyu kıyısında bir kale yaptırarak burada oturmaya başlar. Ancak gelen bir felaketi önleyemez. Bir yılan kızı sokarak öldürür. Bu sırada yılan padişahın da bir gözünü ısırır.

Kızın ölümü padişahı çok üzer. Kaledeki bir odaya kapanı, günlerce ağlar. Gözyaşları, birikerek iki göl olur. Yılanın ısırıldığı gözünden Acı Suyu sağlam gözünden damlayanlar ise Tatlı Suyu oluşturur

4.29.KATIR HAYVANI

Nemrut Hazret-i İbrahim'i cezalandırmak için kaleye mancınık kurar.

Hazret-i İbrahim Nemrut'a karşı çıktığı için; Hazret-i İbrahim'in yakılması emri verilir.Bu iş için Nemrut emrindeki bütün adam ve hayvanların çalışmasını ister. sırayla bütün hayvanları kaleye odun taşımaları için; Nemrut'un askerleri uğraş gösterir. Fakat hiçbir hayvan bu işe yaklaşmaz.

Katır bu işi kabul eder ve kaleye odun taşır. Katırın bu hareketi Allah yanında hoş görülmez. Allah da katırı cezalandırarak onu kısır bırakır. Böylece Hazret-i İbrahim den sonraki dönemlerde katırların yavrusu olmaz.

4.30.ŞEMPANZE

Şadı boyacılık eden bir adammış. Yalan söylediği için Allah'ın öfkesine uğrayıp şadı olmuş. Bu sırada kırmızı boyalı olan elini arkasına sürdüğünden kıçığı da o rengi almış.

4.31.KAPLUMBAĞA-1

Kaplumbağa arasa uşağı imiş. Tahıl ölçerken hile yaptığından ölçeceği başına geçmiş, tosağa olmuş.

4.32.KAPLUMBAĞA-2

Kaplumbağa zamanla geç bir gelinmiş. Bu gelinin hırsızlık yapmak gibi kötü bir huyu varmış. Bir gün evden hırsızlayıp çalmak için çelikle buğday ölçüyormuş. O esnada kayın pederi görmüş. Gelin çok utanmış.utancından ve saklanma isteğinden çeliği başına geçirmiş ve kaplumbağaya dönüşmüş.

4.33.AYI

Ayı bir Kürt gelini imiş.

Aş eriyormuş. Gönlü kebab istemiş. Evinin yakınında bir katır ölmüş. Onun etinden kesmiş. Kebab yaparken kayınbabası gelmiş. Korkmuş, utanmış, "Aman ya Rabbî kayınbabamın yüzüne nasıl bakayım". Beni bir hayvan et, demiş.

Dileği kabul edilmiş. Ayı olup dağa çıkmış.

4.34.İBİBİK

İbibik taze bir gelinmiş. Bir aynanın karşısında saçını tarıyormuş. Bu sırada kayınbabası içeri girmiş. Utanmış, "kayınbabası başımı dolbak gördü. Yüzüne nasıl bakayım artık," demiş. Bunun üzerine Allah kendini bir ibibik kuşu yapmış. Başındaki kepezi tarağı imiş.

4.35.KEKLİK

Hazret-i Ali kafirlerin elinden kaçarak bir kavağa çıkıp saklanmış. Bunu keklik görmüş "Ali kavakta, Ali kavakta" diye bağıarak haber vermiş. Bunu duyan kafirler gelip Hazret-i Ali'yi yaralamışlar. Keklik Ali'nin kanından içmiş. Bu hareketi Allah'ın öfkesini üstüne çekmiş. Onu bir kuş etmiş, içtiği kandan ağzı ve avuçları kızıl renge boyanmış. Bunun için "kak kavak" yani " Ali kavakta diye bağıırmış. Kekliğin bu suçu dolayısıyla öldürmek mubah, beslemek günah imiş.

4.36.KUM KERTİŞ-1

Nemrut'un Hazret-i. İbrahim'i hazırlattığı odunu yakmak için kö-rüklemiş, üflemiş. Bunun için kum kertışı öldürenler cennetlikmiş. Kum kertişin durduğu yerde başım sallayışı, ateşe üfleme işinin bir devamı imiş.

4.37.KUM KERTİŞ-2

Kum kertiş bir taşın başına çıkmış. Yüksek sesle bağırarak; “Allah yok, para çok, Allah yok para çok” demiş.

Kum kertişin bu sözleri çevrede bulunan halkı sinirlendirmiş. Eline balta, sopa ne bulduysa herkes kum kertişi dövmüş. Bunun üzerine yediği dayaktan dolayı kum kertişin sırtı simsiyah olmuş. Daha sonra kendinden sonraki nesli de sırtı simsiyah yaratılmış.

4.38.YARASA

Hazret-i Süleyman'ın karışı çocuk getirecekmiş. Kadın,Hazret-i Süleyman'a "Emret de bütün kuşlar gelip, tüylerini döksünler, çocuğa yatak yapacağım" demiş. Yarasa çocuğun uyanınca tüysüz halini görür ağlar diye ilkin nazlanmış. Sonra da dökmüş. Ama bir daha tüyleri bitmemiş. Bunun için yarasa tüysüz olduğundan gündüzleri dışarı çıkamazmış.

4.39.TAVŞAN

Tavşan eskiden eşekmiş. İnsanların elinden usanmış. Ey Rabb'im, beni bu halden kurtar, diye yalvarmış. Bunun üzerine tavşan olmuş. Kulaklarının uzunluğu, etinin kötülüğü bundanmış.

4.40.SERÇE

Serçe Hazret-i Süleyman'ın davetine yarasa ile birlikte gitmiş. Kaçmasın diye ayağına bukağı vurulmuş. Fakat bukağı ile birlikte kaçmış. Serçelerin yürürken çift ayakla atlaması bundanmış.

4.41.YILAN

Yılan cennetin kapıcısı imiş. Şeytanın sözüne uyarak onu içeri sokmasına önce Havva'nın sonra Adem'in buğday yemesine sonra cennetten kovulmasına sebep olduğu için Adem (ayakların kırıla, yüzün yüzün sürünesin), diye beddua ettiğinden deve ayaklarına benzeyen ayakları kaybolmuş. Bunun için yılanın ayaklarını, gören cennetlikmiş.

Yılan buna kızarak "Bende rastladığım Adem oğullarını sokarım" demiş. Allah'ta o zaman "Bende senin saktıklarını cennetlik ederim" diye cevap vermiş. Yılan "bende suları ağılar, onları bu yoldan zehirlerim" demiş. Bundan ötürü Allah eşeklere sudan geçerken işemelerini emretmiş. Eşeğin sidiği sudaki ağıya panzehirmiş. İşte katır ve eşeğin sudan geçerken işemeleri bundan ötürü imiş.

4.42.ÜVEZ

Nuh tufanı olduğu zaman hayvanların her birinden bire tane alan Nuh peygamber suda yoluna devam eder.

Fare gemini dibini kemirerek deler. Su almaya başlayan gemini bu durumunu önleyecek kimse çıkmaz. Bunun üzerine yılan kıvrım olup geminin su alan kısmını kapatacağını söyler. Bunu yapmak için de şartı olduğunu söyler. Üveze, “Git dünyayı dolaş. Bana, eti tatlı olan kimse onu söyle” der. Üvez dolaşır ve gemiye döndüğünde insan etinden tatlısını bulamadığını söyler. Bu olay üzerine kırlangıç; “Hele üvez kardeş dilini uzat” der. Üvez dilini uzatınca kırlangıç üvezin dilini gagasıyla ısırarak koparır.

Dili kopan üvez bundan sonra vızlayarak ömrünü devam ettirir.

4.43.KIRLANGIÇ

Kırlangıç gemide giderken üvezin dilini koparınca; üvez ağzı kan içinde vızlayarak durumu yılanı şikayet eder. Yılan da geminin su alan yerinden kalkar. Gemi su alır. Kırlangıcın yaptığı bu harekete sinirlenir.

Yılan; “Seni ve yavrularını sokacağım, bundan sonra benden korkun.” diyerek kırlangıcı tehdit eder. Kırlangıç da “Biz de yuvamızı senin ulaşamayacağın yerlere ve insanoğlunun evlerinin tavanlarına yaparız.” diyerek söyler. Bundan sonra kırlangıçlar yuvalarını yılanın şerrinden korunmak için hep yükseklerle ve insanların evlerinin tavanlarına yapar.

4.44.KADININ ÖLDÜRDÜĞÜ YARATIK

Eltim yeni doğum yapmıştı. Yanında kayınvalidesi kalıyordu. Çeşitli ihtiyaçlarıyla ilgileniyordu. Gece yatarken,yarı uykuda yarı uyanık durumdayken kapı vurulmuş.

Kaynanam öbür odada çocukla uğraşıyormuş. Kapı açılmış ve içeri garip bir yaratık girmiş. Eltim korkmuş,var gücüyle bağırması ama nafile. Derken bu meyanda,yaratık eltime yaklaşmış. Üzerine oturmuş, eltim var gücüyle bağırması; fakat sesini duyan olmamış.

Bu sırada eltim yaratığın boğazından yakalamış, boğazını iyice sıkmış. Böylece yaratığı öldürmüş, yaratık eltimin üzerine düşmüş.

Sabah eltim uyandığında kırmızı bir çaput görmüş. Normalde orada o çaput olması imkansız.

4.45.KADINA ZARAR VEREN VARLIK

Yengem, ağabeyim askerdeyken, kayını bize geldi.Vakit yatsıdan sonraydı. Anam öldüğü için yengemin yanına gitmemi söyledi.

Yengem dört aylık evliydi o zaman.Yengemin sol tarafı sızlamış, karşıda duvarın dibinde biri duruyormuş.Yengem de bu arada kızını görmek istemiş. Sabah kalkmış, eşikte kara kedi görmüş. Kediye “pişt” demiş ve elini kaldırmış. Bu arada yengemin dili tutulmuş.

Günden güne kötüleşmiş, çok doktor gezmiş ama daha da kötüleşmiş.Sürekli uykusu olur ve uyurmuş. Akyol mahallesinde v.s. çok hocaya, bakımcıya götürmüşler.Kasenin çevresi yazılmış v.s. çok iş olmuş.

En sonunda şeyhi varmış.Ona haber vermişler. Şeyh adamlarıyla gelmiş.Yengem durumu anlatırken, kayınvalidesi mangalda bir ateş yakmış. Şeyh; “Sana dokunan geldiğinde, bize, ateşi yak” de, demiş. Şeyh,siyah ipten düğüm yapıp ve yengemin boynuna asmış. Elindeki esasını yere vurup isimler çağırılmış.

Ateş uzun bir süre yanmış.Yengeme dokunan kara kedi gelince yengem “yak” demiş.O zaman kediyi yakalamışlar.Yengem de kurtulmuş.

4.46.LOHUSA KADIN-1

Lohusa bir kadına albastılar musallat olur. Kadın kendini albastıların elinden kurtaramaz. Albastılar kadının ciğerini alırlar. Yolda giderken insan kılığına girerler. Kalabalığın arasına karışır ve kaybolur.

Kadın ise bu duruma daha fazla dayanamaz ve ölür.

4.47.LOHUSA KADIN-2

Lohusa iken bir kadın korkar.Bir hocaya giderler.

Hoca; kadının kocasına “Oğlum bir pazbant al, filan köprüde dur. Kadına dokunanların bayramı var.Onlar at üstünde gelir. Şöyle şöyle bir kılıkta gelecek adam var. Ona selam ver ve filan hocanın selamı var” diye, diyerek adamı tembihlemiş.

Adam,hocanın dediği gibi yaparak,köprüye gider.Adama hocanın selamını söyler.Adam selamı alır.Atıyla hızlıca oradan gider. Kadının kocası,evine geldiğinde hanımını iyileşmiş olarak görür.

4.48.LOHUSA KADIN-3

Kadın nefse olmuş. Canı su istemiş. Ağzıyla da söylemiş.

Hemen yakının da bir pınar kaynamış. Kadın gitmiş o pınardan kana kana suyunu içmiş.

Sonra albastılar ona yaklaşmış ve onu yakarak öldürmüşler.

4.49.CİN

Adamın biri suda çimermiş. Cinlerden oluşan kalabalık bir kadın grubu da suda çimmeye gelmiş.

Adam çimerken kadınlardan biri bu adama yapışır. Bu adamı bırakmaz. Adamdan kendisiyle evlenmesi sözünü alarak bırakır. Adam kadınla evlenir. Kadının yaşlı kayınvalidesi bir zaman sonra ölür. Kadın ölürken gelin sırtını döner. Bu durumu gören adam kadına bu hareketin sebebini sorar, ama cevap alamaz.

Bu sefer kayınvalidesinin tabutunun üstünde yamalık gören gelin kayınvalidesinin arkasından gülmüş.

Adam cenazeyi mezara koyup gelince tekrar kadına sormuş. “Anam ölürken sırtını döndün, cenazesi giderken güldün” demiş.

Kadın “boş ver söylersem senin zararına olur, üstelik beni de kaybedersin” demiş

Adam ısrar edince; kadın şöyle demiş: Anan ölürken onu boğazladılar ve her taraf kan oldu. Çünkü o bizim çok canımızı yaktı. Ben de dayanamadım sırtımı döndüm. Tabuta giderken de tabutunda çaput gördüm, o çaput yol boyunca kendisine korkuluk olmuştu. Bu çaput da ananın ömründe yaptığı tek hayırdı.

Bu sözleri söyleyen kadın evdeki kanları siler ve kaybolur.

4.50.SUDAKİ KADIN

Adamın birisi hayvanıyla odun kesmeye gider. Odunları keser, hayvanına yükler ve tekrar evine doğru yola çıkar.

Yolda gülerek, türkü söyleyerek gelirken bir havuzda(suda) yıkanan güzel bir kız görür. Hayvanını bırakır hemen suya atlar. Kadını yakalar ama kadın adama şöyle söyler. Beni bırak ben senin bildiğin türde biri değilim. Burada yalnız ben yokum, arkadaşlarım da var

Adam inanmayınca; kadın benim farklı olduğumu görmek istiyorsan beni bırak der. Eğer kaçarsam bil ki insanım. Yok başka bir şey yaparsam o zaman senin bildiğin insanlardan değilim, kaçarsam zaten beni yakalarsın ,der.

Adam kadını bırakınca birden suyun yüzü kan kesilir ve adam ölür.

4.51.CİNİN EVLİLİK İSTEĞİ

Mısırdaki El-Ezher Üniversitesinde okumuş bir öğrenciden dinlemiştim. Çocuk birkaç gün garip rüyalar görür.

Aradan birkaç gün geçince gördüğü rüyalar artık normal duyduğu sesler olur. Artık evin içinde yolda her yerde aynı sesi işitir. Önceleri pek önemsemez ama sonra sesler oldukça kendini rahatsız eder. Kurtulmak için doktora gider. Doktor ilaç yazar ama çocuk iyileşmez. Bir gün çevreden işittiği sesin artık ayak parmaklarından geldiğini görür. Bundan çok korkar bayılır ama değişen bir şey olmaz. Cin kendisine zarar vermek istemediğini sadece kendisiyle evlenmek istediğini söyler. Çocuk kendisinin öğrenci olduğunu bunun için de şu an okulunu bitirmesi gerektiğini anlatır. Ama pek bir sonuç alamaz. Çocuk son çare Türkiye'ye gelir. Burada hocalara gider. En son bir hocaya gider. Hoca cinle konuşur. Ona kendi taifesinin daha iyi olacağını insanoğluna güvenmemesi gerektiğini anlatır. İnsanlarla geçinmesinin zor olduğunu söyler. Kendisinin evlenmesi için de cinlere söyleyeceğine söz verir.

Bunun üzerine cin öğrenciyi terk eder. Öğrenci de rahat nefes alır.

4.52.YANAN CİNLERİN GAZABI

Kadının birisi kışın kaynattığı dolmanın suyunu mutfağın lavabosuna döker. Aradan birkaç dakika geçince kadının elleri titremeye başlar ve kadının elleri felç olur. Kadını doktora götürürler ama kadın iyileşmez. En sonunda kadını bir hocaya götürür. Hoca kadını dinler daha sonra da cinleri çağırır. Cinlerden birisi, yanmış bir halde hocanın huzuruna gelir. Durumu anlatır ve bu kadının kendilerini uyarmadan kaynamış suyu üzerlerine döktüğünü söyler. Hoca kadının bir daha böyle bir şey yapmamasını ister. Kaynamış suyu dökerken besmele çekmesini söyler ve cinlerin kendisini bağışladığını söyler. Kadın iyi olmuş halde eve gelir.

4.53.SICAK KÜL VE CİNLER

Komşumuz ocakta ekme  yapmıştı. Ekmeği pişirmeye yardıma gitmiştim.

Ocak dolu olduğu için k l n  boşaltmak için doldurup kapının önündeki  p kovasına döker. D kmesiyle ellerinin donması bir olur. Elleri hareket etmez ve öylece havada kalır. Hemen içeri girer. Biraz oturunca akşam ocağa götürülür. Ocakta ufak bir mevlit okuturlar. Gece veli kişi gelir ve ona rahatsızlığını sorar. Kadın sıcak külü kovaya boşaltınca bu hale geldiğini söyler.

Veli insan, bir kez daha sıcak külü besmelesiz d kmemesini tembihler ve elini kadının kolları üzerinde gezdirerek gider. Sabah kadın düzelmiş olarak eve gelir.

4.54.SÖZÜNDE DURMAYAN ÇOBAN

Çobanın biri gece karanlığında yolunu şaşırması. Davarlarını süre süre kayalıklar içine düşmüş. Buradan kurtulmak için sağa sola koşmuş. Bu sırada, davarlar da, kendisi de susuzluktan çatlayacak duruma gelmişler. Bir aralık Mehterkale ile Cünüt dağı arasına gelmişler. Susuzluğun sıkıntısı son haddini bulmuş. Yüzünü göğe çevirerek:

-Tanrım bizi bu susuzluktan kurtarırsan yedi kurban keserim diye yalvarmaya başlamış. Sabaha karşı (Hacet Kapıları) açık bulunduğundan dileği kabul olunmuş. Önündeki dereden bir pınar kaynamaya başlamış. Çoban ve sürüsü kana kana su içmişler.

Sabah olup güneş doğunca, çoban abasını ve çamaşırlarını çıkarmış yedi tane bit bulmuş. Bunları teker teker başparmaklarının tırnakları arasında kırmış. Sonra alaylı bir sesle; "İşte sana yedi tane kurban!" demiş.

Tanrı, çobanın sözünde durmayışına üstelik bitlerini kurban yerine koyduktan sonra alaylı konuşmasına kızmış. Kendini ve sürüsünü taş etmiş.

4.55.KIRKKIZ

Yaşları genç kırk kız çocuğu şu karşı dağa çıkmışlar. Kimisi gülüyor, kimisi oynuyor, velhasıl şenlermiş.

Biraz zaman geçince dağın alt tarafından bir grup atlının kendilerine doğru geldiğini görmüşler. Orada Allah'tan dilek dilemişler. "Allah'ım bizi ya taş eyle, ya kuş eyle!" demişler.

Allah da onları taş etmiş, kötülerin elinden kurtulmuşlar.

4.56.YEDİ KIZLAR

Çok eskiden Nizip'teki Taşbaş dağı ormanlıkmiş. Kaynak pınarları ve suları varmış. Dağın hemen arka tarafında yedi kız yaşarmış.

Bu kızlar dağda hep ot toplarlar, topladıkları otları geçimlerini sağlıyorlar.

Bir gün iyi niyetli olmayan insanlar bunlara musallat olunca, bunlar da birlikte beddua etmişler. Hepsi orada taş kesilmişler.

Bu gün Taşbaş dağında yedi taş yoktur ama, bunun yerine yedi mezar bulunmaktadır.

4.57.DERMANLI DEDENİN BEDDUASINA UĞRAYAN KADIN

Halk arasında Değirmenli Dede diye de bilinen bir eren bir değirmen çalıştırır. Suyla çalışan değirmenin yakınında bir pınar vardır. Pınarın suyu halk tarafından kutsal kabul edilir. Halk suyu kirletmemeye özen gösterir.

Bir gün kadının biri halkın uyarılarına aldırmaz, ve pınara hayvanlarını ve kilimlerini alarak gelip temizlik yapmak ister. Halk kadını bu hareketinden uzaklaştırmak ister. Kadın dinlemez.

Kadın temizlik yaparken dedenin bedduasına uğrar. Kadın, eşyası ve davarı taş olur. Su kurur ve dede ortadan kaybolur. Köylü oraya bir türbe yapar.

4.58.TAŞBAŞ

Nizip'in batısında bir tepe vardır. Adına halk "Taşbaş" der.

Vaktiyle yedi kız kardeş odun toplamak üzere bu tepeye çıkarlar. Burada şakalaşarak, türkü söyleyerek, odun ararken yedi atlının kendilerine doğru geldiklerini görür ve korkarlar. İçlerinden biri yüzünü gökyüzüne çevirerek:

- Allah'ım eğer bu atlılar kötü niyetle yanımıza geliyorsa kendilerini taş et. Halk arasında bizi onursuz duruma düşürme diye yalvarır. Öbürleri de kardeşlerinin bu yalvarışına katılırlar Biraz sonra bakarlar ki gelen atlılar buldukları yerde kımıldamaz olurlar. Neden sonra korka korka yanlarına yaklaşır, bir de görürler ki yedisi de taş olmuş. Meğer bunlar kötü niyetle geliyorlarmış. Tanrı kızların içten gelen dualarını kabul etmiştir.

Bu taşların üstü çok eskiden tıpkı adam başına benzermiş. Halk bundan dolayı Taşbaş adını vermiş.

4.59.AŞIK TAŞI

Nizip'in Eren köyündeki Fırat'ın karşı kıyısında karşı karşıya duran taŐlara AŞık Taşı denilmektedir.

Bu taşlarla ilgili bir efsane anlatılır. Bir köyde birbirini seven iki genç evlenmek isterler. Fakat kızın ailesi izin vermez. Fırat'ı geçerken kızın ailesi yetiŐir, kızı tutar alır. aşıklar Fırat'ın karşılıklı kıyılarında kalırlar. Birbirine kavuŐamadıkları için taş olmak isterler. Dilekleri kabuk olur ve taş kesilirler.

4.60.AŞIĞIN BAŞI

Nizip'in Şu an sular altında kalan Kale Meydanı köyünde AŞığın başı diye bilinen bir kaya vardır.

Anlatılan efsaneye göre; birbirini seven iki genç Fıratın karşı kıyısında yaŐarlar.

Birbirini seven iki sevgili evlenmek isteyince kızın ailesi karşı çıkar. Kız ailesine haber vermeden kaçmak ister. Fakat nehrin kıyısına gelen iki sevgili kızın ailesine yakalanır. Kızın ailesi kızlarını alır.oğlan yüzerek karşı kıyıya varır. Kızı kaybeden oğlan bu duruma dayanamaz.

Dilekte bulunarak taş olmak ister. Dileği kabul olur ve oğlan taş kesilir.

4.61.YANAN AŞIKLAR

Rum kale kralının çok güzel olan kızı halktan bir delikanlıyı sever. Kızını, kralın gönlü ile bu delikanlıya vermesi olanaksızdır. İkisi de birbirini aşırı sevdiği için birlikte kaçarlar. Kral durumu öğrenince çok kızar, hemen yakalanmaları için buyruk verir. Kaledeki tanıdıkları aracılığıyla kralın emrini haber alan aşıklar daha uzaklara kaçamadan yakalanma tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar, kendilerini Henisliğe atarlar.

Henisliğe tabandaki bir kuyudan çıkılır. Yukarıda kuyunun ağzında bulunan eli sopalı tek adam bile yerin savunma düzeni bakımından bir orduya karşı koyabilecek güçtedir. Bu nedenle kralın adamları teker teker yukarı çıkarak kaçakları yakalama olanağı bulamazlar. Bu başarısızlık krala bildirilir. Kral kendisi gelir oda bir şey yapamaz. Bunun üzerine Henisliğin önüne odun yığdırır, kız ve oğlan aldırış etmez. Odun yığınını ateşletir. Yüzlerce tonluk odunun yanmasıyla Henislik ve çevresi gerçek bir cehenneme döner. Odunlar tüm yanıp ateş söndükten sonra, buraya gelenler iki sevgilinin birbirlerine sarılmış iskeletleriyle karşı karşıya kalırlar.

4.62. UKKÂŞE HAZRETLERİNİN DEVESİ

Ukkâşe Hazretleri bugün kendi adının verildiği köye İslâm askerleriyle birlikte gelir.

Düşmanlar bir ara sahabeyi yalnız başına yakalar. Sahabe yaralanmış devesini aşağıda bırakarak dağa doğru tırmanır. Çok geçmeden atılan oklar sonucu ağır yaralanır. Düzlükte bıraktığı devesi ise daha fazla düşmanın saldırılarına dayanamaz. Durumu gören sahabe devenin düşmanlarınca öldürülmesini istemez.

Allah'a duada bulunarak "Allah'ım bu hayvanı da taş et" der. Çok geçmeden deve orada taş kesilir. Bu durumu gören sahabe Allah'a dileğini kabul ettiği için şükreder. Zaten ağır yaralı olduğu için de kısa zaman sonra orada şehit olur.

4.63. ALİ NACAR CAMİİ VE YAPILIŞI

Ali adında bir nacar yıllardır biriktirdiği para ile bir tapınak yaptırmak istiyor. Bu düşüncesini din adamlarına açıyor. Söz birliğiyle böyle kutsal bir yapıt için harcanacak paranın helal olması gerektiğini belirtiyorlar. Bu söz üzerine Nacar Ali'nin içine bir kurt düşüyor. Paramın içine haram karıştı mı diye düşünmeye başlıyor. Olabilir ya, belki para sayarken fazla almıştır veya müşterilerinden birinin ucuz gereç kullandığı halde iyisi gibi para vermiştir. Belki alıcının toyluğundan yararlanarak baskın fiyatla satış yapmıştır. Böylece parasının içine haram karışmıştır.

Nacar Ali düşünür, taşınır, sonunda bir deneme yapmaya karar verir. Bir yalankoz ağacının içini ustalıklarla oyar altınları içine doldurur. Ağzını fark edilmeyecek biçimde kapatır. Havaların yağışlı, derenin taşkın bir zamanında bu ağacı derenin içine atar. İçi altın dolu bu yalankoz ağacını sular sürükleyip götürür.

Aradan aylar geçer Nacar Ali tevekkül içinde bekler. Bir gün dere köylü bir adam dükkanından içeri girer, omzundaki yalankoz ağacından kesilmiş bir parçayı yere atar. Bundan sapanındaki eksik bir yerin yapılmasını ister. Sonra şu sözleri söyler:

- Çok sağlam, kurşun gibi ağır bir ağaç.

Ali Nacar dereye attığı ağacı hemen tanır. Yüreği sevinçle kabarır. Köylüyü gönderdikten sonra ağacın kapağını çıkarır, altınları çekmecesinin içine doldururken hem biriktirdiği paraların helal olmasının hem de camii yaptıрмаğa başlama arifesinde olmanın sevinci içinde Tanrıya şükreder.

4.64.KANALICI CAMİİ

Mahallenin suyu ve camisi yoktur. Bu mahallede yaşayan zengin birisi mahalleye bir cami ve çeşme yaptırmaya karar verir.

Hem cami hem de çeşme için masrafları kendisi karşılayacaktır. Bir gün yaptığı bu işler hakkında konuşurken “Kan alacak damarım kalmadı” diyerek çok para harcadığını ve elinde harcayacak hiç parası kalmadığını söyler.

Bu sözden sonra mahallenin ve çeşmenin adı Kanalıcı olarak kalır.

4.65.KARAGÖZ CAMİİ

Bu camii eskiden mevcut küçük bir cami veya mescit iken harap olmuş.

Halk arasında dolaşan söylentiye göre meşhur büyük Koca Battal Ağanın birkaç koyun ve keçi sürüsü varmış. Allah'a yalvarmış. Ey Allah'ım şu kara gözlü sürülerimden bana helal kazanç ver de şu camiyi yeniden yaptırayım demiş. Allah duasını kabul etmiş.

Büyük Koca Battal Ağa zengin olmuş, camiyi yaptırmaya başlamış. Kendisi ve karısı, çocukları amale gibi çalışıp toprak taşımışlar nihayet camiyi yaptırmışlar ve büyütmüşler. Bundan dolayı Karagöz camii denmiş.

4.66.KESİKBAŞ

Kesikbaş bu yörede sözü geçen Şah Abdullah adlı biridir. Bir gün Şah Abdullah'ın sahibi olduğu bu memleketi devler ordusu basar. Uzun süren savaştan sonra devler Abdullah'ın ailesini ve hayvanlarını esir alır. Şah Abdullah'ın gövdesini başından ayırarak gövdesini yiyen yedi başlı dev ailesini de yanında götürür.

Şah Abdullah gövdesiz başı ile yuvarlanarak Medine'de ki peygamberin meclisine varır. Peygamberin ashabı gövdesiz başı görünce şaşırır. Peygamber Abdullah'a bu durumun nedenini sorar. Abdullah da yedi başlı devin kendisini bu hale soktuğunu söyler.

Peygamber devler ordusuyla mücadele etmek isteyen olup olmadığını sorunca hiç kimse ses çıkarmaz. O zaman Peygamber Hazret-i Ali ye dönerek "Allah'ın sırrı sende ya Ali! Bu işin üstesinden ancak sen gelirsin." Diyerek Hazret-i Ali ye emir buyurur.

Hazret-i Ali Zülfikârını alıp Düldülüne binerek; Abdullah' a "Gel seni kucağıma alayım, beraber gidelim." der. Abdullah kabul etmeyerek yuvarlanarak gideceğini söyler. Şah Abdullah Hazret-i Ali'nin hızıyla aynı hızda Keferdiz'e gelir. Abdullah Hazret-i Ali'ye devlerin girdiği kuyunun ağzını gösterir. Hazret-i Ali dibi görünmeyen bu kuyuya bakarak kendileri birbirine ular ama sonunu bulamaz. Sonra kendini kuyunun içine bırakır ve devlerin olduğu yere ulaşır. Abdullah la beraber devlerin sarayına girerler. Sarayın odalarını gezerken Abdullah'ın eşini ve çocuklarını görürler onları kurtarıp diğer insanların da yerlerini bularak dışarı çıkartırlar.

Hazret-i Ali devin yerini sorar. Abdullah'ın hanımı yerini göstererek dev uyandığında onu öldürmesini söyler. Dev uyanınca durumu görür hemen kalkarak Hazret-i Ali ye karşı yedi başıyla harekete geçer. Hazret-i Ali bir çırpıda devi kılıcıyla ortadan ikiye böler. Dev kendisine bir şey olmadığını zannederek Hazret-i Ali ye güler. Hazret-i Ali sağa sola sallanmasını söyleyince; dev bir de bakar ki vücudu iki parça olmuş.

Hazret-i Ali devleri yenip Abdullah'ın halkını ve hayvanlarını kuyudan çıkartır oradan ayrılır. Abdullah da biraz ileri gidip kesilmiş kafasıyla ruhunu Allah'a teslim eder. Düştüğü yere türbesi yapılır.

4.67. AYŞE BACI CAMİİNİN YAPILIŞI

Gazi Antep'in Boyacı Mahallesiinde Hacı Ali Ağa adında oldukça zengin bir adam varmış. Bu adamın üç oğlu, bir de tanrının övüp yarattığı güzel mi güzel bir kızı varmış. Birbirlerine karşı şefkat ve sevgiyle bağlı bulunan aile mutlu günler geçirirken, boy bos atıp gelinlik çağına basan kızları Ayşe hastalanmış. Her gün biraz daha sararıp solmaya başlamış. Bir süre sonra da yatağa düşmüş. Anne ve babasının gözbebeği, kardeşlerinin uçan kuştan sakındıkları güzel Ayşe derin bir sessizlik içine dalmış.

Hastalık bir gün yarasını dışa vurmuş. Sonucu mudur, yoksa o çağ doktorlarının anlayamadığı korkunç bir dert midir? Bunu kimse kestirememiş. Günler geçtikçe Ayşe'nin yaşantı ile bağları teker teker kopmağa başlamış. Ölümün görünmeyen eli ona doğru her gün biraz daha yaklaşımağa başlamış. Bir tasa bulutu yalnız Ayşe'nin evini değil, bütün mahalleyi kaplamış.

Kızcağız hasta yatağında ölümle pençeleşirken bir gün bir düş görmüş. Rüyasında ak sakallı, nur yüzlü, eli dayaklı bir adam baş ucuna dikilerek benimle birlikte gel, demiş. Ayşe adamı izlemiş. Boyacı Mahallesiinde Kozanlı'ya kadar yaşlı adam önde, Ayşe arkasında yürümüşler. Bu gün kendi adıyla anılan camiin bulunduğu yere gelmişler. O zamanlar buraları bomboşmuş. Yaşlı adam şimdiki mihrabın bulunduğu yerin biraz güneyini gösterdikten sonra aralarında şu konuşma geçmiş.

- Kızım senin sonsuz durağın iste burasıdır.

- Bu boş ve ıssız yerde ben ne yapayım.?

- Zaman gelecek, buralar evlerle dolacaktır. İşte şuraya bir cami ve medrese yaptıracaksın.

- Benim param mı var, ne ile yaptıracağım?

- Sandığında çeyizin, kollarında bileziğin, boynunda altınların var. Baban da yardım eder, yaptırabilirsiniz. Sonra eline bir taş alarak toprak üzerinde camii ve medresenin, yapılacağı yerleri kıza mezar olacak bölümü çizip göstermiş. Ayşe de kendince bir takım bellilikler koymuş birlikte geri dönmüşler.

Ayşe yarı uyku, yarı dalgınlık durumundan kendine geldiği vakit sabah ezanı okuyan müezzinlerin sesleri geliyormuş. Yataktan doğrulmuş. Annesini yanına çağırılmış. Düşte gördüklerini bir bir anlatmış. Tasalı anne hasta kızının düşünö, oğullarına ve kocasına aktarmış. Bu olay evin içindeki tasalı havayı biraz daha yoğunlaştırmış.

Ayşe'nin kesin isteği üzerine Hacı Ali hemen bir araba çağırarak kızını yanına almış. Ayşe'nin kılavuzluğuyla tanımlanan yere gitmişler. Babasının koluna dayanarak yürüyen kıızı. yaşlı adamın rüya da işaretlediği yerleri babasına göstermiş, tasalı baba; kızım, inşallah rahatlaşır, sandık ve ziynet nesnelere kendin kullanırsın. Mademki rüyanda senden bir cami yaptırman istenmiş. Gönlünü hoş tut. Bunu hemen yaptırmaya girişirim, demiş. Döner dönmez hemen bu hayırlı işin hazırlıklarını yapmaya başlamış.

Ne çare ki Ayşe'si bir kaç gün sonra ölmüş. Sözleri vasiyet kabul edilerek çeyiz nesnelere, süs altınları paraya çevrilerek cami ve medresenin yapımına harcanmış. Yapılan camiye de AYŞEBACI CAMİ adı verilmiş.

4.68.NALLI BABA

Gazi Antepli bir katırcı tek hayvanıyla yakından dostu bir katırcının kafilesine katılarak kent kent yük taşır, geçimini bununla sağlarmış. Bir gün kervan Sivas ile Kangal arasında konakladığı sırada katırı hastalanmış. Durumu gittikçe ağırlaşmış. Hayvan sabaha karşı daha da ağırlaşmış. Kervan yola çıkmadan önce "Bana yıllarca hizmet vereni kurda, kuşa bırakmam diye yükünü arkadaşlarına vermiş hasta katırıyla durak yerinde kalmış. Biraz sonra hayvan ölmüş. Hemen bir ağacın beş on metre ötesinde bir çukur kazarak içine gömmüş. Bir insan mezarı gibi ayak ve baş uçlarına iki taş dikmiş. Yeni bir kervanın gelmesini beklemeye başlamış. Yatsı ile akşam arası büyük bir kervan gelmiş, içlerinden birisi yanına gelerek bu mezar hangi babanın deyince hemen şu yanıtı vermiş:

"Naili Babanın." "Sen necisin" sorusuna cevabı da:

"Hizmetçisiyim" sözü olmuş.

Biraz sonra bu durum, çok uzaklardan buraya ilk gelen kervancılar arasında hemen yayılmış. Bunun üzerine para, çeşitli eşya ve yiyecek sadaka olarak yağmış. Bu durum karşısında Nallı Babanın Hizmetçisi önce şaşırılmış, sonra burada temelli kalmaya karar vermiş. Hemen iç çamaşırlarının ayrı renkte olanlardan büyüklü küçüklü parçalar keserek ağacın dallarına bağlamış. Sabahleyin kalkanlar bu işaretlerden bir erenin türbesinin bulunduğunu öğrenmişler. Kervan sabahleyin yola çıkarken akşamki sadakalarına daha da eklemişler. Böylece her gelen kervancıların bol yardımlarıyla hizmetçi adeta zenginleşmiş. Bunun üzerine Nallı Babanın kabri üzerine bir türbe ile yanı başına bir oturma yerine gerekli bölümler yaptırmış. Nallı Babanın uydurma kerametleri, hizmetçinin dua ve nefeslerini

yararları dilden dile yayılmış. Artık çevre ve uzak yerlerden efsun için gelenler birbirlerini izlemeğe başlamış. Bir gün Kangal ağalarının çok güzel bir köpeği hasta olmuş. Ağa adamlarından birinin yanına bir koyun katarak, hayvana nefes etmesi, muska yazması için kendinin de adı Naili Baba olan hizmetçiye yollamış. Dilek hemen yerine getirilmiş, muska da boynuna asılmış. Köpeğin bile boynuna muska yazması, çevrede bu işten geçinenlerin büyük kıskançlığına neden olmuş." İte bile muska yazmaktadır." diye İstanbul'a şikayet etmişler. Bunun üzerine, idari bir soruşturma için bu çevreye görevlendirilen bir müfettişe, şikayetin tahkiki için emir verilmiş. Görevli hizmetçiye uğrayıp savunmasını sonuncu söyle cevap vermiş:

"Kangal ağaları zorba kimselerdir, isteklerim reddetseydim beni rahat bırakmazlardı. Ancak, siz köpeği getirerek muskada ne yazılı olduğunu inceleyin."

Hemen mahiyetteki atlılardan birisi Kangal ağasına yollanarak iti getirtip, muskayı açıp okumuş, içinde ayet veya dua yerine şu sözler yazılı imiş:

Tamah ettim etine.

Muska yazdım itine.

Tutarsa da s...me

Tutmazsa da s...me

Gün görmüş,hayat deneyimi çok,bilgili, Huddam(hizmetçi) Babanın bu durumu müfettişi çok etkilemiş, İstanbul'a dönünce durumu olduğu gibi padişaha anlatmış.Bunun üzerine padişah,Huddam'ı İstanbul'a çağırılmış ve Huddam İstanbul'a yollanmış. Padişahın nedimleri arasına girmiş.

Bir gün padişah babaya şu soruyu yöneltmiş:

-Dünya da en iyi şey nedir? Babanın cevabı şöyledir:

" Rahat yiyip, rahat içmek. Rahat yellenip rahat def-i hacet etmektir.

Huddam Baba bir süre sonra padişaktan izin alıp Naili Baba tekkesine dönmüş. Ömrünün kalan günlerim orada geçirmiş.

4.69.ÇIKSORUT

Hacı Baba çirkin, üstü başı yırtık, dağınık bir kişiymiş. Bir gün büyük bir konağın önünden geçerken pencerede çok güzel bir kız görmüş. Bu tanrısal yaratığı şaşkın şaşkın bakarken kız bunun farkına vararak sinirlenmiş, yüzüne tükürmüştü. Bu davranıştan çok üzülen Hacı Baba oradan ayrılırken:

- "Ya Rabbi bu kentin bütün ateşlerini söndür. " diye beddua etmiş. Çok geçmeden kentteki bütün ocaklar sönmüş. Geceleri lambalar yanmaz olmuş. Halk zor durumda kalmış. Bu sırada Antep'te konuk olarak bulunan ulu bir kişi varmış. Halk ona giderek durumu anlatmış. Bu adam manevi gücüyle, kentin Hacı babanın bedduasına uğradığını keşfetmiş. Baş vuranlara, gidip Hacı Babanın gönlünü almalarını istemiş. Halk hemen Hacı Babanın yanına koşarak yalvarmışlar. Hacı Baba yüzüne tüküren konaktaki kızla bir parça pamuk getirin demiş. Adı Çıksorut olan kızın babasına giderek durumu anlatmışlar. Kızı yanlarına alarak biraz pamukla birlikte Hacı Babanın yanına dönmüşler. Hacı Baba kızı görünce bir ah çekmiş. Ağzından çıkan bir kıvılcım pamuğu tutuşturmuş. Sonrada kentin sönen bütün ocakları yeniden yanmağa başlamış. Öbür yandan Hacı Baba silkinerek çok yakışıklı bir delikanlı olmuş. Kıza:

- "Utanmadan ne diye yüzüme tükürdün? Şimdi de yanıma geldin." demiş. Ortadan kaybolmuş. Sonra halk oturduğu yere bir türbe yaptırmış. Kız da çıldırıp ölmüş. Bunun gömüldüğü yere de Çıksorut denmiş.

4.70.ŞİRVAN BABA

Sarısalkım köyü girişinde küçük bir barakada önceleri yalnız başına yaşayan bir adam vardır. Adam, evi çeşmeye yakın olduğu için sürekli soğuk sıcak demeden orada yaz kış abdest alır ve yandaki ağacın altında namazını kılar.

İhtiyar adam yatsı ve sabah namazını hep dört kişi olarak cemaatle kılar. Fakat yanındaki diğer üç kişiyle hiç konuşmaz ve namaz bitince diğer üç kişi kaybolur.

Yine bir gün yaşlı adam sabah namazı için pınarda abdestini alıp namaz için ağacın altına varır. Orada iki kişi vardır. Biraz beklerler ama üçüncü kişi gelmez. Yaşlı adam ilk kez onlarla konuşmak ister. Ama bu iki kişi de kalkar ve oradan ayrılırken “Arkadaşlığımız buraya kadar, sen hâlâ kalbinde dünya sevgisi taşıyorsun, akşam hava soğuk diye namaz için nefsinde tereddüt yaşadın. Şirvan Baba sana kırıldı. O yoksa biz de yokuz.” diyerek kaybolurlar.

Adam bir daha bu kişileri göremez.

4.71.SÜLEYMAN BABA

Süleyman baba köyünde çok değerli bir zat olarak bilinir. Bazı insanlar onun bu ermişliğini hafife alırlar.

Günlerden bir gün köye bir yabancı gelir. Süleyman Babanın meşhur kerametlerine karşı ağza alınmadık küfürler söylemektedir. Bu adamı köylülerden birisi bu adamı Süleyman Babanın çadırına getirir. Adam hâlâ ağzı alınmadık sözleri ve küfürleri söylemektedir.

Adam bir aralık Süleyman Babanın çadırının kazığına dokunur. Aniden fenalaşır, kendini yerde bulur. Korkudan dişi kilitlenir ve adam iki gün içinde ölür. Süleyman Baba bu olayı hiç de önemsememiştir.

4.72.BİR GECE DE YAZILAN KUR'AN-I KERİM

Şeyh Ahmet, Bağdat savaşına giden dördüncü Murat'la görüşüp konuşmuş. O zaman bu çevrenin en ünlü hattatıymış. Bir gece içinde Kur'an-ı Kerim yazarak Padişaha armağan etmiş. Padişah da buna karşılık Çarpın köyündeki önemli bir toprak parçasını ona bağışlamış.

Dördüncü Sultan Murat Bağdat savaşını kazanıp İstanbul'a dönüşünde Şeyh Ahmet'in armağan ettiği Kur'an-ı incelerken içindeki yaprağı eksik olduğunu görmüş. Bu eksikin hattatın kendi el yazısıyla tamamlaması için bir posta tutarak göndermiş. Uşak, Şeyh Ahmet'i Çarpın köyünde bağ budadığı sırada bulmuş, durumu anlatmış. Şeyh Ahmet hemen kuru bir bağ yaprağı alarak üstüne bir şeyler yazdıktan sonra:

Hadi git Kur'an'daki eksik iki yaprak tamamlandı demiş. Uşak bu duruma şaşkın elleri boş İstanbul'a dönmüş. Olup bitenleri anlatmış. Padişah bakmış ki Kur'an-ı Kerimdeki eksik yaprak yerinde durmaktadır.

4.73.HALK OZANI BİR EREN

Hacı Baba arasa çarşısında bir fırının önüne gelir. Fırının ateşlenmesine bakar, ilk ekmekler çıkıp tezgah üzerine konmağa başladıktan sonra verdikleri ekmeği alıp gider, bir daha oralarda gözükmemiş.Bu durum böylece şurup gidermiş.

Bir sabah yine gelmiş, beklemeğe başlamış. O gün ters tarafından kalkan fırıncı Hacı Babayı görünce azarlayıp kovmuş. Hacı Baba buna çok üzölmüş. Hızla oradan uzaklaşmış.Biraz sonra fırın sönmüş Ertesi ve bunu izleyen günlerde bir türlü yanmamış. Fırıncı ne yapacağım şaşırılmış. Kötü kötü düşünürken, Hacı Babaya yaptıkları aklına gelmiş. Bu durumu onun bedduasından oluştuğu kanısına varmış. Hemen bulunduğu yere koşmuş, bağış dilemiş. Hacı Baba, fırıncıya:

- Biraz bekle de vasiyetimi hazırlayayım, Allah'ın sırrı açıklandı. Artık bize yaşamak gerekmez, demiş. Biraz sonra birlikte fırına gelmişler, içini gördükten sonra oradan ayrılmış. Arkasından da fırın yanmağa başlamış. Bir gün sonra yatıp kalkmakta olduğu yerde ölü olarak bulunmuş. Halk tarafından oraya bir türbe yapılmış, kabri ziyaret yeri olmuş.

4.74.MEMİK DEDE-1

Memik çok iyi huylu bir kimsedir. Hiç yalan söylemez, ağzından kötü söz çıkmaz, harama el uzatmaz. Ağasından aldığı parayı helal etmek için hilesiz çalışır. Alın teri ile sağladığı kazancından kendi gereksinmelerinden artanım gerçek yoksulları bulup onlara dağıtır.

Memik'in bir özelliği ağaç dostu oluşudur. Ona göre gelişi güzel ağaç kesme, bir adam öldürme kadar kötü bir iştir. Bu nedenle halka ağaçların korunmasını, yenilerinin yetiştirilmesini öğütler. Oduna gönderildiği vakit kurumuş dalları,kurumuş yaşta ağaç gövdelerini getirir. Bir gün abası (Ağanın karışı) bu tür odun getirmesine sinirlenerek ona çıkışır. Memik abasına şu yanıtı verir:

Kestiğim genç ağaç dallarının yerinden kan fişkırıldığını görüyorum. Artık bunları kesmeğe ellerim varmıyor.

4.75.MEMİK DEDE-2

Memik hayvanları hoş tutmayı savunur. Kendi de bu yolda yürür. Bir gün abası, hayvan otlatmadan geç döndüğü için onu azarlar. Bunun üzerine ineğin ağzından şunlar duyulur.

"Hanımım benden çok süt sağmağa çalışır. Ben de yavrumu düşünüyorum. Beni fazla otlat ki, yeteri kadar süt yapıp, hem hanımı memnun edeyim, hem de yavrumu doyurayım." der.

4.76.MEMİK DEDE-3

Ağası hacda iken bir gün abası içli köfte yapar. Bu sırada der ki:

- Ah Memik. Ağan olsaydı da şu köfteden o da yeseydi. Memik:

- Aba biraz hazırla ona götüreyim der. Abası her halde bir arkadaşına götürecektir. Bunu söyleyerek istemeye yüzü tutmadı diye düşünür. Bir tabak doldurup verir.

Aradan günler geçer.Ağanın hacdan dönüş haberi gelir. Yöresel törelere göre yakınları ve tanıdıkları törenle karşılarlar. Ağa kalabalık arasında Memik'i ararken, karşılayıcılara;

- Beni karşılamayın. Gidin Memik'i ağırlayın, der. Heybesinden karısının içine içli köfte doldurup Memik'e verdiği tabağı çıkarır. Azabının ta Kabe'ye bu tabakla içli köfte getirdiğini anlatır. Çiftten yeni dönüp harman yerinde ağasını karşılamaya hazırlanan Memik, kerametinin keşfedildiğini anlayınca ortadan kaybolur. Meses ve saban ağacı bıraktığı yerde yeşererek aralarında türbesinin bulunduğu iki sakız ağacı olur.

4.77.GAFUR BABA

Gafur Baba, Nafak köyünde çobanlık yapmaktadır. Elindeki bir değneğinden başka bir şeyi yoktur.

Bir gün ağası hacca gitmiş. Akşam vakti ağanın hanımı helva yapmış. Ağanın hanımı; “Keşke ağa da olsa da yese” diye söylenir.gafur Baba verirse götüreceğini söyleyince; hanım da “Her hâlde kendisinin canı helva istedi de söyleyemiyor” diye düşünerek helvayı yapıp vermiş. Gafur Baba helvayı götürüp ağasının önüne koymuş. Sonra kabı geri alarak hemen ortadan kaybolmuş. Hac dönüşünde tüm köylü aşağı karşılamak için toplanmış. Ağa, “Asıl karşılanması gereken Gafurdur” diyerek, hikmetini açıklamış.

Böylece sırrı ortaya çıkan Gafur Baba dağa doğru kaçmaya başlamış, tepenin başında kaybolmuş. Elindeki değnek de incir ağacı olmuş.

4.78.BAŞSIZ SAVAŞAN GÖVDE

Başsız savaşan gövdenin adı Karaçomak tır. Halkça sahabeden biri olarak bilinir.

Gazi Antep'in İslamlar tarafından fethi sırasında yapılan savaşlarda Karaçomak'ın bir kılıç vuruşu ile kafası düşmüş, gövdesi, elinde kılıç, vuruşa vuruşa tepeye kadar gitmiş, orada düşmüş. Bunun üzerine arkadaşları başı ve gövdeyi düştükleri yerlere ayrı ayrı gömmüşler. Sonra üstlerine türbe yapılmış.

Kentteki türbe, tekke ve zaviyelerin kapatılmaları sırasında kaldırılmış, bu sırada topraktan iskelet olarak tek kafa kemiği çıkmıştır. Adamın biri bu kala kemiğini gövdesinin yanına gömmek üzere istemiş ise de, yıkımı yürüten belediye çavuşu buna izin vermediği gibi kafa kemiğine de sövmüş. İlginç bir dek gelişle bu çavuş birkaç gün sonra ölünce; halk bu ölümü Karaçomak'a sövmesine yormuş.

4.79.BİR GÜVERCİN AVI

Avcının biri bütün gün dolaşır.Bir türlü avlanamaz. Boş dönmeyeyim diye şehir kenarındaki bir ağaçta gözüne çarpan bir güvercini vurmak ister. Üç kez nişan alır. Her defasında ağaçtaki güvercin insan şekline girdiğinden vazgeçer. Dördüncüsünde herhalde hayal görüyorum diye tetiğe dokunur. Tüfeğin patlamasıyla üzerine fenalık gelerek yere düşer. Avcıyı baygın olarak görenler evine haber verirler. Yakınları gelerek bulunduğu yerden alır, nefes etmesi için Gazali'ye götürürler. Gazali yolda ayılan adamı karşısında görünce:

- Bak beni ne hale koydun der. Göğsündeki saçma izlerini gösterir. Bundan ötürü güvercinleri Gazalinin koruduğuna, bu kuşa dokunmama töresinin bu ulu erenin korumasından doğduğuna inanılır.

4.80.DÖRDÜNCÜ SULTAN MURATLA KONUŞAN BİR EREN –I

Dördüncü Sultan Murat Bağdat savaşına giderken, Tılbaşar'a uğramış. O yerin ileri gelenleri ile konuşurken Şah Veli'den ve ününden söz edilmiş. Sultan Murat yarın bu adama uğrayalım demiş. Sabahleyin bu kararını unutmuş, yoluna devam ederken bindikleri atlar Şah Veli'nin oturduğu Ağcahöyük köyü sırasına geldikleri vakit oldukları yerde birden durmuşlar. Binicilerin bütün sıkıştırılmalarına rağmen bir adım ileri atmamışlar. Bu durum Sultan Murat'a akşamki kararını hatırlatmış. Atını Ağcahöyük yönüne çevirmiş. Durumu manen sezen Şah Veli müritlerinden birini padişahı karşılamaya yollamış. Kendisi de tekkenin kapısında beklemiş. Sultanı burada karşılayıp içeri almış. Biraz hoşbeşten sonra Şah Veli tekkenin kahvecisine Sultan Murat ve yanındakilere kahve ikram etmesini söylemiş. Yapılan bir düzenle kahve tepsisini padişahın adamlarından birisi alarak dağıtmış. Bu arada Şah Veli'nin fincanına zehir karıştırılmış Şah Veli fincanı eline almış:

- "Sultanım zehir diye mi içeyim, yoksa kahve niyetine mi?" demiş ve fincanı başına dikmiş. Biraz sonra serçe parmağını boş fincanın üzerine getirerek içtiği zehri damla damla fincana dökmüş. Bu yüzden parmağı eğilmiş, biraz da gözü şaşmış. Bundan ötürü "Şaş veli" demişler. Sonra bu sözcük ŞAHVELİ olmuş.

Bu sınavdan sonra padişah hemen yolculuğu sürdürmek istemiş ise de, Şah Veli'nin dileğiyle geceyi konuğu olarak geçirmişler. Şah Veli küçük bir tencerede pişirdiği yemekle bütün konuklarını doyurmuş, küçük bir torbadaki arpadan hayvanlarını yemlemiş. Yemek ve torbadaki arpa hiç bitmemiş.

4.81.DÖRDÜNCÜ SULTAN MURATLA KONUŞAN BİR EREN –2

Şah Veli gece padişahla sohbet ederken müritlerinden birini çağırarak kuru bir bağ çubuğu vermiş. Git bunu bir yere dik demiş, iki saat sonra aynı adamı yeniden çağırmış. Gidip taze üzüm getirmesini söylemiş. Yanından ayrılan adam, çok geçmeden elinde yeşil yapraktan bulunan küçük bir sepet üzümle dönmüş. Bundan Ötürü çubuğun dikildiği yere bir köy kurularak, adına "Yenice" denmiş.

4.82.ŞEYHİN SİLLESİ

Osman Dede diye bildiğimiz iyi bir gönül adamı vardır. Bu adam, bu çevrelerde iyi tanınır,sevilen biridir.

Evinde otururken yanına bir odun tüccarı gelir. Onunla biraz sohbet eder. Daha sonra,nereye gideceğini sorar. Oduncu; “Maraş’a odun satmak için gideceğim”der.

Osman Dede,“Maraş’a gidince askerlik şubesindeki Osman Yüzbaşıyı bulup, suratına iki sille çek”der.

Adam itiraz etmeden gider. Maraş’a varır ve Yüzbaşıyı bulur; ama silleyi nasıl vuracağını, buna cesaret edip edemeyeceğini düşünür. Osman Yüzbaşı da bir eren, gönül, hak dostu olduğundan,“Gel oğlum,gel iki sille vur da Osman’ın yüreği yerine otursun. Benim gibi sabahlara kadar Bağdat’ta kılıç mı salladı?”der.

4.83.OSMAN DEDE-1

Osman Dede çevrede meşhur olmuş biridir. Yaşadığı yerden hariç çevre köylerde de ünü duyulduğu için yanına çok insan gelmektedir.

Bir gün iki kadın Osman Dedenin yanına gitmek için sözleşirler. Kadınlardan birisi daha önce Osman Dedeye efsunlanmış ve bundan da şifa bulmuştur. Durumu diğer kadına da anlattığı için beraber giderler. Kadınlar evin yakınına geldiklerinde ilk kez gelen kadın diğerinden, Osman Dedeye vermek için biraz para ister. Sonra kendisine borcunu vereceğini fakat şimdi yanında olmadığını söyler. Kadın ona biraz para verir. İkisi beraber içeri girerler. Osman Dede sıkıntılarını sorar. Kadın rahatsızlığını anlatır ve biraz efsunlanmak ister.

Osman Dede kadının isteğini yerine getirir. Kadın kalkıp giderken arkadaşından borç aldığı parayı Osman Dedenin postunun altına bırakmak ister. Bu sırada durumu gören Osman Dede; “Kızım sen onu elinde olmadığı ve veremeyeceğin halde borç aldın. Götür geri arkadaşının parasını ver. Bir kez daha böyle bir şey yapma, biz burada parayla nefes tüccarlığı yapmıyoruz.” Diyerek kadını uyarır.

Kadın bir yandan şaşırır bir yandan yaptığı hareketten pişman olarak oradan ayrılır.

4.84. OSMAN DEDE-2

Sürekli hacca gitmek isteyen bir kadın bu isteğinin bir türlü gerçekleşmediğini görür. Bu duruma öyle üzülür ki artık dünya nimetleriyle alakasını da keser.

Bu durum Osman Dedeye vâkif olur. Bir gün kadının yanına gelen Osman Dede kendisine dileğini sorar. Kadın hayatta hacca gitmekten başka isteğinin olmadığını söyler. Osman Dede kadını alır, hacda gezdirir ve getirir. Kadın öyle mutlu olur ki artık daha bir şevkle ibadet eder. Osman Dede bir sonraki yıl kadını kendisi istemeden tekrar hacca götürür. Kadın bu sefer dönüşte gördüklerini, gezdiği yerleri komşulara anlatır. Hacca giden komşular kadının anlattıklarının kendilerinin gördüğü ile aynı olduğunu anlarlar. O zaman kadına kendisine bu işi kimin yaptığını sorarlar. Kadın Osman Dedenin olduğunu söyler.

Bir sonraki hac zamanı kadın hacca gitmeyi beklerken Osman Dede; “Kızım, artık sırrımız açığa çıktı. Sana hac, bize keramet göstermek yok.” der. Kadın yaptığına pişman olur ama iş işten geçer.

4.85.ŞARAPLIK ÜZÜM

Reşit Baba adlı velinin bir gün bir adamı, şeyhine hediye götürmek amacıyla kendi bağına gider.

Bu bağda sepetine üzüm keserken üzüm salkımına bakarken şöyle bir söz sarf eder:“Bu üzüm salkımından kaç bardak şarap çıkar?”

Sepetine üzümleri dolduran mürit şeyhinin dergahına gider.Sepeti kapıdaki hizmetkâra verip şeyhin odasına girer.Selam verir ve oturmak için izin bekler;ama şeyh selamı almaz ve müritten getirdiği üzüm sepetini ve bir de leğen ister. Sepet ve leğeni şeyhine getiren mürit şeyhin ne yapacağını dikkatle izler. Şeyh,sepetteki üzüm salkımlarını leğene yavaş yavaş koyar. Müridin şarap için söylediği salkım gelince şeyh bunu alır ve diğer çöplerle beraber sepete tekrar koyar.Hizmetkârlara çöpe atmalarını söyler ve sonra müridin selamını alır.

4.86.ŞEYHİN KERAMETİ-1

Şeyh Feyzullah Hazretleri iyice ilerlemiş, kalp gözü açık bir insandır. Bu adam bir gün bir adamı ağırlar. Adam büyük makam sahibi vezir, padişah gibidir.

Şeyh' ten bir Kuran yazmasını ister. Bu isteği kabul eden Şeyh, Kuranı yazar ve misafirine verir. Daha sonra Kuran'ı alan adam, evine vardığında Kuran'ın bir sayfasının eksik olduğunu görür.

Padişah, adamlarını, Şeyh'e durumu anlatmaları için gönderir. Gelen adamlar şeyhe durumu anlatırlar. Şeyh tarlasında çalışmaktadır. Eline bir çöp alan şeyh yere bir şeyler çizer. Sonrada tamam gidin, der. Varıp adamlar olayı anlatınca, Kuranın eksik sayfasının tamamlandığını görürler.

4.87.ŞEYHİN KERAMETİ-2

Şeyh Feyzullah'ın bulunduğu türbe akşamları kalınabilecek bir durumdadır.

Uzun bir zaman hastalığına şifa bulunamayan hastanın biri yakınları tarafından köydeki Şeyh Feyzullah'ın türbesine getirilir. Günlerden cuma gecesidir. Hasta yakınları orada bir tavuk keser. Bu tavuğun yemeği yapıp camiye akşam namazı için gelenlerin de çağrıldığı bir mevlit okunur. Gecenin sonunda köylüler Allah'tan şifa dileyerek oradan ayrılır.

Gece herkes yatarken ağrıdan kıvranan hasta ayak sesleri duyar. Kendisine doğru birilerinin geldiğini anlar. Biraz sonra yüksek rütbeli komutan yanında iki askeriyle adama yaklaşır. Yanındaki askerlerine hastanın derdini sorar. Askerlerden birisi durumu anlatır. Komutan besmele çeker ve hastanın vücudunda elini gezdirir. Sonra da "Artık ibadetini bırakma!" diyerek ayrılır.

Hasta sabahleyin herkesten önce uyanır. Sabah namazı için abdest alır ve namazını kılar. Yakınları hastanın düzeldiğini anlamıştır.

4.88.SULTAN ABDULHAMİT'İN TAHTAN İNDİRİLİŞİ

Zamanla “Reşit Baba” adında alim, Allah dostu bir adam yaşarmış. Köyünde ufak tefek işleriyle uğraşır, hem de insanlara önderlik eder, tekkesinde vaaz edermiş.

Sultan Abdülhamit'in tahtta oturduğu yıllarmış. O zamanlar Abdülhamit'in bazı hal ve hareketlerini “Reşit Baba” beğenmemiş. Sabah tarlasına çalışmaya gidecekmiş. Odasında da Abdülhamit'in fotoğrafı varmış. Çıkarken fotoğrafı ters çevirerek Abdülhamit'in başını aşağı getirmiş.

Bağında çalışıyormuş. Akşama doğru tekkesinin hizmetkarlarından biri koşup bağa varmış: “Efendim Sultan Abdülhamit tahtan indirilmiş, haber getirdim. Sabahki kerâmetiniz adamın sonu oldu.” demiş Reşit Baba da; “Sus! Bir şey yaptık işte.” demiş.

4.89.AYDOĞMUŞ

Nizip' te Tahir Baba iş hanı içinde küçük bir mescit vardır. Bu mescidin altından devamlı su gelmektedir. Su sürekli pompalarla çekilmektedir. Su kaynak sudur. Bu suyun çıkışı şöyle anlatılır.

Bu arsanın sahibi zengin bir ağa imiş. Bir gün hacca gitmiş. Bu ağanın emrinde çalışan hizmetçisi varmış. Bunun adı da Aydoğmuş imiş. Bir gün hanımının içli köfte yaptığını görünce biraz istemiş.

Hanımı verdikten sonra; almış yemiş. Daha sonra hanım şimdi Bey olsaydı nasıl yerdi demiş.

Saf Aydoğdu; “Bana biraz ver, götürüp vereyim, sıcak sıcak yesin” demiş.

Kadın; “Herhalde biraz daha istiyor” diye düşünüp bir tabağa koyup “götür” demiş. Ay doğmuş tabağı alıp ortadan kaybolmuş.

Zaman geçip Bey hacdan dönünce tabağı hanıma vermiş.

Eline sağlık,sıcak sıcak yedik,demiş Bey bunun üzerine çok şaşırın hanımı ve diğer kimseler şimdiki mescidin yerinde duran Aydoğmuş'un kaybolduğunu görürler.

4.90. ALTIN DÖKEN DEĞİRMEN

Şirvani Mehmet Efendi camii yaptırmağa uğraştığı sırada.akşamları işçilerin gündeliklerim vermek ve yapımım gözetlemek üzere, üstüne oturduğu postun altından para çıkarıp verirmiş. Bu durum işçilerden birinin dikkatin! çekmiş. Mehmet Efendinin bulunmadığı bir sırada paraları aşırnak üzere postun uçunu kaldırınca,birden kafasını kendine doğru uzatan bir yılanla karşılaşmış. Bir çığlık atarak oradan uzaklaşmış. Biraz sonra Mehmet efendi gelmiş, işçinin yüzüne bakarak gülümsemiş,yanma yaklaşarak kulağına"Her deliğe elini uzatma kiminden yılan, kiminden çıyan çıkar" demiş. Sonra bu sözler atasözü olmuş.

4.91.ŞEYH BİLECEN

Şeyh Bilecen, bölgedeki söyleyişle, sessiz bir azaptır. Bu azap, çift sürdüğü hayvanların geceleri yattığı yerleri büyük bir dikkatle temizler, elindeki aletlerle oraları tavsiye eder. Daha sonra da soyunup tesviye ettiği yerde yuvarlanmak suretiyle yerin düzgün olup olmadığını anlamaya çalışır. Böylece hayvanlar rahat edeceklerdir.

Bir yıl, Bilecen'in ağası hac farızasını ifa etmek için yola çıkar. Aradan haftalar, aylar geçer. evde konuşulan tek konu ağanın salimen dönmesidir.

Ağanın hanımı bir gün kocasının da çok sevdiği bir yemek yapar. Bilecen'de yanlarındadır. Latife olsun diye alası ona der ki: "Bilecen şimdi ağan da olsaydı bu içli köftelerden yeseydi."

Bilecen de: "Bir mendile bir miktar koyun, ben ağama götürüyüm." Der.

Hanım, Bilecen'in bir arkadaşı ile birlikte içli köfteleri yemek istediğini sanıp mendilin içine bir miktar içli köfte koyar.

Bilecen'in mendili alması ile ağasının yanına varması bir olur. Köftenin dumanları hâlâ tütmektedir. Ağası köfteleri afiyetle yer.

Aradan yine haftalar, aylar geçer; hacıların dönme zamanı gelir. Köy halkı ağayı karşılamak için yola çıkar. Karşılıycılar arasında Şeyh Bilecen de vardır. köylülerin eline sarılmaları üzerine ağa onlara Şeyh Bilecen'i göstererek: "Beni değil onu karşılayın, onun elini öpünüz." der. O anda Şeyh Bilecen gözden kaybolur. Bir daha kimse onu görmez.

4.92.ALİ BABA

Ali Akif Efendinin oğlu Ubeydullah Efendinin ailesi ile birlikte Hamit Köksel'in konuğu olarak Halfeti'de buldukları sırada o zaman küçük bir çocuk olan oğulları Ali, eyvandan bakmaktadır. Ancak bir ara küçük çocuk fazla sarkar ve ayakları yerden fazlaca kesilerek aşağıya düşer. Onun düştüğünü gören ağabeyi telaşla ev halkına haber vermeye koşar. Ev halkı aşağıya koştuklarında küçük çocuğa hiçbir şey olmamış şekilde ve çocuğun oynadığını görürler. Çocuğa hiçbir şey olmamıştır, çünkü çocuğun, ne olduğunu soran büyüklerine verdiği cevap şudur: "Düşüyordum, Ali Dedem ellerimden tuttu"

4.93. AKYOLLU MUSTAFA BABA-1

Mustafa baba müritlerine doğruluğu, efendiliği tavsiye eden bir gönül erbabıdır.

Bir gün müritlerine ders verir ve sonrada onları gidin rızkınızı arayın diyerek gönderir. Müritlerden biri ise şeyhin dergahında bir süre kalmak istediğini söyler ve şeyhinden müsaade ister. şeyh de müsaade eder.

Her zaman olduğu gibi o gün de şeyhin yanına birçok ziyaretçi veya hasta gelir. Şeyh kimisini efsunlar, kimisini ağırlar. Gelen insanların bazısı para verir. Şeyh parayı kabul etmeyince; şeyhin oturduğu postun altına bırakıp giderler.

Şeyh bir ara ihtiyacını gidermek için dışarı çıkar. Bu arada içerde yalnız kalan mürit hemen postun altını kaldırıp paradan almak ister. Postu kaldırıncı maalesef bir şey bulamaz.

Dışardan gelen şeyh; müridine “Sen buraya yaramazsın.” diyerek onu dergâhından kovar.

4.94.AKYOLLU MUSTAFA BABA-2

Mustafa Baba müritlerine takva yolunda ilerlemeleri için biraz tasavvuf erbabının alması gereken derslerden verir.

Bir gece ders bitince dergahında geceleyen müritlerinden birisi yorulmuştur. Kendi kendine söylenir durur. Ailesini, dışarıdaki hayatı gözünün önüne getirir. Bu düşüncelerle yatağına uzanır. Yine bazı vesveselerle uğraşır. Bir ara yaşının hayli ilerlediğini, artık evlenme vaktinin geçmekte olduğunu düşünür. Bu dergâhta dünya hayatı yaşayamayacağını düşünür. Bu düşünceler üzerine derin bir of çeker.

Sabah namazını müritleriyle kılan Mustafa Baba müridi yanına çağırarak; “Oğlum, eğer bu düşüncelerini kafandan hâlâ atamadıysan bu dergahtan gidebilirsin. Böyle sana zor gelen şeyleri bizim isteğimizle değil kendi isteğinle yapmalısın” der. Bunun üzerine mürit bir daha böyle düşünmeyi bırakır.

4.95.BİLAL BABA-1

Hazret-i Ali bir gece Bilal Babanın yanına gelir. Bilal Babaya “Seni asker yazacağız, haberin olsun, söyleyeceğin bir şey var mı?” diye sorar. Bilal Baba da kendi kalbinden acaba izin var mı diye geçirir. Hazret-i Ali, Bilal Babaya haftada iki gün izninin olduğunu söyler. Bilal Baba da “Siz daha iyi bilirsiniz.” diyerek nezaket gösterir.

Bir gece Hazret-i Ali, Bilal Babaya gelerek onu evden alır ve ikisi Almanya'nın savaş yaptığı bir yere giderler. Cepheye cephane taşıyan bir tren kara saplanmış kalmıştır. Bilal Babaya; Hazret-i Ali bu trenin kurtarılması gerektiğini söyler. Bilal Baba besmele çekerek omzunu trene verir ve tren saplandığı kardan kısa zamandan çıkar.

Bir gün sonra gazeteler kara saplanmış cephane yüklü bir Alman treninin kurtarıldığını yazar.

4.96.BİLAL BABA-2

Oğuzeli ilçesinden bir Kore gazisi bir gün şehre gelir.

Bu çevrede takva sahibi bir hocanın olduğunu öğrenir. Halkın yardımıyla Bilal Babanın köyü olan Danacık köyüne gider. Köyde kendisini Bilal babanın evine götürürler. Bilal Baba adamı görünce hoş geldin diyerek yer gösterir. Adam aniden yerinde donakalır. Önce biraz durur ve oturmadan; “Baba senin atın var mı” diye sorar. Bilal Baba, atının olduğunu söyleyince; adam mümkünse atını görmek istediğini belirtir.

Bilal Babanın oğlu atı ahırdan çıkarınca; adam “Vallahi, ben aradığım adamı buldum. Sen yüce bir adamsın . Sen bu atınla biz Kore’de kuşatıldığımız zaman bize yetişip kuşatmayı yardım ve bizi ölümden kurtardın.” der.

4.97.BİLAL BABA-3

Hataylı bir aile akli dengesi yerinde olmayan kızını birçok doktora götürür. Gittiği doktorlardan bir türlü çare bulamaz. En sonunda Gazi Antepe bir asker arkadaşını yanına gelir.

Arkadaşına durumu anlatan kızın ailesi yardım ister. Adam kızı Bilal Babaya götürür. Orada kız yetişkin olmasına rağmen üzerindeki elbisesini çıkarır, çok çirkin küfürler eder. Birkaç gün Bilal Baba kızı efsunlar.

Kız birkaç günün sonunda kendine çekidüzen verir. İyileşerek oradan ayrılır.

4.98.KARA BABA

Kara Baba Buhara'da ünlü bir şeyhin hizmetinde iken bir can sıkıntısı üzerine müsaadesi olmadan yanını terk eder.

Kara Baba dönmesi için yapılan maddi ve manevi uyarılara aldırılmaz. Gurbetin yolunu tutar. Kara Babanın bu davranışı müşidini kızdırır. Arkasından yetişip bir tokat vurur. Kara Baba yaralı bir güvercin olarak şimdiki mezarın güney tarafındaki dükkanın yerinde bulunmakta iken yıkılan Kara Kabir mescidinin bulunduğu yere düşer. Sonra insan şekline girer ama iki gözden âmâ kalır.

Yıllarca burada oturur. ölünce bugünkü kabrin bulunduğu yere defnedilir.

4.99.KURBAN BABA

Kurban Baba ile Hacı Baba yakın iki dosttur.

Ara sıra şakalaşırlar ve şeyhlikte birbirine üstünlüklerini söylerler. Hacı Baba kavaflık eder, kadınlara edik satar, Kurban Baba ise hep tekkede oturur. bir gün Hacı Baba “tekkede oturarak şeyhlik olunmaz. Benim yerime otur da göreyim seni” der. Kurban Baba kabul ederek kavaf dükkanına oturur ve alışverişe başlar. Bir ara bir kadın gelir, alacağı ediği ayağına geçirirken bacakları görülür, Kurban Babanın fikri karışır. Dükkanda baş ucunda su dolu bir sepetteki su bunun üzerine Kurban Babanın üstüne damlayarak Kurban Babayı ıslatır.

Hacı Baba dükkana gelerek durumu anlar ve burada şeyhlik yapmanın daha zor olduğunu ispat etmiş olur.

4.100.BİLAL VE REŞİT BABA

Reşit Baba şehirde yemeni dikip satmaktadır. Arkadaşı Bilal Baba ise köyde hayvanlarıyla uğraşmaktadır.

Bir gün Bilal Baba içine süt doldurduğu file torbasıyla Reşit Babanın dükkanına gelir. File torbasını dükkanın tavanına asar. Bu arada arkadaşı Reşit Baba gelen kadın müşterilere yemeni satar. Bir ara Reşit Baba dükkana Bilal Babayı bırakarak gider. Bilal Baba dükkanda oturduğu sırada iki kadın gelir. Kadınlar yemeni almak istediklerini söylerler. Bilal Baba kadınlara yemeniyi verir. Kadınlar yemeniyi giyerken Bilal Baba kadınlar birinin ayak topuğuna bakar. Kadınlar yemeniyi alıp giderler. Biraz sonra tavanda asılı duran file torbasındaki süt yavaş yavaş damlamaya başlar.

Dükkana gelen Reşit Baba durumu anlar ve arkadaşına; “Köyde şeyhlik yapmak ne kadar basit değil mi, maksat burada kendini korumak!” der.

4.101. SEYYİD HASAN-ALİ TÜRBEİ

Nizip'in en eski camilerinden biri olan Leylek camii yanında camiye bitişik yeşil boyalı bir türbe vardır.

Türbede Seyyid Hasan ve Seyyid Ali adına ait iki mezar vardır. Fakat halk bu iki ismi bir arada söyler. Yani bu türbeye Seyyid Hasan Ali denilir.

Seyyid Hasan Ali bir gün Nizip'e gelen Osmanlı ordusuna, nasıl yemek yetiştiririz telaşı yaşandığı vakit, ortaya çıkar. Orduya bir kazan çorba yapılmış. Bütün askerlere Seyyid Hasan Ali bu çorbadan ikram eder. Bütün ordu yediği halde çorbanın azalmadığı görülür.

Halk bu durumu anlayınca Seyyid Hasan Ali'yi ziyarete gelir; ama oraya gelen halk onları göremez. Bugün türbede iki mezar vardır. Özellikle Perşembe ve Cuma günlerinde, daha önce isteği yerine gelen insanlar bu cami ve türbe önünde ciğerli pilav dağıtırlar.

5.SONUÇ

Efsaneler, bizden önceki insanların geleceğe bıraktığı en güçlü kültür ögesidir. Bu kültür ögesine şimdiye dek bilimsel bir metotla yaklaşılmamış; yapılan çalışmalar ise gönüllülük ve ilgiler çerçevesinde olmuştur. Bu zamana kadar derlenen ve kendi derlemelerimizde varyant özelliği gösteren efsaneler bir araya getirilerek incelenmiştir.

Bu çalışma, Gazi Antep ve çevresinde derlediğimiz ve yazılı kaynaklardan alınan 101 efsane üzerinde yapılmıştır.

Bu çalışmada amaç yazılı kaynaklardaki ve halkın hafızasında bulunan efsaneleri bir araya getirmek; yaparken de daha önce ortaya konan bakış açısı yerine bilimsel bir bakış açısıyla elimizdeki malzemeyi incelemektir. Diğer taraftan bu alanda derli toplu bir çalışma olmadığı için sözlü geleneğin kaybı da kolaylaşacaktır. Söz konusu bu kaybı önlemek ve bilim dünyasına faydalı bir eser kazandırmak istenmiştir. Yine sözlü geleneğin bir parçası olan efsanelerin toplumsal yapı içinde üstlendiği rolü belirtmek amaçlanmıştır. Efsanelerin kaybolmadan yeni ve gelecek nesillere aktarılması, bu gelecek nesillerin de kültürel mirastan haberdar edilmesi amaçlanmıştır. Geçmişle tarih sahnesinde derin izler bırakan Türk toplumunun nesiller arasındaki kültürel etkileşim bağını koruma, geliştirme ve güçlendirme amacı güdülmüştür. Gazi Antep efsanelerinin yöredeki üstlendiği fonksiyonu belirtmek hedeflenmiştir.

Bu çalışmada Gazi Antep efsanelerinin motifleri incelenmiş ve bu motiflerin Türk kültürü açısından önemi belirtilmiştir. Efsanelerin yaşayan halk

üzerindeki etkisi anlatılmıştır. Halkın değer yargıları, hayata bakış açısı, beklentileri, inanç ve ahlaki durumu ortaya konmuştur.

Sözlü gelenekte oldukça zayıflamış, kaybolmaya yüz tutmuş efsaneler ile yazılı kaynaklardaki efsanelerin motifleri değerlendirilmiştir. Motifler önemi sırasına göre değerlendirilmiştir. Motif incelemelerinde, en ayrıntılı inceleme şekil değiştirme motifi üzerine yapılmıştır. Varlıkların taş'a dönüşmelerinin dua, beddua, dilek ve cezalandırmanın etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Efsanelerde diğer varlıklara dönme de önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle hayvana dönme ile ilgili efsaneler önemli bir alanı kapsamaktadır. Bu efsanelerdeki dönüşümlerin sebepleri izah edilmiştir. Bu kısımda şempanze, ayı, kaplumbağa gibi hayvanların durumu ile ilgili açıklamalar yer almaktadır. Tüm bu şekil değişikliklerinin geriye dönüşü olmadığını belirttik. Ayrıca bu dönüşüm sonucu, tabiattaki bir varlığın kökeni ve yeni duruma geçiş sebebi de ortaya konulmuş oldu..

Şekil değişikliği ile ilgili son kısımda değişik tabiat varlıkları yer almaktadır. Buradaki değişim su, pınar, orman gibi tabiat varlıklarının dönüşümünü açıklamaktadır. Bu noktada Türk kültüründe eskiden beri süre gelen su, dağ ve orman kültürünün önemine de vurgu yapılmıştır.

Motifleri incelerken; kesikbaş, tayy-i mekan, Hızır motiflerini de ayrıca değerlendirilmiştir. Bu motifler incelenirken kahramanların ortaya koydukları güçleri de belirtilmiştir.

Bu çalışmada, kahramanları keramet sahibi veliler ve gösterdikleri kerametler üzerine de bir motif değerlendirmesi bulunmaktadır. Veli anlayışının, İslâmiyet'in sonraki dönemlerinde oluşan tasavvuf cereyanıyla yeni bir boyut

kazandığını unutmamak gerekir. Türk toplumunun İslâmiyet'i kabulü ile farklı bir dönem yerine eski inanış ve anlayışa paralel bir hayat tarzı oluşmuştur. İslâmiyet ve Türk şaman inancının sentezlendiği bir süreç ortaya çıkmıştır. Halkın velilere verdiği değer de artarak devam etmiştir. Bu durum, insanların velilere verdiği ayrı bir değeri ifade eder.

Çalışmada Gazi Antep efsanelerinin şahıs kadrosu, yer ve zaman bakımından değerlendirilmesini yaptık. Efsanelerin şahıs-mekan-zaman üçgenindeki seyrini ortaya koyduk. G.Antep efsanelerinde genellikle karşımıza çıkan kahramanlara değindik. İnsan kahramanları, dini kahramanları, hükümdar, halk kahramanları gibi ayrıma tabi tuttuk. Hayvanları, olağanüstü varlıkları, bitkileri ayrı ayrı belirttik. Bölümde efsanelerin geçtiği yerleri de belirttik. Anadolu'nun dışındaki mekânlardan, Anadolu içinden ve şehrin köylerine, ilçelerine dek değerlendirmelerde bulunduk.

Zaman kavramı ise efsaneler kahramanların yaşadığı dönemlerle uyum içindedir. Zamanlarda net bir ifade verilmemektedir.

Efsaneler toplum hayatında söz sahibi ürünlerdir. Buralarda anlatılan olay ya da durum dinleyiciye bir mesaj verir. Bir milletin, toplumun hayata bakış açısını hayattan beklentisini, dünya görüşünü; kısaca, yaşam felsefesinin tüm inceliklerini verir. Bu yönüyle efsane daha milli bir kimlik taşır. Bu milli kimliği biz destanlarda da görüyoruz.

Efsaneyi dinlediğimizde ibret almamız gerektiğini biliriz. Cezalandırmanın, duanın, bedduanın, gizli ve olağanüstü güçlerin karşımızda durduğunu görürüz. Bir velinin yaptığı kerameti yargılama terine kabul etme söz

konusudur. Ahlak ve terbiye kavramını efsanelerde nasıl yer bulduğuna tanık olmaktayız. İtaatsizliğin ne olduğunu ve itaatsizlik yapan insanların bunun sonucuna katlanması gerektiği dinleyiciye mesaj olarak verilir. Kısaca burada efsanelerin toplumda düzeni sağlayıcı, toplumu yönlendirici etkisi ortaya çıkmaktadır.

İnsanların yardım beklediği, şifa umduğu kaynakları ve bu kaynaklara yönelik sebeplerini efsanelerde görürüz. İnsan psikolojisinin adı konulmamış tarifine ve tedavisine şahit oluruz. Tüm bu malzemelerin kaynağını Anadolu olmadığını, daha köklü bir geçmişin sürüp gelen bir kaynağı olduğunu tezimiz içerisinde de belirtmiştik. Eski Türk inancına ve Şamanlık mefhumunun derin izlerine rastlarız. Bilindiği gibi Türkler Orta Asya’ da başladıkları hayat serüvenlerinde uzun bir süre ve geniş alanı kapsayan bir macerayı en son Anadolu’ da İslamiyet’le noktalar. Hayatları boyunca Şamanizm; Buduzim, Zerdüşlük, Maniheizm ve Hıristiyanlık gibi dinleri yaşayarak bu dinlerle hayatlarına yön vermeye çalışmışlardır. Özellikle İslamiyet öncesi Türk halk yaşantısına baktığımızda halkın geleneklere bağlılığını açıkça görürüz. İslamiyet’i kabul eden Türkler yeni hayatla beraber eski hayatlarını da sürdürmektedir. Onlar İslamiyet’i kabul edince; eski hayat felsefelerini bir kenara itmemiş tam tersine bu geleneği yaşatmaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya devam etmişlerdir.

Halk anlatmalarından olan efsaneler, zamana karşı dirençler her gün biraz daha kırılmaktadır. Efsaneler için teknolojik gelişmeler yenik düşmek artık kaçınılmaz gözüküyor. Sanayileşmiş Türk toplumu ve Gazi Antep’in günden güne eriyen manevi bir ögesi olan bu ürünlere zaman kaybetmeden gerekli önem

verilmelidir. Yaşları ihtiyarlamış insanların hafızasında kalan ve belki de tamamen kaybolmaya yüz tutmuş bu ürünler bilim dünyasına hızla kazandırılmalıdır.

Halk anlatmaları yeni kuşağın ilgi, ihtiyaç ve zaruret hissetmediği için daha hızlı yok olmaktadır. Bizler kendi geleneğimizde oluşan bir efsaneye gerekli önemi vermezken; batı insanı bu konuda gerek izleyiciye, gerekse okuyucuya hitap etmektedir. Bugün, “Harry Potter” masal kitabı ve bunun sinemaya uyarlanmış hali, dünyada, milyonlarca insanın ilgisini çekmektedir. Kendi toplumumuzda, buna benzer bir ürün çıkarılmak istense insanımızın aynı ilgiyi göstereceğini pek de söylemeyiz.

Bu çalışmaları, günün şartlarına göre yorumlayarak okuyucunun ve izleyicinin ilgisine sunmak; halk anlatılarına ayrı bir değer yükleyecek tir. Ayrıca, halk, kaybolmaya yüz tutmuş bu ürünleri öğrenmeyi boş uğraşı yerine önemli bir kültür ögesi olarak görecektir. Bilgiyi, birikimi, ilgiyi ve merakı birleştirerek;erimekte olan değerlere hem bilimsel bir hüviyet hem toplumsal bir değer kazandıracaktır.

Kısacası sanayisi ve ticaretiyle gelişmiş bir Gazi Antep erimeye yüz tutmuş kültürel mirasını da canlandırıp yanına aldığıında daha mükemmeli yakalamış bir kent olacaktır.

KAYNAK KİŞİLERİN KİMLİKLERİ

- 1)Adı Soyadı
- 2)Doğum Yeri
- 3)Yaşı
- 4)Eğitim Durumu
- 5)Mesleği
- 6)Kimden Öğrendiği
- 7) Efsane Sayısı ve Derlenen Efsane Numaraları

A. Murat ŞENTÜRK

Gazi Antep

72

Lise Mezunu

Emekli Memur

Babasından

3 (24,62,71)

B. Mehmet ÖZCAN

Gazi Antep

74

Okur-Yazar

Çiftçi

Babasından

8 (29,82,83,84,87,89,93,94,)

C. Zennup DİKBAŞ

Oğuzeli

71

Okur-Yazar değil

Ev Kadını

Bilmiyor

5 (44,47,48,49,50)

D. Hüseyin GÜNDOĞDU

Sakçagözü

93

Okur-Yazar

Çiftçi

Büyüklerinden

3 (11,20,66)

E. Mahmut ÖZKIR

Nizip

53

Lise Mezunu

Emekli Öğretmen
Annesinden Duymuş
3 (56,58,101)

F. Şenel ERBUDAK

Gazi Antep
52
İlkokul Mezunu
Ev Hanımı
Annesinden Duymuş
5 (21,45,46,51,53)

G. Memik ÖZDEMİR

Gazi Antep
62
Okur-Yazar
Çiftçi
Büyüklerden Duymuş
10 (19,9,11,27,31,55,85,86,88,100)

H. Leyla ÖZDEMİR

Gazi Antep

41

Okur-Yazar

Ev Hanımı

Nenesinden Duymuş

5 (36,37,42,43,52)

İ. Kadir ENEZ

Gazi Antep

58

İlkokul Mezunu

Esnaf

Büyüklerden Duymuş

1 (15)

İ. Mehmet Ali TAŞÇILAR

Gazi Antep

55

Lise Mezunu

Mahalle Muhtarı

Büyüklerinden ve Babasından Duymuş

3 (8,14,70)

K. Hacı GÖZÜBÜYÜK
Gazi Antep

93

Okur Yazar

Çalışmıyor

Babasından Duymuş

3 (12,13,35)

L. Yaşar ASLAN

Gazi Antep

48

Ortaokul Mezunu

Esnaf

Büyüklerinden Duymuş

3 (95,96,97)

EFSANELERİN ALINDIĞI KAYNAKLAR

1. Gazi Antep Efsaneleri ve Öyküleri-Cemil Cahit GÜZELBEY- Aralık 1994 / Gazi Antep Üniv. Basımevi
25 (1,2,3,4,5,6,7,16,17,18,25,26,28,30,32,33,34,38,39,40,41,54,61,68,90)
2. Gazi Antep Evliyalari-Cemil Cahit GÜZELBEY, Aralık-1990/ Gazi Antep
15 (57,64,69,72,73,74,75,77,78,79,80,81,91,98,99)
3. Gazi Antep Camileri Tarihi- Cemil Cahit GÜZELBEY, 1991/Gazi Antep
3 (63,65,67)
4. "Gazi Antep Efsanelerinde Şekil Değişirme Motifi Üzerine" III. Uluslar arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni-Yrd. Doç. Dr. Behiye Köksel, Adana/1990
1 (60)
5. "Şeyh A. Sermest Efendi ve Ali Baba Hakkında Anlatılan Efsane ve Menkıbeler" Uluslar arası İnanç Önderleri Kongresi Bildirileri, Yrd. Doç. Dr. Behiye Köksel, Ankara/ 2002
1(92)
6. Efsanelerimiz- İnönü Üniversitesi Yayınları, 1990/Malatya
3 (22,59,76)
7. 101 Anadolu Efsanesi- Saim SAKAOĞLU, 1980/ Ankara
1 (23)

KAYNAKÇA

- Akşin, Elif Ekin, *Ankaralı Kadınlar, Türbeler ve Ortaya Çıkan Örüntüler*, Ankara, 1998, Yüksek Lisans Tezi
- Aktepe Şule, *Muğla İli Ziyaret Yerleri*, Çanakkale, 1997, Yüksek Lisans Tezi
- Akyalçın, Necmi, *Balıkesir Yöresi Yatır ve Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, Balıkesir, 1996, Yüksek Lisans Tezi
- Alptekin, Ali Berat, *Fırat Havzası Efsaneleri*, Elazığ, 1990,
- Alptekin, Ali Berat, “*Malatya Efsanelerinin Türk Kültürü İçerisindeki Yeri*, II. Battal Gazi Ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu/Tebliğler, Malatya, 1987
- Anlaroğlu, Fehmi, *Dilden Dile Nesilden Nesile Anadolu Efsaneleri*, Cilt 1, Ankara
- Araz, Nezihe, *Anadolu Evliyalari*, İstanbul, 1984
- Bayat, Fuzuli, *Korkut Ata (Mitolojiden Geçekliğe Dede Korkut)*, Ankara, 2003
- Bayat, Fuzuli, *Mitolojiye Giriş Ders Notları(Yayımlanmamış)*, Gazi Antep, 2001
- Bayat, Fuzuli, *Şaman Efsaneleri ve Söylemeleri*, Bakü, 1993
- Boratav, *Pertev Naili, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul, 1988
- Buran, Ahmet, “*Keban ve Baskil Yöresinde Derlenen efsaneler*”, Türk Folklorundan Türk Folklorundan Derlemeler 1986/1, Ankara, 1936
- Çağınlar, Zekiye, *Adana Yöresi Yatır Ziyaret ve Ocaklarla Bunlara Bağlı Anlatılan Efsaneler*, Adana, 1994, Yüksek lisans Tezi
- Çetin, İsmet, *Türk Edebiyatında Hazret-i Ali Cenknâmeleri*, Ankara, 1997

- Çıblak, Nilgün, *İçel Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma, Adana*, 1995,
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çobanoğlu, Özkul, *Halkbilim Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*,
Ankara, 1999
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1988
- Duymaz, Ali, *Bingöl Efsaneleri*, Elazığ, 1989
- Elçin, Şükrü, *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yay. Ankara, 2000
- Eliade, Mircea, *Şamanizm*, İmge Yay. İstanbul, 1999
- Ergun, Metin, *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*, 1. Cilt, Ankara, 1997
- Ergun, Pervin, *Halk Anlatımlarında Hızır*, Konya, 1993, Yüksek Lisans Tezi
- Gazi Antep İl Yıllığı*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 2002
- Gazi Antep'te İnanç Turizmi* (Turizm Müdürlüğü Broşürleri)
- Görkem, İsmail, *Elazığ Efsaneleri Üzerine Araştırmalar*, Elazığ, 1987,
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Göyünç, Nejat, “*Gazi Antep Tarihi ile İlgili Bazı Notlar*”, Osmanlı Dönemde
G. Antep sempozyumu, Gazi Antep, 2000
- Gülensoy, Tuncer, “*Doğu Anadolu Efsaneleri İçinde Tunceli Efsanelerine Bir
Bakış*”, III. Uluslar arası Türk Halk Edebiyatı Semineri, Eskişehir 1987
- Gülensoy, Tuncer, “*Sultan Baba ve Köroğlu*”, “*Tunceli Yöresi Efsaneleri ve Sultan
Baba*”, Elazığ, 1987
- Güzel, A. Rahman, *Dini- Tasavvufi Türk Edebiyatı*, Ankara, 2002
- Güzelbey, Cemil Cahit, *Gazi Antep Camileri Tarihi*, Gazi Antep, 1991

- Güzelbey, Cemil Cahit, *Gazi Antep Efsaneleri ve Öyküleri*, Gazi Antep, 1994
- Güzelbey, Cemil Cahit, *Gazi Antep Evliyalari*, Gazi Antep, 1990
- Helimoğlu, Muhsine, *Diyarbakır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara, 1989
- İnan, A. Kadir, “*Türk Boylarında Dağ, Ağaç, Orman ve Pınar Kültü*” Makaleler ve İncelemeler, , T.T.K.Ankara, 1991
- İnan, A.Kadir, *Makaleler ve İncelemeler*, 2.Baskı-T.T.K-Yay.17 Ankara, 1987
- İnan, A. Kadir, “*Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları*” Makaleler ve İncelemeler I, Ankara 1987
- İnan, A. Kadir, “*Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntısı*”, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara,1952, Cilt.IV
- İnan, A. Kadir, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara, 1986
- Kaplan, Mehmet, “*Veli Tipi*”, Tip Tahlilleri, İstanbul, 1985
- Karadavut, Zekeriya, *Yozgat Efsaneleri*, Konya, 1992, Yüksek Lisans Tezi
- Karakuzu, Berrin, *Kadınhanı Halk Anlatımları Üzerine Bir Araştırma*, Konya, 1997, Doktora Tezi
- Kavcar, Cahit ve Yardımcı, Mehmet, *Efsanelerimiz*, İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya, 1990
- Köksel, Behiye, *Gazi Antep Masalları Üzerine Bir İnceleme*, Konya, 1994, Yayımlanmamış Doktora Tezi
- Köksel, Behiye, “*Gazi Antep Efsanelerinde Şekil Değiştirme Motifi Üzerine*”, III. Uluslar arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni, Adana, 1990

- Köksel, Behiye, “*Şeyh A. Sermest Efendi ve Ali Baba Hakkında Anlatılan İfsane ve Menkıbeler*”Uluslar arası İnanç Önderleri Kongresi Bildirileri, , Ankara, 2002
- Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Din İşleri Başkanlığı Yay. Ankara, 1981
- Küçükdağ, Yusuf, *Osmanlı Döneminde Gazi Antep*,Gazi Antep, 2000
- Ocak, A.Yaşar, *Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkabeleri*, Ankara, 1984
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Türk Kültür Tarihi Olarak Menakıbnameler*, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1992
- Okuşluk, Refiye, *Adana Efsaneleri Araştırması*, Adana, 1994, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Ögel, Baheddin, *Türk Mitolojisi*, Cilt 1,2, T.T.K. Yay. Ankara, 1995
- Önal, Mehmet Naci, *Muğla Efsaneleri*, Muğla, 2001 Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Önder, Mehmet, *Efsane ve Hikayeleriyle Anadolu Şehir Adları*, Ankara, 1969
- Önder, Mehmet, *Konya Efsaneleri*, Konya, 1963
- Özdemir, Hasan, *Konya Velileri*, Konya, 1990.
- Öztürk, Ali, *Türk Anonim Edebiyatı*, İstanbul, 1986
- Sakaoğlu, Saim, *Anadolu- Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu*, Ankara,1980
- Sakaoğlu, Saim, *101 Anadolu Efsanesi*,Ankara, 1989
- Sakaoğlu, Saim, *Efsane Araştırmaları*, Konya, 1992

Sakaoğlu, Saim, “*İnsan Asıllı Kuş Efsaneleri*”Türk Halk Edebiyatı ve Folkloründe

Yeni Görüşler 1, , Ankara, 1985

Seyyidoğlu, Bilge, *Erzurum Efsaneleri*, Ankara,1985

Şimşek, Esmâ, “*Çukurova'da Anlatılan Al Karısı Efsanelerinin Türk Efsaneleri*

İçerisindeki Yeri”, 1. Uluslar arası Karacaoğlan ve Çukurova Halk

Kültürü Sempozyumu, Kasım, 1990

Tanyu, Hikmet, *Türklerde Taşlarla İlgili İnançlar*,Ankara, 1987

Tellioğlu, Mustafa, *Çanakkale İli Ziyaret Yerleri*, Çanakkale, 1997, Yüksek Lisans

Tezi

Yavuz(Utar), Fatma, *Gazi Antep Evliya Menkıbeleri ve Kaynakları*, Gazi Antep,

2003, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi

ÖZ GEÇMİŞ

1973'te Gazi Antep'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Gazi Antep'te tamamladı. Yüksek öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinde, 1998 yılında bitirdi. Şu anda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Gazi Antep İnci Konukoğlu Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmaktadır.

